

LAS loškega pogorja
Poljanska cesta 2
4220 Škofja Loka

**STRATEGIJA LOKALNEGA RAZVOJA ZA
LOKALNO AKCIJSKO SKUPINO
LOŠKEGA POGORJA
za programsko obdobje 2021–2027**

Škofja Loka, 3. 11. 2023

Kazalo

1. Osebna izkaznica LAS	3
2. Povzetek SLR	4
3. Opredelitev območja in prebivalstva, zajetega v SLR	5
3.1. Geografski oris območja	5
3.2. Demografske in sociološke značilnosti območja LAS	6
3.3. Gospodarstvo	10
3.4. Kmetijstvo	12
3.5. Turizem	18
3.6. Kulturna dediščina območja LAS	20
3.7. Stanje okolja	21
3.8. Zdravje	24
3.9. Opredelitev ranljivih skupin območja LAS	25
4. Analiza razvojnih potreb in potenciala območja LAS, vključno z analizo prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti	26
4.1. SWOT analiza	27
4.2. Potrebe in potencial območja	33
5. Opis SLR, njenih ciljev in ukrepov, vključno z določitvijo mejnikov in ciljnih vrednosti kazalnikov	40
5.1. Opis ciljev in ukrepov SLR, vključno z določitvijo mejnikov in ciljnih vrednosti kazalnikov	40
5.2. Opis izvajanja operacij	52
6. Opis postopka vključitve skupnosti v pripravo SLR	54
7. Opis sistema upravljanja LAS, vključno z upravljanjem, spremljanjem in vrednotenjem, ki dokazujejo zmogljivost LAS za izvajanje SLR	58
7.1. Opis postopka določitve vodilnega partnerja LAS in navedba kadrovskih zmogljivosti, virov financiranja, izkušenj in znanj	58
7.2. Opis sistema spremljanja in vrednotenja SLR	60
7.3. Opis nalog, odgovornosti in postopkov sprejemanja odločitev organov LAS	63
8. Priloge SLR	66

1. Osebna izkaznica LAS

Ime LAS	Lokalna akcijska skupina loškega pogorja	
Naslov LAS	Poljanska cesta 2, 4220 Škofja Loka	
Naslov varnega elektronskega predala	spela.las-pogorje@vep.si	
Elektronski naslov LAS	info@las-pogorje.si	
Spletna stran LAS	https://www.las-pogorje.si/	
Vodilni partner LAS	Razvojna agencija Sora, d. o. o. Poljanska cesta 2 4220 Škofja Loka	
Naslov vodilnega partnerja LAS	Poljanska cesta 2, 4220 Škofja Loka	
Številka transakcijskega računa LAS	SI56 19100010169340	
Velikost območja LAS	512 km ²	
Število prebivalcev LAS	31.229 prebivalcev (brez naselja Škofja Loka)	
Vključene občine (naštejte)	Gorenja vas – Poljane, Škofja Loka, Železniki, Žiri	
Kohezijska regija	Zahodna kohezijska regija	
Financiranje SLR (označite)	<u>EKSRP</u>	<u>ESRR</u>

2. Povzetek SLR

Območje Lokalne akcijske skupine (LAS) loškega pogorja leži v predalpskem svetu južnega dela gorenjske statistične regije in je upravno-administrativno razdeljeno na 4 občine, in sicer Gorenja vas –Poljane, Škofja Loka, Železniki in Žiri.

Za LAS loškega pogorja sta dve uspešni programski obdobji, v katerih so bili realizirani številni razvojni potenciali, ki območju dajejo novo dodano vrednost. Partnerstva so prinesla sveže ideje in inovativne pristope reševanja razvojnih izzivov, rezultati so vidni na več področjih. Tudi v programskem obdobju 2021–2027 LAS nadaljuje svojo pot pod okriljem vodilnega partnerja Razvojne agencije Sora, d. o. o.

Strategija lokalnega razvoja LAS loškega pogorja do leta 2027 je bila pripravljena v okviru **tripartitnega lokalnega partnerstva** in predstavlja pomemben razvojni dokument območja. Oblikovana je tako, da sledi ciljem programov na nacionalni in regionalni ravni ter je skladna z lokalnimi razvojnimi strategijami. **Sledi vsem sedmim principom LEADER/CLLD**. Pripravljena je torej na podlagi **pristopa »od spodaj navzgor«**, kar pomeni, da omogoča, da pri razvoju podeželskega okolja, oblikovanega po principu **območnega pristopa**, neposredno aktivno sodelujejo akterji in deležniki iz lokalnega okolja, torej lokalni prebivalci. Poseben poudarek daje tudi ranljivim skupinam območja. Preko SLR se uresničujejo številne operacije na območju LAS, ki v ospredje postavljajo ljudi, kot gonilo razvoja, te operacije pa posredno ali neposredno prispevajo k spodbujanju razvoja podeželja, socialni vključenosti in enakosti, dvigu socialnega kapitala, varovanju okolja, k ohranjanju naravne in kulturne dediščine, spodbujanju podjetništva, mreženju, boljši kakovosti življenja, bivanja in dela na podeželju. Strategija LAS loškega pogorja je **celostna in večsektorska**, saj se preko ukrepov in pripadajočih kazalnikov osredotoča na tiste razvojne potrebe in potencialne, ki na območju LAS že obstajajo in imajo največje možnosti, da z njihovo aktivacijo ali nadgradnjo prinesejo želene razvojne učinke. Pri tem spodbuja **mreženje, inovativnost**, kreativnost in uvajanje inovacij v lokalno okolje ter omogoča individualizirane in lokalizirane rešitve. Kot pomembno dodano vrednost SLR označujemo projekte sodelovanja LAS, ki skozi **medteritorialno sodelovanje** omogočajo prenos in izmenjavo različnih znanj in izkušenj med različnimi LAS ter so vir inovacij, kar pomembno prispeva k dvigu dodane vrednosti območja LAS.

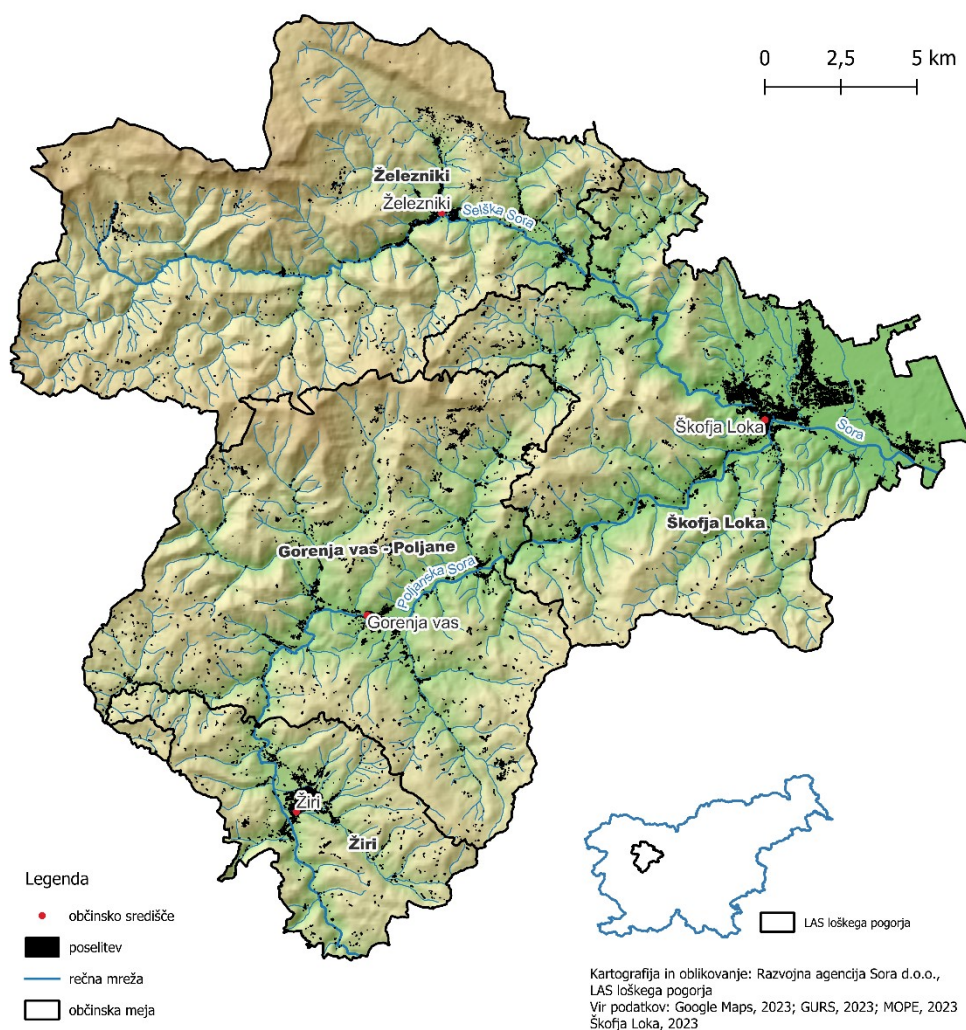
SLR LAS loškega pogorja je torej zasnovana dovolj široko, da na podlagi zastavljenih ciljev in oblikovanih ukrepov omogoča realizacijo prepoznanih razvojnih potreb in potencialov območja LAS in doseganje kazalnikov na podlagi Pristopa LEADER/CLLD.

Ključno vlogo za uspešno izvajanje SLR in doseganje zastavljenih kazalnikov bo tudi v tem programskem obdobju imelo povezovanje in sodelovanje med deležniki iz različnih sektorjev in interesnih skupin. Verjamemo, da bomo s takšnim načinom delovanja in z bogatimi izkušnjami iz preteklosti tudi v tem programskem obdobju uspeli pripraviti projekte, ki bodo prispevali k dvigu kakovosti življenja na podeželju.

3. Opredelitev območja in prebivalstva, zajetega v SLR

3.1. Geografski oris območja

Območje Lokalne akcijske skupine (LAS) Loškega pogorja leži v predalpskem svetu južnega dela gorenjske statistične regije. Območje LAS meri 512 km² in je upravno-administrativno razdeljeno na 4 občine, in sicer Gorenja vas–Poljane, Škofja Loka, Železniki in Žiri, ki tvorijo Upravno enoto Škofja Loka. Zanj uporabljamo tudi uveljavljeno in širše poznano ime Škofjeloško, v strokovni literaturi pa se pojavljajo tudi Loško pogorje, Loško hribovje in Škofjeloško hribovje.

Slika 1: Območje LAS loškega pogorja.

Gre za obsežno tektonsko gubo, zasukano v smeri sever-jug, z močno razčlenjenim in hribovitim svetom Zahodnega predalpskega hribovja v porečju Poljanske in Selške Sore. Prevladuje fluvialni relief z zelo pestro kamninsko in pedološko sestavo. Škofjeloško hribovje je sestavljeno iz štirih delov, in sicer: osrednjega Škofjeloškega hribovja (leži med dolinama obeh Sor, pretežno na nadmorski višini med 500 in 1000 m), Šmohorskega hribovja (zavzema SV del Škofjeloškega hribovja med dolinama Selške Sore in Besnice), Ratitovškega podgorja (prisojna pobočja Jelovice in Ratitovca

med Sorico in Dražgošami) ter Žirovskega hribovja (JV del Škofjeloškega hribovja s središčem v Žirovski kotlini). Sorško polje pa je del Savske ravni. Za Škofjeloško hribovje so značilni zaobljeni vrhovi, široka slemena, globoko zajedene doline in grape. Ima zmerno celinsko podnebje zahodne in južne Slovenije, najvišji vrhovi pa imajo podnebje nižjega gorskega sveta.

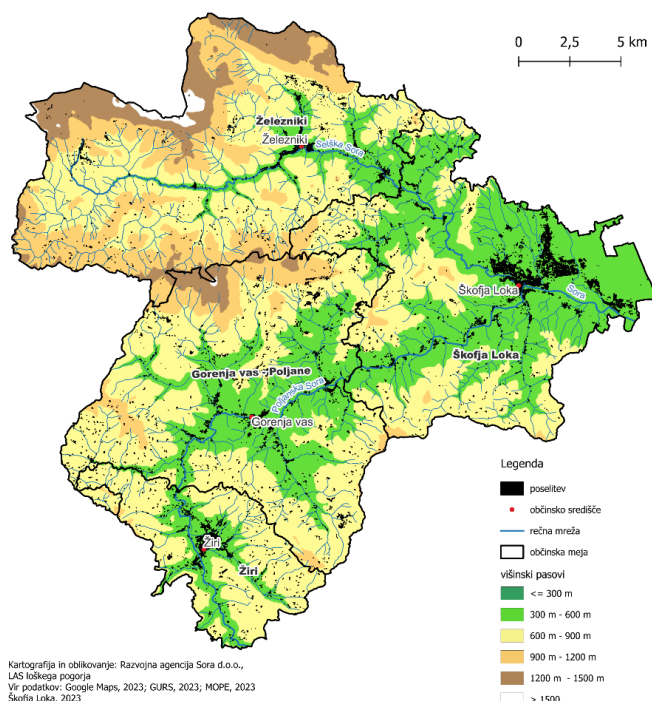
Na sotočju obeh Sor leži mesto **Škofja Loka, središče regionalnega pomena**, ki je upravno, gospodarsko in kulturno središče območja. Škofjeloško odlikuje krajinsko pester, **tradicionalen gorenjski podeželski ambient**, s še vedno relativno mirnim in pristnim podeželskim okoljem, ter z lepo, urejeno in ohranjeno kulturno krajino (Vir: Strategija trajnostnega razvoja turizma za Škofjeloško območje 2022-2028, 2021).

Tako naravnogeografska, družbenogeografska, upravno administrativna kot notranja povezanost območja (skupna identiteta in zgodovina, Upravna enota Škofja Loka, dve programski obdobji LAS loškega pogorja, Razvojna agencija Sora, blagovna znamka Babica in Dedek, Turizem Škofja Loka – enotna turistična znamka ...) potrjujejo zaokroženost območja LAS. Gre torej za zaokroženo subregijo, ki številne razvojne in infrastrukturne probleme rešuje v medsebojnem sodelovanju.

S tem je utemeljena zaokroženost območja LAS.

	Gorenja vas - Poljane	Škofja Loka	Železniki	Žiri	LAS
Površina	153	146	164	49	512
Število naselij	73	62	29	18	182
Število gospodinjstev (2021)	2320	8439	2123	1778	14.660
Koeficient razvitosti občin	1,16	1,2	1,18	1,23	/
Naselja z več kot 10.000 prebivalci	Škofja Loka				

Preglednica 1: Osnovni podatki o LAS.

3.2. Demografske in sociološke značilnosti območja LAS

Na Škofjeloškem je po podatkih SURS leta 2022 živel **42.969 prebivalcev** (50,3 % moških in 49,7 % žensk), kar predstavlja 2,0 % prebivalstva Slovenije. Na območju se nahaja tudi naselje Škofja Loka, ki ima 11.740 prebivalcev in je zato izvzeto iz sofinanciranja sredstev EKSRP. Izven naselja z več kot 10.000 prebivalci je torej na območju LAS živel 31.229 prebivalcev. V

Slika 2: Višinski pasovi in poselitve LAS.

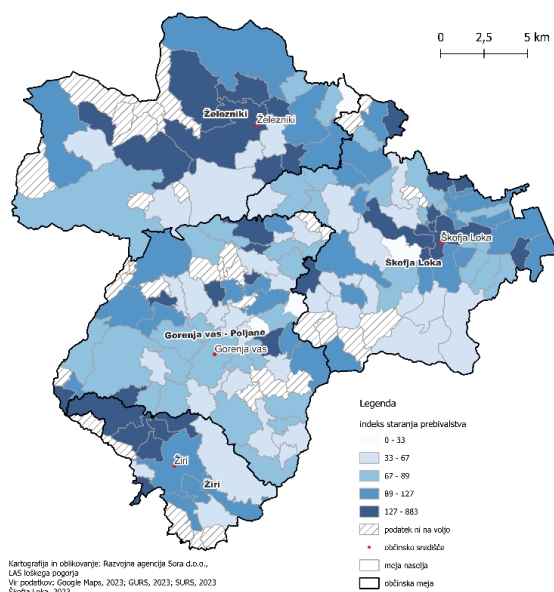
primerjavi z letom 2015 se je skupno število prebivalcev Škofjeloškega povečalo za 1.108 oseb.

31.12. 2022	Gorenja vas - Poljane	Škofja Loka	Železniki	Žiri	LAS	LAS (%)
Moški	3.858	11.752	3.477	2.516	21.603	50,3
Ženske	3.814	11.870	3.208	2.474	21.366	49,7
Skupaj	7.672	23.622	6.685	4.990	42.969	100
2022	Gorenja vas - Poljane (%)	Škofja Loka (%)	Železniki (%)	Žiri (%)	LAS (%)	Slovenija (%)
0-14 let	20,7	17,0	17,4	16,7	17,71	15,1
15-64 let	63,4	63,0	64,1	63,6	63,33	63,8
65 let ali več	15,9	20,0	18,4	19,6	18,96	21,1
Nad 80 let*	4,9	5,8	5,6	6,6	5,6	5,5
2022	Gorenja vas - Poljane	Škofja Loka	Železniki	Žiri	LAS	Slovenija
Povprečna starost	39,4	42,3	41,7	42,5	41,71	43,8
Indeks staranja	76,6	117,3	105,7	117,5	107,03	139
Koeficient starostne odvisnosti	57,8	58,7	56	57,1	57,89	56,7
Gostota prebivalstva	50	162	41	101	83,89	104
Tujci	2,1 %	6,7 %	3,1 %	3,3 %	4,92 %	8,2 %

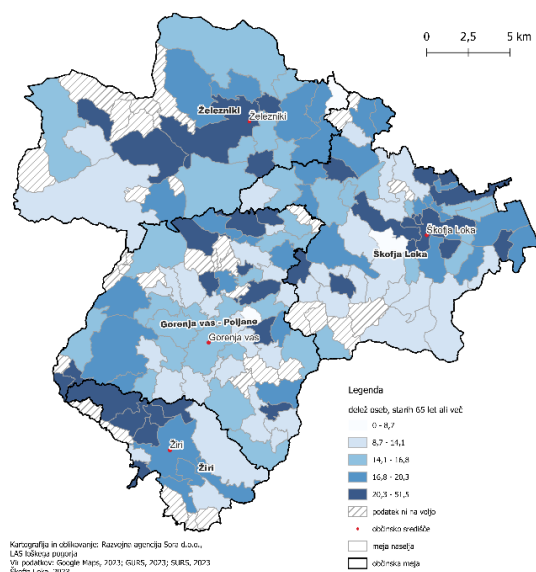
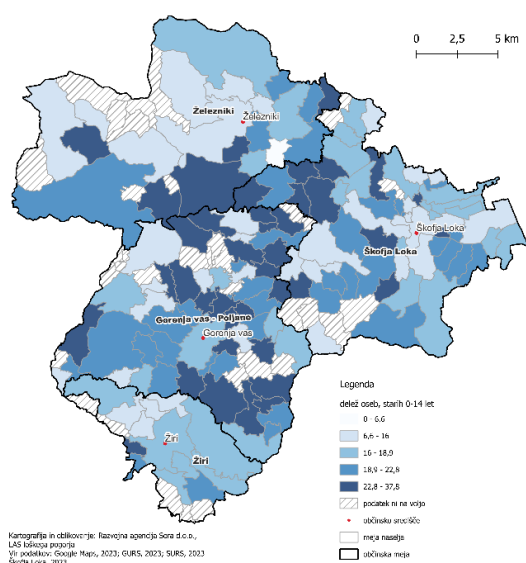
Preglednica 2: Demografske in sociološke značilnosti območja LAS.

V slovenskih okvirih ima Škofjeloško **nadpovprečno ugodno starostno strukturo prebivalstva**. Kot del gorenjske statistične regije velja za eno **demografsko najbolj vitalnih subregij**. Visok je namreč delež mladega prebivalstva in otrok. Povprečna starost prebivalstva območja LAS je med letoma 2015 in 2022 narasla za 3,27 % (iz 40,1 let na 41,71 let). Kljub temu je ta v primerjavi s slovenskim povprečjem nižja, med občinami izstopa Gorenja vas - Poljane, in sicer z 39,4 leti. **Indeks staranja je v vseh občinah LAS pod slovenskim povprečjem**. Koeficient starostne odvisnosti, ki nam pove, koliko otrok in starejših prebivalcev je odvisnih od 100

Slika 3: Indeks staranja po naseljih LAS.

delovno sposobnih, na območju znaša 57,89 in nekoliko presega slovensko povprečje. Če primerjamo podatke o prebivalstvu po velikih starostnih skupinah, je med letoma 2015 in 2022 v starostni kategoriji 65 let in več prišlo do 13,7 % povečanja.

Slika 4: Delež oseb 0-14 let po naseljih LAS Slika 5: Delež oseb 65 let in več po naseljih LAS. Vir: SURS, 2023.

Na območju se je med leti 2015 in 2022 **povečala tudi gostota prebivalstva** in je leta 2022 znašala 83,89 prebivalcev/km², kar je pod slovenskim povprečjem (104 prebivalcev/km²). Gledano na ravni občin je gostota naseljenosti precej različna. Ta je sicer v občini Železniki ostala na enaki ravni kot leta 2015, v ostalih občinah pa se je povečala. Največjo gostoto prebivalstva, ki je tudi blizu slovenskega povprečja, ima občina Žiri (101 prebivalcev/km²), najnižjo pa občina Železniki (41 prebivalcev/km²). Na območju LAS se je od leta 2015 povečalo tudi skupno število gospodinjstev, in sicer za 484 ter je leta 2021 znašalo 14.660. Med letoma 2015 in 2022 se je v vseh občinah Škofjeloškega znatno **povečal tudi delež tujcev**. V občinah Železniki in Žiri je prišlo do trikratnega povečanja, v ostalih dveh občinah pa do dvakratnega. Trenutno je na območju LAS 4,92 % tujcev, največji delež je v občini Škofja Loka (6,7 %).

2021	Gorenja vas - Poljane	Škofja Loka	Železniki	Žiri	Slovenija
Naravni prirast na 1000 preb.	6,4	0,6	2,8	0,8	- 0,2
Skupni prirast na 1000 preb.	- 0,1	7,1	- 3,7	3,2	- 0,9
Skupni selitveni prirast na 1000 preb.	- 6,5	6,5	- 6,6	2,4	1,2

Preglednica 3: Naravni, skupni in skupni selitveni prirast prebivalstva, 2021. Vir podatkov: SURS, 2023.

Naravni prirast na 1000 prebivalcev je v vseh občinah pozitiven, najvišjega je imela v letu 2021 občina Gorenja vas - Poljane. Skupni prirast na 1000 prebivalcev je

na ravni območja sicer pozitiven, na ravni občin pa je izrazito pod slovenskim povprečjem v občini Železniki.

V občinskih središčih je leta 2022 živel 45,3 % prebivalcev območja LAS, največ v občini Žiri, najmanj pa v občini Gorenja vas - Poljane.

2022	Gorenja vas	Škofja Loka	Železniki	Žiri	LAS
Št. prebivalcev	1.153	11.740	2.909	3.671	19.473
Delež od vseh preb. občine (%)	15	51,2	43,1	76,1	45,33

Preglednica 4: Število in delež prebivalcev v občinskih središčih. Vir podatkov: SURS, 2023.

Izobrazbena struktura prebivalstva območja LAS se je v primerjavi z letom 2015 **izboljšala**. Znižala sta se namreč deleža prebivalcev, starejših od 15 let, ki imajo osnovnošolsko izobrazbo in srednješolsko izobrazbo. Za 20,9 % pa se je povečal delež oseb z višjo in visokošolsko izobrazbo.

Na območju LAS bilo v letu 2022 registriranih 407 **društev**, kar predstavlja dobro petino (20,5 %) vseh društev znotraj Gorenjske statistične regije (Preglednica 6). Za Škofjeloško je torej značilno **bogato društveno življenje**, ki ga poleg visokega števila društev, potrjujejo tudi številni dogodki in vključevanje društev v različne aktivnosti oz. projekte na lokalni in regionalni ravni.

2022	Gorenja vas - Poljane	Škofja Loka	Železniki	Žiri	LAS	LAS (%)	Slovenija (%)
Osnovnošolska ali manj	1.455	3.991	1.400	875	7.721	18,0	18,6
Srednješolska	3.281	10.141	2.769	2.256	18.447	42,9	44,7
Višja in visokošolska	1.345	5.471	1.350	1.025	9.191	21,4	21,7

Preglednica 5: Izobrazbena struktura prebivalcev območja LAS. Vir podatkov: SURS, 2023.

Poleg formalnega izobraževanja, ki je organizirano v okviru javnega šolskega sistema (Gimnazija, MIC, Šolski center Škofja Loka ...), je pomembno tudi **vseživljenjsko izobraževanje**. **K dvigu ravni formalne in neformalne izobrazbe prebivalstva pomembno prispeva Ljudska univerza Škofja Loka**, ki se preko močne vpetosti v lokalno okolje odziva na izobraževalne potrebe Škofjeloškega. Ponuja vsebinsko prilagojene ter časovno in finančno dostopne programe, ki jih izvaja po celotnem območju LAS, večino sicer v Škofji Loki. Izvaja številne programe strokovnega in splošnega izobraževanja, programe za pridobitev izobrazbe ter svetovanje v izobraževanju odraslih, ki se izvaja kot javna služba. V vseh programih se letno zvrsti med 3300 in 3600 udeležencev. Številke iz leta v leto nekoliko nihajo in so odvisne od višine pridobljenih sredstev za izvajanje programov. Ljudska univerza Škofja Loka je tudi preko več projektov, financiranih iz sredstev LEADER/CLLD, izvedla številna usposabljanja in delavnice z različnih področij, namenjena neformalnemu izobraževanju ter na podeželju vzpostavila Centre medgeneracijskega učenja. Poleg LU so pomembna tudi različna društva (društva kmečkih žena, upokojencev, druga strokovna društva), ki preko svojih programov dela prispevajo k vseživljenjskemu učenju.

3.3. Gospodarstvo

Območje LAS je eno **bolj razvitih v Slovenji**, kar kaže tudi koeficient razvitosti občin. Za Škofjeloško je značilna **dolgoletna tradicija na področju industrije, obrti in podjetništva**. Ob koncu leta 2022 je bilo registriranih 4.219 poslovnih subjektov, od tega več kot polovica samostojnih podjetnikov. Ugodne pogoje za razvoj podjetij in delovnih mest občine zagotavljajo tudi z izgradnjo obrtno-poslovnih con, ki se nahajajo v vseh štirih občinah. V okviru različnih inštitucij se **izvajajo razne podporne storitve** (svetovanja, izobraževanja, razpisi, ugodni krediti), namenjene razvoju gospodarstva in kmetijstva.

Največ **poslovnih subjektov** je bilo registriranih v Škofji Loki, kar je glede na njen status (upravno-administrativno in izobraževalno središče območja, občinsko središče občine z največ prebivalci na območju, največje naselje območja) pričakovano. Po številu registriranih poslovnih subjektov sledi občina Gorenja vas - Poljane. V primerjavi z letom 2015 je na območju LAS **naraslo število poslovnih subjektov**, in sicer za 13,17 %. Število samostojnih podjetnikov se je povečalo za kar 21,9 %.

Na območju LAS so tudi **večji zaposlovalci**, gre za velika svetovno znana industrijska podjetja, ki marsikje, poleg delavcev od drugod, zaposlujejo tudi po nekaj sto lokalnih delavcev oz. delavcev z območja LAS, kar omogoča visoko zaposlenost in socialno varnost lokalnega prebivalstva. Ta podjetja zaposlujejo tudi **visoko kvalificirano delovno silo**, predvsem na področju različnih in inovativnih tehnoloških rešitev (Domel, d.o.o., Lotrič Metrology, d.o.o., M Sora, d.d, Niko Železniki, d.o.o., Sibo G, d.o.o. ...). Podjetja so **močno ukoreninjena v lokalno okolje**, kar pomeni, da so gospodarske dejavnosti tesno prepletene z družbenim življenjem lokalnih skupnosti. Zlasti za občino Železniki je značilno, da ima ravno zaradi dobrih zaposlitvenih možnosti v srednjih in velikih podjetjih podpovprečno podjetniško dinamiko. Omenjena **podjetja so močno vezana na evropski oz. svetovni gospodarski prostor** in hkrati s tem tudi podvržena globalnim gospodarskim in političnim tveganjem (nihanjem) ter so posledično s tega vidika tudi zelo ranljiva. V preteklem programskem obdobju pa so se preko različnih mehanizmov financiranja in pobud vzpostavila (socialna) podjetja, zavodi in druge organizacije, ki uvajajo alternativne oblike gospodarstva.

2022	Gorenja vas - Poljane	Škofja Loka	Železniki	Žiri	LAS	Gorenjska stat. regija	Slovenija
Poslovni subjekti skupaj	744	2.424	589	462	4.219	23.060	235.266
Gospodarske družbe	153	695	106	124	1.078	6.134	74.845
Zadruga	1	4	2	1	8	41	469
Samostojni podjetniki	421	1.283	300	245	2.249	12.241	111.595
Pravne osebe javnega prava	10	27	9	2	48	226	2.765
Nepridobitne organizacije - pravne osebe zasebnega prava	14	70	33	15	132	811	9.071

Društva	68	218	74	46	406	1.977	23.490
Druge fizične osebe, ki opravljajo registrirane oz. s predpisom določene dejavnosti	77	127	65	29	298	1.630	13.031

Preglednica 6: Poslovni subjekti v poslovnem registru Slovenije po občinah in skupinah, 31. 12. 2022. Vir podatkov: AJPES, 2023.

Glede na slovensko povprečje je na Škofjeloškem **stopnja delovne aktivnosti višja** za 8,41 % in se je v primerjavi z letom 2015 povečala. Mesečna bruto plača na območju je znašala 1.941,34 €, kar je rahlo pod slovenskim povprečjem.

2022	Gorenja vas - Poljane	Škofja Loka	Železniki	Žiri	LAS	Slovenija
Povprečna mesečna bruto plača (€)	1.903,89	2.003,14	1.847,45	1.839,59	1.941,34	2.023,92
Indeks povprečne mesečne bruto plače	94,1	99	91,3	90,9	95,92	100
Delo v bližini prebivališča (%)	31,9	42,2	52,6	58,4	42,45	88,0
Delovni migranti (%)	68,1	57,8	47,4	41,6	57,55	12,0
2021	Gorenja vas - Poljane	Škofja Loka	Železniki	Žiri	LAS	Slovenija
Stopnja delovne aktivnosti skupaj (%)	72,0	70,8	72,6	73,1	71,56	66,7
Stopnja delovne aktivnosti moški (%)	76,5	74,7	76,4	75,8	75,42	70,3
Stopnja delovne aktivnosti ženske (%)	67,1	66,7	68,3	70,0	67,39	62,8

Preglednica 7: Delovna aktivnost, plače in delovne migracije na območju LAS. Vir podatkov: SURS, 2023.

Gledano po spolu je delež **delovno aktivnih** (zaposlenih ali samozaposlenih) žensk in moških med delovno sposobnimi (med 15 in 64 let) na območju LAS višji od slovenskega povprečja, tako na ravni občin kot na ravni območja LAS. Kljub temu pa je delež delovno aktivnih moških višji kot žensk. Delo v bližini prebivališča, torej v občini svojega bivanja, je imelo v letu 2022 42,45 % prebivalcev LAS, največ v občini Žiri. Delež je nekoliko nižji v primerjavi z letom 2014, ko je v bližini bivališča delalo 45,6 % delovno aktivnega prebivalstva (brez kmetov). Trend pomanjkanja delavcev je prisoten

v vseh dejavnostih, od nekvalificiranega kadra do visokokvalificiranih delavcev. Pojavlja se vedno večje povpraševanje po tujih delavcih, predvsem v industriji.

Ob koncu leta 2022 je bilo na območju LAS registriranih **1,62 % oz. 497 brezposelnih oseb** od vseh delovno aktivnih prebivalcev LAS, od tega 52,7 % žensk in 21,5 %, mlajših od 30 let. Denarno socialno pomoč je med registriranimi brezposelnimi osebami prejelo 22,3 % oseb. Tako **po številu brezposelnih** kot po številu prejemnikov denarne socialne pomoči **območje LAS v primerjavi z regionalno in državno ravno izstopa v pozitivni smeri** (Vir: ZRSZ Kranj, 2023).

31. 12. 2022	Gorenja vas - Poljane	Škofja Loka	Železniki	Žiri	LAS
Registrirane brezposelne osebe	79	297	53	68	497
Ženske	46	152	34	30	262
Stari do 30 let (do vključno 29 let in 364 dni)	19	63	11	14	107
Invalidi	z (3 ali manj)	30	11	5	46* ¹
Tuji državljani (niso državljani RS)	z (3 ali manj)	25	5	5	35*
Struktura registriranih brezposelnih oseb					
Po starosti					
do 29 let	19	63	11	14	107
30-39 let	16	68	11	9	104
40-49 let	16	51	11	14	92
50-59 let	17	75	11	21	124
60-69 let	11	40	9	10	70
Po ravni izobrazbe (Klasius-SRV)					
OŠ ali manj	22	70	10	15	117
Nižja, srednja poklicna izobrazba	28	65	17	12	122
Srednja strokovna, tehniška, splošna iz.	17	84	14	18	133
Visokošolska 1., 2., 3. stopnje ipd.	12	78	12	23	125
Prejemniki denarne socialne pomoči med brezposelnimi osebami (april 2023)	16	67	16	12	111

Preglednica 8: Trg dela na območju LAS. Vir podatkov: Zavod RS za zaposlovanje, 2023.

3.4. Kmetijstvo

Na Škofjeloškem je približno **1.600 aktivnih kmetij**, čeprav je bilo po podatkih MKGP v Register kmetijskih gospodarstev v letu 2023 vpisanih 2.114 kmetijskih gospodarstev. Med njimi je **največ družinskih kmetij**. Od registriranih kmetij jih 1.604 (75,9 % vseh kmetij v RKG) obdeluje KZU (kmetijska zemljišča v uporabi). Največ kmetij brez KZU je v občini Škofja Loka.

Več kot 1.000 aktivnih kmetij je samooskrbnih, skoraj 600 jih je tržno usmerjenih, kar pomeni, da sodelujejo z Loško zadrugo (ta povezuje več kot 500 kmetov), z drugimi butičnimi trgovci in/ali imajo registrirano dopolnilno dejavnost na kmetiji. Tako z državnega kot regionalnega vidika **območje izstopa po nadpovprečnem številu**

¹ Izračun ni točen zaradi statistične oznake »z«, zato je označen z *.

kmetijskih gospodarstev, številu registriranih dopolnilnih dejavnosti ter po številu glav živine na prebivalca.

Zaradi naravnogeografskih značilnosti območja prevladujejo hribovske kmetije, ki se soočajo z **značilnimi omejitvenimi dejavniki za kmetovanje** (več kot 90 % območja sodi med OMD). Razgiban relief in velik naklon (predvsem v Poljanski in Selški dolini) sta pomembno vplivala na proizvodno usmerjenost kmetij. Agrarne značilnosti občine Škofja Loka najbolj odstopajo od skupnih značilnosti Škofjeloškega, saj je v okolici Škofje Loke največ ravnega sveta. Na Sorškem polju imajo kmetije predvsem zaradi naravnogeografskih značilnosti drugačne pridelovalne in tržne pogoje. Kmetije na Škofjeloškem so vedno veljale za **podjetne, napredne in inovativne**, a precej previdne pri investiranju.

Usmerjene so predvsem v živinorejo, tradicionalna je govedoreja, druge dejavnosti (zelenjadarstvo, sadjarstvo, poljedelstvo) so manj razvite. Sadjarstvo je nekoliko bolj razvito v termalnem pasu, za kmetije v hribovskem delu območja pa pomemben vir dohodka predstavlja les (Vir: MKGP, 2023).

2023	Gorenja vas - Poljane	Škofja Loka	Železniki	Žiri	LAS	Delež (%)
Povprečna starost gospodarja kmetije	59 let	59 let	59 let	60 let	59,1 let	/
Kmetije skupaj (s KZU in brez KZU)	701	646	463	304	2114	100
Kmetija s KZU	567	460	355	222	1604	75,9
Kmetija brez KZU	134	186	108	82	510	24,1
Čebele	98	89	78	41	306	14,5
Število čebeljih družin	1831	1880	1190	612	5513	/
Kmetija/število članov (2021) *deleži so preračunani na stanje v letu 2021	1-2 člana	Delež (%)	3-5 članov	Delež (%)	6 ali več članov	Delež (%)
Kmetija s KZU	317	15,3	988	47,7	279	13,5
Kmetija brez KZU	165	8,0	278	13,4	43	2,1
Skupaj	482	23,3	1266	61,1	322	15,6

Preglednica 9: Izbrani podatki o stanju na področju kmetijstva na območju LAS. Vir podatkov: MKGP, 2023.

Med vsemi kmetijami na Škofjeloškem jih ima 23,3 % zgolj enega ali dva člana, 61,1 % tri do pet članov in 15,6 % šest ali več članov. Največji delež kmetij z enim ali dvema članoma ima občina Žiri, kjer te predstavljajo 26,8 % vseh kmetij območja. Sledi občina Škofja Loka s 26,4 %, Gorenja vas - Poljane z 21,7 % in občina Železniki z najmanjšim deležem (19,2 %). Omenjena občina ima z 18,7 % prav tako najbolj ugoden delež kmetij s šest ali več člani, sledi občina Gorenja vas - Poljane s 15,8 %, Škofja Loka s 15,6 % in občina Žiri zgolj z 10,4 % vseh kmetij. Z vidika trajnosti kmetij, preprečevanja deagrarizacije in s tem ohranjanja vitalne prehranske pokrajine so najbolj kritične kmetije, ki imajo zgolj enega ali dva člana. Poleg tega lahko to opozarja na **problem nasledstva na kmetiji**. Z razvojnega vidika je problematična tudi **povprečna starost gospodarjev kmetij**, ki na območju LAS znaša 59,1 let.

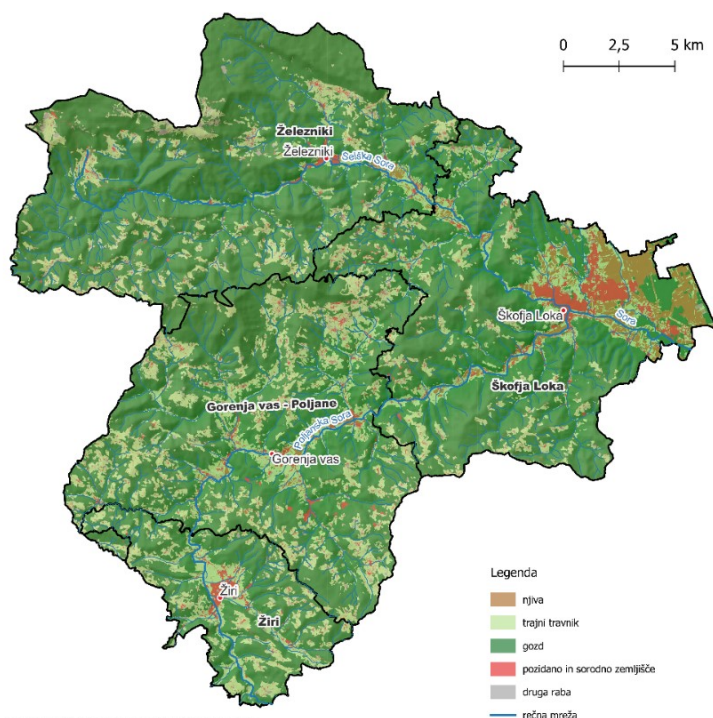
Kar zadeva **mlade v kmetijstvu**, je na Škofjeloškem po podatkih KGZS - Zavod Kranj od leta 2015 do leta 2022 na javni razpis 6.1 pomoč za zagon dejavnosti mladih kmetov skupaj kandidiralo 125 kandidatov, med katerimi je 118 kandidatov prejelo pomoč za zagon dejavnosti mladih kmetov. Število vlagateljev sicer upada, vendar vzrok v upadu lahko iščemo tudi v zaostitvi kriterijev za dodelitev pomoči. Zagotovo pa je število mladih v kmetijstvu na Škofjeloškem višje, saj se vsi mladi ne odločijo za kandidaturo, pa kljub temu kmetujejo v okviru družinskih kmetij ali postanejo gospodarji kmetij (Vir: KGZ Kranj). Vseeno pa je na terenu zaznati **trend upada zanimanja mladih za kmetijstvo**, saj mladi zaradi zagotovljenih in relativno dobro plačanih služb ne sodelujejo pri delu na kmetiji oz. kmetijstvo vidijo kot manj perspektivno dejavnosti in se za nasledstvo ne odločajo (Vir: Delavnice za pripravo SLR, 2023).

Zaporedna št. javnega poziva	Leto objave	Število vlagateljev	Število zavrženih vlog	Število odstopov
1.	2015	20	0	1
2.	2016	22	4	0
3.	2017	20	1	1
4.	2018	25	0	0
5.	2019	8	0	0
6.	2020	11	0	0
7.	2021	11	0	0
Skupaj		125	5	2

Preglednica 10: Kandidati za javni razpis 6.1 pomoč za zagon dejavnosti mladih kmetov. Vir podatkov: KGZS, Kmetijski zavod Kranj, 2023.

Čebelarstvo je na Škofjeloškem **nadpovprečno pomembna kmetijska dejavnost**, saj so čebele registrirane na 306 kmetijah, kar predstavlja 14,5 % vseh kmetij. Registriranih je 5513 čebeljih družin. V občini Škofja Loka sta tudi 2 ekološka čebelarja, ki skupaj čebelarita s 60 družinami. Podobno kot ostale kmetijske panoge se tudi **čebelarstvo srečuje z vedno večjimi izzivi**, povezanimi s podnebnimi spremembami (pogoste pozebe, ujme, suše, intenzivno kmetovanje, itd.), ki pomembno vplivajo na medenje in posledično na pridelek medu. Pomemben problem v čebelarstvu predstavlja tudi intenzifikacija kmetijstva, predvsem živinoreje (košnje večkrat letno), kar posledično vpliva na zmanjšanje biotske raznovrstnosti in medovitih rastlin. Prav zaradi velike odvisnosti od vremenskih vplivov in težko predvidljivih količin pridelanega medu **čebelarji vse pogosteje iščejo inovativne načine predelave medu** v izdelke z višjo dodano vrednostjo, se povezujejo z drugimi sektorji oziroma ponujajo različne storitve (apiturizem, apiterapija) (Vir: Delavnice za pripravo SLR, 2023).

Na podlagi podatkov MKGP (2023) na Škofjeloškem največji delež **rabe tal** pripada gozdu (71,00 %), slabo petino ozemlja pokrivajo trajni travniki, ostale kategorije dejanske rabe tal so skromno zastopane: njive (2,40 %) in pozidana zemljišča (4,08 %).

V hribovitem in gozdnatem svetu Škofjeloškega prevladuje gozd, kar je najbolj izrazito v občini Železniki. Med kmetijskimi zemljišči je daleč najbolj razširjena kategorija trajni travniki, sledijo njivske površine. V občini Škofja Loka je nekoliko višji delež njiv, saj ima zaradi lege na Sorškem polju več uravnane površje.

Slika 6: Glavne kategorije rabe tal na območju LAS, 2023. Vir podatkov: MKGP, 2023.

Kategorija rabe tal 2023	Gorenja vas – Poljane (%)	Škofja Loka (%)	Železniki (%)	Žiri (%)	LAS (%)
Njiva	0,78	7,0	0,47	0,33	2,40
Trajni travnik	25,24	16,81	12,76	28,47	19,11
Gozd	66,91	67,48	80,91	62,51	71,00
Pozidano in sorodno zemljišče	3,65	6,26	2,24	5,27	4,08
Druga raba	3,42	2,45	3,62	3,42	3,40

Preglednica 11: Glavne kategorije rabe tal na območju LAS, 2023. Vir podatkov: MKGP, 2023.

V letu 2021 je **povprečna površina kmetijskih zemljišč** na Škofjeloškem znašala 6,5 ha KZU in bila **manjša od slovenskega povprečja**. Največ kmetij se uvršča v velikostni razred 2–4,99 ha (30,2 % kmetij s KZU), sledita velikostna razreda 5–9,99 ha (27 % kmetij s KZU) in 0–1,99 ha (24 % kmetij s KZU). V velikostnem razredu 10–19,99 ha je 15 % kmetij s KZU, v največja velikostna razreda (20–29,99 ha ter 30 ha in več) se uvršča 60 kmetij. Skoraj četrtino vseh kmetij predstavljajo kmetije brez KZU (23 %).

Leta 2023 (maj) je imelo **dopolnilno dejavnost** na Škofjeloškem registrirano 182 kmetij, ki so skupno registrirale 956 dopolnilnih dejavnosti. Prostorska razporeditev kmetij z registrirano dopolnilno dejavnostjo je zelo razpršena in enakomerna po celotnem območju. V primerjavi z letom 2014 se je število registriranih dejavnosti povečalo za 267 oz. za 63,7 %.

Njihovo število že od leta 2004 konstantno raste. Nekatere, zlasti večje kmetije imajo registriranih tudi 10 ali več različnih dopolnilnih dejavnosti. Prisotnost številnih dopolnilnih dejavnosti nakazuje na **raznovidno rabo razpoložljivih virov na kmetiji** pa tudi na obstoj podjetniškega duha in dobrega podpornega okolja, ki ga nudijo različne institucije. Za hribovske kmetije ravno **dopolnilne dejavnosti predstavljajo razvojno priložnost in možnost za obstanek.**

Dopolnilne dejavnosti na kmetijah (2023)	Gorenja vas - Poljane	Škofja Loka	Železniki	Žiri	LAS
Število kmetij z registrirano dopolnilno dejavnostjo	59	59	49	15	182
Število nosilcev dopolnilne dejavnosti	60	62	51	15	188
Število registriranih dopolnilnih dejavnosti	316	316	229	95	956
Delež (%)	33,05	33,05	24	9,9	100
Samozaposleni na kmetijah (2023)	Gorenja vas - Poljane	Škofja Loka	Železniki	Žiri	LAS
Število	205	207	109	41	526
Delež od vseh samozaposlenih v občini (%)	39,7	18,4	33,2	17,7	

Preglednica 12: Dopolnilne dejavnosti in samozaposleni na kmetijah, 2023. Vir podatkov: MKGP, 2023.

Glede na vrsto dopolnilnih dejavnosti so močno prisotne predelovalne dejavnosti (predelava mleka, peka peciva, predelava sadja) ter storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo in opremo ter ročna dela (Vir: MKGP, 2023). Živilsko-predelovalni obrati so na marsikateri kmetiji že **presegli okvirje dopolnilne dejavnosti na kmetiji in so registrirani kot s. p. ali d. o. o.** Več kot četrtina od vseh samozaposlenih na območju LAS je samozaposlena na kmetiji. Najvišji delež je v občini Gornja vas – Poljane, najnižji pa v občini Žiri. Kljub temu je celotno območje zaznamovano z **zmanjšanjem deleža kmetov**: če primerjamo deleža prebivalcev zaposlenih v kmetijstvu med letoma 2008 in 2019, v vseh občinah opazimo upad števila zaposlenih v stroki.

Več kot **600 kmetij je tržno usmerjenih**, ki se med seboj v glavnem ločijo glede na obseg in vrsto proizvodnje ter dela (PDM). Območje nudi **kakovostno okolje za pridelavo visokokakovostnih kmetijskih pridelkov**, glede na nadpovprečno zastopanost KZU pa se ocenjuje, da ima tudi velik proizvodni potencial za doseganje samooskrbe (Vir: Analiza podatkov za pripravo strategije kmetijstva ..., 2021).

Strokovnjaki na Škofjeloškem prepoznajo **4 tipe tržnih kmetij**, med katerimi je najštevilčnejši tip kmetije, kjer je kmetijska dejavnost sekundarni dohodek. Gre za polkmete, ki so našli druge vire dohodka, nimajo registriranih dopolnilnih dejavnosti in tržijo primarno proizvodnjo. Sodelujejo z Loško zadrugo, ki za njih vrši predelavo in trženje. Drugi tip kmetij so kmetije z eno ali več registriranimi dopolnilnimi dejavnostmi, ki predstavljajo glavni vir dohodka na kmetiji. Na trgu so prisotne z lastno blagovno znamko ali pa so vključene v kolektivno blagovno znamko območja. Delovno intenzivne kmetije, ki so večje po obsegu proizvodnje in dela (PDM>3) in imajo daljšo tradicijo (več kot 20 let) so pogosto registrirane kot samostojni poslovni subjekti, saj so prerasle okvirje dopolnilne dejavnosti na kmetiji. Zanje je značilen pretežno

samostojen nastop na trgu z lastno blagovno znamko, močna vpetost v lokalno okolje, prodajne kanale pa zaradi obsega proizvodnje širijo tudi izven območja. Z razvojnega vidika so pomembne tudi klasične kmetije, sicer usmerjene v glavno dejavnost, ki pretežno tržijo primarne kmetijske proizvode, a vedno pogostejše iščejo inovativne dodatne vire zaslužka in z registracijo dopolnilnih dejavnosti počasi vstopajo na trg (Vir: Analiza podatkov za pripravo strategije kmetijstva ..., 2021 in Uhan, 2018).

Prehranska pokrajina v Škofjeloškem hribovju je navznoter zelo heterogena, navzven pa območje deluje homogeno, saj je vzpostavljen relativno dobro delujoč lokalni prehranski sistem, ki pa ima tudi svoje pomanjkljivosti in ozka grla. **Povezovanje med kmeti je še vedno (pre)šibko**, razen v zadrugi in znotraj kolektivne blagovne znamke Babica in Dedek. Loška zadruga je gospodarski subjekt, ki prerašča okvirje malih in srednje velikih podjetij in ima pomembno večfunkcijsko vlogo. S povezovanjem več kot 500 kmetov v zadrugi in s sodelovanjem s kooperanti skrbi za razvoj drobne trgovine, posledično tudi za vzdrževanje kulturne pokrajine. Gre za največji živilsko-predelovalni obrat, ki skrbi za odkup mleka, mesa in lesa. Je osrednji trgovec območja in ena prvih v Sloveniji, ki je v okviru Domačih kotičkov združila lokalne ponudnike (Vir: Analiza podatkov za pripravo strategije kmetijstva ..., 2021 in Uhan, 2018).

Vedno bolj pa se **krepi sodelovanje z javnimi zavodi ter gostinsko-turističnim sektorjem**, kar je rezultat tudi več izvedenih projektov oziroma usmerjenega dela podpornih institucij s kmetovalci, javnimi zavodi in gostinsko-turističnimi delavci. Kljub temu je na terenu **še vedno prisotno pomanjkanje izdelkov in pridelkov za kratke dobavne verige**, tako v shemi javnega naročanja, gostinstva in turizma (V zadnjem času pa zaznavamo trend **rasti povpraševanja po prehranskih izdelkih iz mesa in mleka drobnice**, kar je rezultat spremenjenih prehranskih navad, deloma pa tudi velikega dotoka tujcev, ki iz kulturno-verskih razlogov uživajo meso drobnice (Vir: Razvojna agencija Sora, Delavnice za pripravo SLR, 2023).

Za tržno usmerjene kmetije z registriranimi dopolnilnimi dejavnostmi pa je pomembna kolektivna **blagovna znamka Babica in Dedek, naravni izdelki iz Škofjeloških hribov**. Gre za **najstarejšo kolektivno blagovno znamko v Sloveniji**, ustanovljeno leta 2000, z namenom povezovanja ponudnikov, promocije visokokakovostnih izdelkov in skupnega nastopa na trgu (takrat še pod imenom Babica Jerca in Dedek Jaka). Vanjo je bilo ob koncu leta 2022 vključenih 43 ponudnikov s 497 izdelki. Od tega 9 ponudnikov z rokodelskimi izdelki, 1 s kozmetičnimi, ki so skupaj v znamko vključili 64 izdelkov. Blagovna znamka je ob preimenovanju spremenila tudi celotno grafično podobo, v zadnjem obdobju pa je svojo ponudbo nadgradila v smeri poslovnih oz. darilnih paketov. Ima lasten nadzor kakovosti, njen lastnik pa je Razvojna agencija Sora. Skozi številne projekte je agencija v sodelovanju z drugimi partnerji za namene promocije in trženja izdelkov blagovne znamke vzpostavila različne tržne možnosti (lokalna hrana v javnih zavodih, degustacije na dogodkih, vključitev v tematske poti ...), tržnice po občinskih središčih ter prireditve za promocijo podeželja (npr. Teden podeželja), ki jih organizira že več kot 20 let. **Ključni izziv, pred katerega je trenutno postavljena blagovna znamka, je povečanje števila novih, tudi mladih ponudnikov in razširitev ponudbe izdelkov, tudi ekoloških** (Vir: Razvojna agencija Sora, 2023).

Ekološke kmetije oz. kmetije v preusmeritvi (PEK) so na Škofjeloškem v letu 2021 predstavljale 3,8 % celotnega števila kmetij s KZU in brez KZU (2070 v letu 2021), kar je **pod slovenskim povprečjem** (5,4 %). Aktivnih je bilo 79 ekoloških kmetij (2 izmed

njih sta bili v fazi prestrukturiranja), kar predstavlja 2,4 % vseh kmetij v Sloveniji (3.358). V občini Železniki se nahaja skoraj polovica (38) ekoloških kmetij, najmanj (4) pa v občini Škofja Loka. V letu 2022 je bilo na območju LAS loškega pogorja po podatkih KGZS Zavod Kranj (glede na oddane zbirne vloge) 73 kmetij vključenih v ukrep EK-ekološko kmetovanje. Od tega je imelo 32 kmetij registrirano dopolnilno dejavnost na kmetiji. Povprečna velikost ekoloških kmetij na Škofjeloškem je znašala 10,6 ha. Prevladuje živinoreja, večinoma reja goveda, perutnine in drobnice.

2021	Gorenja vas - Poljane	Škofja Loka	Železniki	Žiri	LAS
Število EK in PEK	23	4	38	14	79
Delež od vseh EK in PEK (%)	29,1	5,1	48,1	17,7	100
Delež od vseh kmetij v občini 2021 (%)	3,3	0,6	8,5	4,7	/

Preglednica 13: Ekološke kmetije, 2021. Vir podatkov: MKGP, 2023.

Za kmetijstvo in živinorejo v višjih legah je še posebej **pomembna planinska paša**, s katero se zagotavlja obdelanost težje dostopnih zemljišč, ohranja poselitvena struktura ter značilna kulturna krajina. Na Škofjeloškem je osem aktivnih **planin**: šest planin se nahaja v občini Železniki, dve pa v občini Gorenja vas - Poljane. Le planini Porezen in Soriška planina II spadata med visokogorske planine. Pašništvo se podobno kot drugod v Sloveniji srečuje tudi z **izzivom varovanja živali in zemljišč pred napadi divjih zveri in divjadjo**.

Velikostni razred planine	Ime planine
10 do 29,99 ha	Golica II, Pašnik - Martinj vrh in Blegoš
30 do 49,99 ha	Dajnarska planina in Soriška planina II
50 do 80 ha	Planina Porezen, Soriška planina in Ratitovec - Klom

Preglednica 14: Aktivne planine na območju LAS. Vir: Analiza podatkov za pripravo strategije kmetijstva ..., 2021).

3.5. Turizem

Na območju LAS je turizem organiziran v okviru Turizma Škofja Loka, ki deluje znotraj Razvojne agencije Sora in je zadolžen za razvoj, trženje in promocijo turizma na območju vseh občin Škofjeloškega. Njegovo območje delovanja sovпада z območjem LAS. Od leta 2017 pa je tudi del makro destinacije Ljubljana in Osrednja Slovenija. Skupaj z Idrijo ima status »vodilne destinacije«, in sicer kot dve UNESCO mesti, preprosto dostopni iz Ljubljane.

Po posameznih občinah so vzpostavljene turistično-informacijske točke, v občinah Železniki in Gorenja vas – Poljane pa za razvoj, trženje in promocijo na območju svojih občin skrbita tudi javna zavoda (Javni zavod Ratitovec in Zavod Poljanska dolina).

Poleg omenjenih organizacij so za turizem in z njim povezane vsebine pomembna tudi **različna društva** (turistična, športna, planinska, kulturno-umetniška, prosvetna idr.), **kulturne ustanove** (muzeji, galerije) in **Rokodelski center DUO Škofja Loka**, ki z aktivnostmi prispevajo k prepoznavnosti in turističnemu razvoju območja. Za področje turizma je bila sprejeta tudi Strategija trajnostnega razvoja turizma za Škofjeloško območje 2022-2028.

Turizem na Škofjeloškem postaja vse bolj pomembna gospodarska panoga, ki beleži konstantno rast, tako po številu obiskov, prenočitev kot ostalih kapacitet (v obdobju 2013 do 2022 z okvirno 15.000 prenočitev na 81.022 v letu 2022). Škofjeloško se vse bolj uveljavlja kot **aktivna, »outdoor« destinacija za aktivne raziskovalce**, ki iščejo dobre izhodiščne točke (predvsem) za pohodniške in kolesarske ture. Pomemben in močen produkt območja je ponudba smučarsko-gorskih centrov (Stari Vrh in Soriška planina). Oba centra se vse bolj usmerjata tudi v poletno ponudbo.

Prav tako se **konstantno izboljšujeta tudi raznovrstnost in kakovost turistične ponudbe**. Na območju se odvijajo različne, tudi večje kulturne, športne, etnološke in kulinarčne prireditve, ki privabijo številne obiskovalce (Dan prijateljstva, Čipkarski dnevi, Klekljarski dnevi, Tek štirih mostov, Historial – Plac pisanih stoletij, Okusi Škofjeloškega, Škofjeloški pasijon, Pokal Loka, Pohod ob rapalski meji, Pisana Loka, Dan teric, Praznik žetve, Dan oglarjev ...). Škofjeloško se od leta 2016 ponaša tudi z vpisom na **UNESCO** Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva (Škofjeloški pasijon) in klekljanje čipk (2018) ter s **številnimi unikatnimi kulturnimi in zelenimi doživetji**, ki jih Turizem Škofja Loka trži preko novo urejenega rezervacijskega sistema. Po območju so speljane tudi **številne tematske, pohodniške in kolesarske poti**, ki pa še **niso digitalizirane ali dovolj nadgrajene/obnovljene s pripadajočo infrastrukturo** (Vir: Turizem Škofja Loka, 2023).

Območje se ponaša tudi z dvema **Slovenia Green** destinacijama, in sicer sta v Zeleno shemo slovenskega turizma vključeni Občina Škofja Loka in Občina Gorenja vas – Poljane. Zelene certifikate ima tudi vedno več gostinskih in nastanitvenih ponudnikov, ki se zavedajo pomembnosti okolju prijaznega turizma.

Zaradi odsotnosti hotelskih oziroma **»full-service«** ponudnikov in kakovostne izven penzijske ponudbe skozi celo leto je **turizem večinoma vezan na poletno sezono** (v dveh poletnih mesecih je opravljena skoraj polovica prenočitev). Predvsem v Selški dolini se krepi tudi zimska sezona. Prav tako območju **primanjkuje manjših kakovostnih butičnih nastanitev** z dodelano oziroma personalizirano trajnostno ponudbo. Prav tako je na voljo zelo **malo programov in ponudbe za ranljive ciljne skupine**, zlasti tistim z različnimi oblikami oviranosti. Pojavljajo se tudi vse večje potrebe po kampu in postajališčih za avtodome (Vir: Turizem Škofja Loka, 2023)). Škofja Loka bo v letu 2023 bogatejša za nov hotel z več namestitvami ter precejšnje povečanje namestitev pri že obstoječem ponudniku. Območje je v letu 2022 imelo 1.315 ležišč, zabeležilo 33.976 prihodov turistov in 81.022 nočitev. Turisti so v povprečju na območju bivali 2,43 dneva, med njimi so prevladovali tuji gosti.

2022	Število ležišč		Prihodi turistov	Prenočitve turistov	Povprečna bivanja	doba
Gorenja vas - Poljane	452	Domači	2923	6688	2,3	
		Tuji	3542	11.852	3,4	
		Skupaj	6465	18.540	2,9	
Škofja Loka	405	Domači	2578	5960	2,3	
		Tuji	9062	23.253	2,6	
		Skupaj	11.640	29.213	2,5	
Železniki	429	Domači	5192	11.016	2,1	
		Tuji	10.225	21.001	2,1	
		Skupaj	15.417	32.017	2,1	
Žiri	29	Domači	113	155	1,4	
		Tuji	341	1097	3,2	
		Skupaj	454	1252	2,8	
Skupaj	1315					
		Domači skupaj	10.806	23.819	2,03	
		Tuji skupaj	23.170	57.203	2,8	
		Skupaj	33.976	81.022	2,7	

Preglednica 15: Prihodi, prenočitve in povprečna doba bivanja turistov, 2022. Vir podatkov: SURS, 2023.

3.6. Kulturna dediščina območja LAS

Škofjeloško se ponaša z **bogato kulturno dediščino**. Med najpomembnejše elemente dediščine sodi Škofjeloški pasijon, ki ga hrani Kapucinska knjižnica in je vpisan na Reprezentativni seznam nesnovne kulturne dediščine človeštva. Z arhitekturnega vidika so zanimiva mesta, predvsem srednjeveška Škofja Loka z gradom in z železarstvom povezani Železniki, na podeželju pa izstopajo stare domačije, kozolci, kašče, dvorci, hiše, sakralni objekti ter objekti, povezani z vojaško dediščino (Rupnikova linija, Rapalska meja). V nekaterih objektih so urejeni tudi muzeji (Loški muzej Škofja Loka, Muzej Železniki, Muzej Žiri) oziroma muzejske zbirke (zbirka na Visoški domačiji, Šubičeva hiša, Groharjeva hiša v Sorici, Nacetova hiša v Puštalu), ki predstavljajo različne vsebine iz vsakdanjega življenja kmečkega prebivalstva ali iz življenja pomembnih osebnosti, ki so živele in delovale na območju Škofjeloškega (pisatelji, slikarji, fotografi ipd.), kot so pisatelj Ivan Tavčar in slikarji Ivan Grohar ter Janez in Jurij Šubic. **Nekateri objekti in elementi kulturne dediščine**, zlasti vojaške, pa **še niso urejeni, izkoriščeni oz. interpretirani**. Bogata kulturna dediščina območja je predstavljena tudi v okviru tematskih poti.

Skrb za kulturno ustvarjalnost, ohranjanje, interpretacijo ter trženje dediščine poteka v okviru organizacij profesionalne in ljubiteljske kulture. **Odvijajo se številni dogodki** in prireditve, teh je po podatkih Razvojnega agencije Sora, ki pripravlja koledar prireditev KAM?, na območju več kot 1.200 letno. Pomemben element **nesnovne dediščine** so tudi šege in navade, lokalni običaji ter stara krajevna, ledinska in hišna imena ter narečni jezik. **Soriški govor** je bil letos (2023) vpisan v register nesnovne kulturne dediščine, **vas Sorica** pa je aktualna kandidatka za vključitev v omrežje gornjskih vasi, ki združujejo kraje oz. občine v Alpah z usmerjenostjo v trajnostni gorski turizem in predstavljajo velike potenciale v tradiciji, kulturi ter originalnosti.

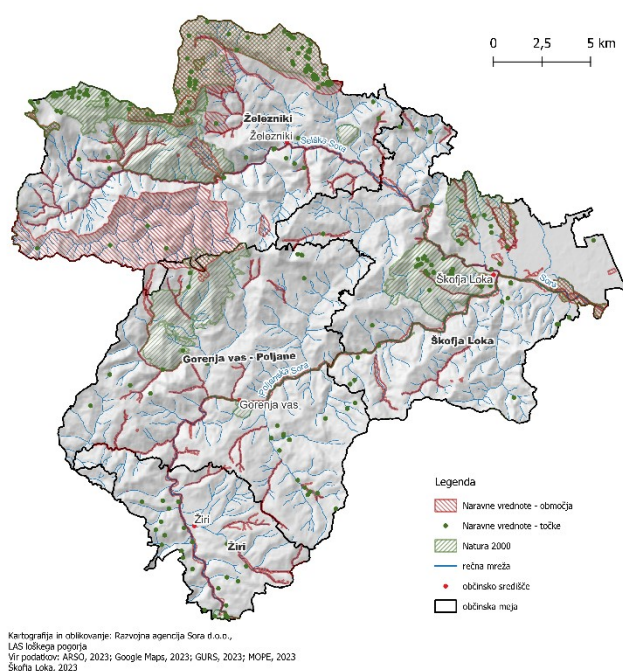
Kulturna dediščina območja se kaže tudi v izjemno bogati **rokodelski ustvarjalnosti**. Škofjeloško je poznano predvsem po izdelavi klekljane čipke, klobučarstvu, izdelavi

medenih kruhkov, kovaštvu, oglarstvu, pletarstvu, obdelavi lesa ter izdelkih iz volne v različnih tehnikah. V preteklosti je bila Škofja Loka z okolico močan center pridelave in obdelave lanu, Železniki so bili močno železarsko središče, v Žireh pa je bilo poleg klekljarstva močno razvito čevljarstvo, ki je tu zastopano še danes (Alpina, AK Alojz Karner).

Ključen povezovalni člen rokodelstva in mojstrov rokodelcev na Škofjeloškem je **Rokodelski center DUO Škofja Loka**, ki s svojim poslanstvom skrbi za ohranjanje, prenos in promocijo bogate rokodelske tradicije. Povezuje 23 mojstrov rokodelcev, predstavlja njihovo stičišče in s številnimi aktivnostmi skrbi za organizacijo različnih razstav, srečanj, delavnic, tečajev, promocijo rokodelstva in povezovanje z ostalimi slovenskimi rokodelskimi centri v okviru Konzorcija Rokodelskih centrov Slovenije, ki ga trenutno tudi vodi.

Na Škofjeloškem je vzpostavljen tudi **sodobni tekstilni center Kreativnice**, ki je hkrati tudi razstavno-prodajni atelje. Center povezuje škofjeloške tekstilne oblikovalke in ustvarjalke, ki se izražajo v različnih tehnikah, vsem pa je skupna ročna izdelava unikatnih izdelkov z visoko uporabno in estetsko vrednostjo ter kakovostjo. V centru razvijajo izobraževanja na temo različnih tekstilnih tehnik in produkcijo skupnih tekstilnih del velikih dimenzij.

3.7. Stanje okolja

Slika 6: Zavarovana območja narave.

Območje razpolaga s **številnimi naravnimi danostmi** kot so izviri, reke, potoki, slapovi, jezera, barja, jame in gozdovi. Varovana območja kažejo na dobro naravno ohranjenost ozemlja ter bogastvo naravne dediščine, po drugi strani pa prinašajo omejitve, ki jih je potrebno upoštevati pri razvoju dejavnosti v prostoru. Natura 2000 pokriva 8.851 ha območja, kar predstavlja 17,28 % celotne površine LAS. Skupaj gre za 7 območij Nature 2000, pri čemer dve območji mejita tudi na sosednji lokalni akcijski skupini. Eno območje je določeno na podlagi direktive o pticah, preostala pa na podlagi direktive o habitatih. Na območju se nahaja tudi 77 naravnih vrednot lokalnega pomena in 236 naravnih vrednot državnega pomena. Po površini izstopa občina Železniki, kjer

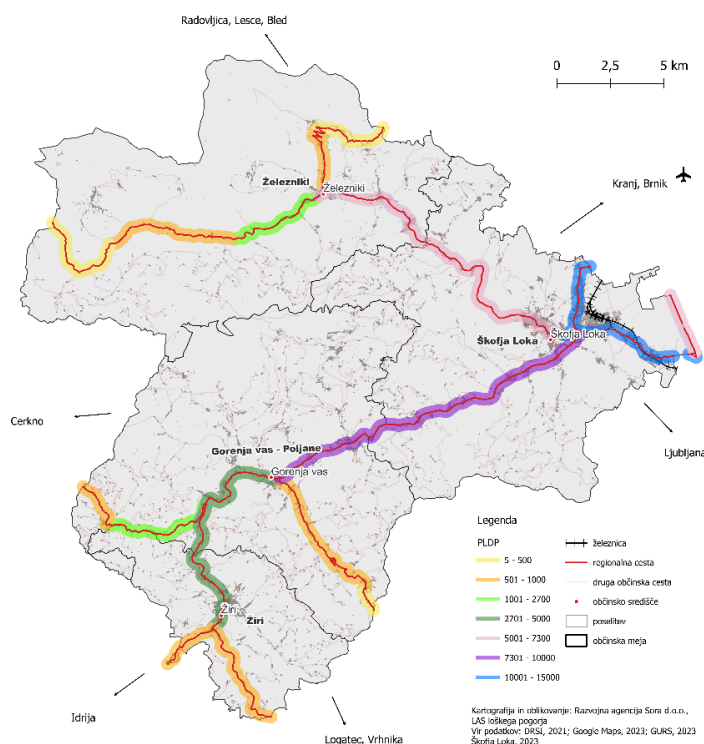
se nahaja več kot polovica (5,1 ha) vseh območij, zaščiteneh z Naturo 2000 na Škofjeloškem. Velika večina območja je poraščena z gozdom (69,45 %). **Gozdovi** imajo poleg gospodarske tudi pomembno rekreacijsko in varovalno vlogo, so sestavni del biotske raznovrstnosti ter obnovljiv surovinski vir. Občina Škofja Loka za svoje območje vodi tudi javno dostopen Kataster onesnaževalcev.

Natura 2000	Gorenja vas - Poljane	Škofja Loka	Železniki	Žiri	LAS
Površina (km ²)	16,18	21,89	50,15	0,29	88,51
Delež od skupne površine Nature 2000 (%)	18,28	24,73	56,66	0,33	100

Preglednica 16: Natura 2000 na območju LAS.

Kakovost zraka in trajnostna mobilnost

Kakovost zraka na območju LAS se spremlja skozi stalne meritve na petih lokacijah v občini Škofja Loka, občasne meritve pa potekajo tudi drugod. Kakovost se močno spreminja tudi v odvisnosti od letnega časa. Za nižinska območja na vzhodu LAS je zlasti v hladni polovici leta značilen temperaturni obrat, ki poskrbi za večjo onesnaženost zraka. Kot **glavne onesnaževalce zraka na območju LAS prepoznavamo industrijske obrate, promet, ter individualna kurišča**. Podatki o povprečnem letnem dnevne prometu (PLDP) pa kažejo na visoko obremenjenost regionalnih cest na območju. V povezavi s prometom so problematični smrad, hrup in svetlobno onesnaževanje (javna razsvetljava). V povezavi s kakovostjo zraka in varovanjem okolja sta **problematični tudi fizična in časovna dostopnost** (razpršenost poselitve, neurejene kolesarke steze, slaba frekventnost avtobusnih linij) **do različnih oblik trajnostne mobilnosti** obstajajo (Delavnice za pripravo SLR, 2023). Čeprav vse občine območja in druge organizacije z različnimi promocijskimi aktivnostmi in investicijami (postajališča za kolesa, polnilnice e-koles, kolesarske poti, servisni stebrički, vključenost v mrežo eKOLOka znotraj sistema Gorenjska Bike) **spodbujajo razvoj trajnostnih oblik mobilnosti**, je ta, z izjemo urbanih središč in občine Škofja Loka, **razvita v manjši meri**.

Slika 7: Povprečni letni dnevni promet in glavni migracijski tokovi.

Stanje voda

Na območju LAS se nahajajo številni vodni viri, ki že stoletja vplivajo na življenje in dejavnosti območja. Zaradi prevlade vododržnih kamnin in tektonske razgibanosti se je razvila gosta rečna mreža. Izstopata dva večja vodotoka, Poljanska in Selška Sora, ki se pri Škofji Loki združita v Soro. Zanju je značilen dežno-snežni režim z glavnim spomladanskim viškom marca ali aprila, sekundarnim viškom novembra ter glavnim poletnim nižkom avgusta in sekundarnim nižkom januarja ali februarja. Najbolj vodnata je Poljanska Sora.

Zaradi razgibanega reliefa in posledično večjih naklonov površja ob močnejših nalivih prihaja do hitrega odtekanja vode, zato ima **večina vodotokov hudourniški značaj**. To pomeni, da so **poplave dokaj pogoste**, vendar kratkotrajne, občasno pa tudi silovite in v teh primerih ogrožajo življenje in premoženje ljudi na razlivnih območjih obeh Sor. Dolini Selške in Poljanske Sore spadata med poplavno bolj ogrožene doline v Sloveniji.

Poljanska in Selška Sora sta v poletnih mesecih **privlačni za kopanje** in druge oblike rekreacije, zato Občina Škofja Loka vsako leto pred kopalno sezono naroči analizo vzorcev vode. Z izjemo določenih okoliščin, kot so npr. gradbena dela, je kakovost vode vsako leto primerna za kopanje. Med glavne onesnaževalce voda na območju sodijo kmetijstvo, poselitev, promet, in industrija. Pogosto pa se ob vodotokih pojavljajo tudi **divja odlagališča različnih (nevarnih) odpadkov**, ki prav tako negativno vplivajo na kakovost vodotokov in biotsko raznovrstnost ob njih.

Vedno večji problem za vodotoke v poletnih mesecih predstavlja tudi **pomanjkanje vode**. Vodostaji so zaradi značilnosti vodnega režima v poletnih mesecih nižji, kar še dodatno stopnjuje visoke temperature in sušne razmere. Vse to vpliva na segrevanje voda, manjšanje števila rib oziroma spremembe v populacijah drugih organizmov v vodotokih in ob njih. Poleg tega ob vodotokih zaznavamo pretirano sečnjo, umetno spreminjanje (betoniranje, drugi posegi) rečne struge, pretirano razraščanje invazivnih tujerodnih vrst in pojav t. i. divjih kopališč (Vir: Ribiška družina Škofja Loka, 2023).

Invazivne tujerodne vrste (ITV)

Velik problem obvodnega prostora in drugih površin na Škofjeloškem predstavlja **intenzivno širjenje tujerodnih rastlin** (ITV), ki so se na območju LAS razširile zaradi razgaljenega terena po žledolomu in vodnih ujmah. Pogosto pa se v naravno okolje razširjajo tudi z domačih vrtov. ITV povzročajo škodo v gospodarstvu in kmetijstvu, predvsem pa izpodrivajo domorodne vrste in s tem ogrožajo in rušijo stabilnost ekosistema. To je zlasti problematično v naravovarstveno pomembnih območjih (Vir: Ljudska univerza Škofja Loka, 2023).

Ravnanje z odpadki

Podobno kot drugod po Sloveniji tudi na Škofjeloškem z rastjo gospodarstva in potrošništva **naraščajo količine nastalih odpadkov**. V vseh občinah sta po gospodinjstvih organizirana ločeno zbiranje in odvoz komunalnih odpadkov. V večjih naseljih se nahajajo tudi ekološki otoki, vzpostavljajo se tudi zbiralniki za odpadno jedilno olje. Ločeno zbiranje odpadkov je organizirano tudi v štirih zbirnih centrih (Studeno, Draga, Todraž, Osojnica), v vsaki občini se nahaja eno. Zbiranje in odvoz odpadkov na območju LAS opravljata podjetji Javno podjetje Komunala Škofja Loka (Škofja Loka, Železniki) in Avto prevoznništvo Frelih (Gorenja vas – Poljane, Žiri).

Kljub dobri organiziranosti zbiranja in odvoza odpadkov ter konstantnega ozaveščanja prebivalstva pa na tem področju **zaznavamo še kar nekaj pomanjkljivosti**. Vsakoletne akcije čiščenja okolja namreč kažejo, da mnogi še vedno odpadke odlagajo v naravo (divja odlagališča), velik problem pa predstavljajo tudi odpadki, odvrženi ob cestah in sprehajalnih poteh (pločevinke, cigaretni ogorki, razna embalaža, pasji iztrebki, odpadki iz kmetijstva). Slednji so zlasti problematični, kadar končajo na obdelovalnih kmetijskih površinah in preidejo v krmo. V zadnjem času vedno večji problem predstavljajo tudi odpadki, ki so posledica vse večjega turističnega obiska območja (npr. na izhodiščih planinskih poti, ob igriščih, počivališčih), bodisi zaradi pomanjkljive opreme (premajhni koši ali jih sploh ni) bodisi neurejenega sistema odvoza odpadkov (čiščenje je domena in breme lokalnih društev).

V zadnjih letih se občine LAS postopoma priključujejo skupnosti »Zero-waste« občin. V tej skupnosti sta že občini Škofja Loka in Železniki, občina Gorenja vas - Poljane je v postopku priključevanja. Na območju se pojavljajo tudi prve »zero-waste« javne prireditve, **prisotna je tudi vse večja ozaveščenost o pomenu krožnega gospodarstva**.

V kontekstu ravnanja z odpadki pa se na terenu na različnih ravneh odvijajo tudi aktivnosti v povezavi z zmanjšanjem količin **zavržene hrane**. Zavržena hrana je problematična predvsem v šolah, vrtcih in socialno-varstvenih zavodih. Na ravni gospodinjstev pa se to poskuša reševati z različnimi akcijami ozaveščanja in izobraževanja.

Funkcionalno razvrednotena območja (FRO)

Funkcionalno razvrednotena (degradirana) območja predstavljajo problem iz estetskega, socialnega, kulturnega in ekološkega vidika. Revitalizacija teh območij predstavlja razvojni potencial, vendar je lahko zaradi različnih razlogov otežena (npr. lastništvo, različne oblike varovanja). Na območju LAS se nahaja 14 FRO, od tega 10 v občini Škofja Loka, 2 v Žireh in 2 v občini Gorenja vas – Poljane.²

3.8. Zdravje

Pomembno vlogo pri duševnem, telesnem in socialnem počutju ljudi, torej pri njihovem zdravju, ima okolje, v katerem ljudje bivajo in delajo. Gre za odraz kakovosti življenja v regiji, hkrati pa je tudi pomemben dejavnik konkurenčnosti območja. Pri zdravju prebivalstva ima pomembno vlogo splošna zdravstvena pismenost prebivalstva, ta je po podatkih NIJZ pri skoraj polovici odraslih prebivalcev Slovenije nezadostna ali problematična in nanjo ključno vplivajo starost, izobrazba in dohodek. Pomembna je tudi dostopnost, tako fizična kot finančna, do različnih (preventivnih) programov, izobraževanj, kakovostne prehrane in rekreacijskih površin.

V občinah LAS loškega pogorja je **stanje izbranih kazalnikov za zdravje precej spodbudno**. Precej višji od slovenskega povprečja je telesni fitnes otrok, daleč najvišji je v občini Žiri. Nekoliko višja od povprečja je stopnja astme pri otrocih in mladostnikih na 1000 prebivalcev. Prav tako je v vseh občinah **višja od povprečja oviranost pri vsakodnevni skrbi zase**, tu predvsem izstopa občina Žiri, ki je s 24 % visoko nad slovenskim povprečjem. V občinah Železniki in Žiri je nekoliko višja od povprečja stopnja možganske kapi (35-84 let) na 1000 preb., znatno višji pa je **delež zloma kolka pri starejših prebivalcih** (65 let ali več) na 1000 preb. Predvsem slednje je problematično, saj tovrstne poškodbe pogosto vodijo v ireverzibilno slabljenje funkcije, institucionalizacijo in smrt. Občini izstopata tudi pri kazalniku umrljivosti zaradi samomora na 100.000 preb., in sicer občina Žiri kot občina z najnižjo stopnjo v Sloveniji, občina Železniki pa je precej nad slovenskim povprečjem. V Sloveniji se samomori namreč izrazito vežejo na socialno ogrožene ali marginalizirane skupine, kot so revni, slabše izobraženi, nezaposleni, starejši. V kontekstu zdravja je pomembna tudi povprečna starost prebivalstva, saj so s starostjo pogojena številna zdravstvena tveganja (trajne poškodbe zaradi padcev, nenamerne zastrupitve, izguba mobilnosti, slabše kognitivne sposobnosti). **Indeks staranja je v občinah LAS pod slovenskim**

² Vir: Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta UL, Ministrstvo za naravne vire in prostor, Ministrstvo za kohezijo in regionalni razvoj, 2023.

povprečjem, kar je spodbudno. Na zdravje prebivalstva pa močno vpliva tudi ustrezna prehrana.

2023	Gorenja vas - Poljane	Škofja Loka	Železniki	Žiri	Slovenija
Telesni fitnes otrok (indeks)	50,8	52,3	49,8	75,9	43,7
Prekomerna prehranjenost otrok (%)	22,5	22,7	20,8	17,2	28,7
Astma pri otrocih in mladostnikih (0-19 let) /1000 preb.	0,8	0,8	0,8	0,7	0,5
Prejemniki zdravil zaradi sladkorne bolezni /100 preb.	4,2	4,7	4,6	4,5	5,4
Prejemniki zdravil zaradi povišanega krvnega tlaka/100 preb.	20,9	20,4	20,5	19,2	22,4
Srčna kap (35-74 let)/1000 preb.	1,4	1,7	1,9	1,1	2,0
Možganska kap (35-84 let) /1000 preb.	1,3	1,9	2,7	2,3	2,4
Zlomi kolka pri starejših prebivalcih (65 let ali več) /1000 preb.	5,8	5,5	8,1	9,7	6,4
Prejemniki zdravil zaradi duševnih motenj/100 preb.	10,7	11,7	11,3	12,0	14,5
Pomoč na domu (%)	1,5	1,0	1,6	1,7	1,7
Oviranost pri vsakodnevni skrbi zase (%)	9,6	6,9	6,8	24	6,6
Umrljivost zaradi samomora /100.000 preb.	16	15	26	0	18
Dostop do varnih kolesarskih in sprehajalnih poti (%)	96	98,9	96	97,7	97,5

Preglednica 17: Izbrani kazalniki zdravja na območju LAS. Vir podatkov: NIJZ, 2023.

3.9. Opredelitev ranljivih skupin območja LAS

Na območju LAS loškega pogorja kot ranljive skupine prebivalstva prepoznavamo otroke in mladostnike, invalide, starejše od 65 let in tujce. **Otroci in mladostniki** so skupina prebivalstva za katero opažamo, da je vedno bolj ranljiva. Predvsem v postkoronskem obdobju zaznavamo **problematico vse večjih duševnih stisk** (depresija, samomorilnost, osamljenost, anksioznost), ki izhajajo bodisi iz družinskih oziroma šolskih okolij bodisi iz idealiziranih podob, ki jih izkazujejo družbena omrežja. **Veliko je tudi zasvojenosti** z digitalno tehnologijo in psihoaktivnimi substancami ter drugih oblik odklonskega vedenja. Posebna kategorija znotraj te skupine pa so otroci in mladostniki, ki izpadejo iz šolskega sistema. Glede telesne aktivnosti in prekomerne prehranjenosti otrok a območje LAS izkazuje spodbudne rezultate.

Druga ranljiva skupina so osebe z različnimi oblikami oviranosti oziroma **invalidi**. V lokalnem okolju primanjkuje programov za večjo vključenost te skupine prebivalstva, predvsem pa opazamo **pomanjkljivo infrastrukturo grajenega okolja** in posledično slabšo dostopnost ali celo nedostopnost do določenih storitev (urejene klančine, dostopi, prilagojenost programov, dostopnost do turistično-rekreacijske ponudbe). Ranljiva skupina na območju LAS so tudi **starejše osebe od 65 let**. Znotraj te skupine prepoznavamo več podskupin, in sicer: mlade upokoјence, vitalne starostnike, osebe, ki potrebujejo pomoč na domu, vdovce oziroma samske starostnike in osebe, ki niso več sposobne skrbeti zase in potrebujejo institucionalizirano varstvo in/ali oskrbo. Pri tej skupini prebivalstva prepoznavamo predvsem problematiko dostopnosti do storitev, preventivnih programov, izobraževanj, namenjenih vitalnim starostnikom in »pre-old« generaciji, ki počasi začena z upokoјitvijo. Prav tako opazamo **stisko starejših zaradi nepoznavanja digitalnih tehnologij**. Čeprav se skozi projekte in programe izvajajo različne aktivnosti, je na terenu še vedno prisotna potreba po njihovi razširitvi. Dostop do nekaterih osnovnih storitev kot na primer do zdravnika je marsikateri starejši osebi zaradi tega otežen ali celo onemogočen. Starejše osebe je potrebno ustrezno izobraziti in jim tako omogočiti nadaljnjo aktivno vključevanje v družbo. Kot bolj problematičen del te skupine pa prepoznavamo starostnike, ki že imajo določeno obliko oviranosti (telesne in/ali duševne) in potrebujejo (stalno ali občasno) pomoč pri opravilih ali skrbi zase ter starostnike, ki so povsem odvisni od tuje pomoči. Pri vsem tem ne smemo pozabiti na specifičen poselitveni vzorec Škofjeloškega, z razpršeno poselitvijo in samotnimi kmetijami. Pogosto imajo starostniki oviran dostop do določenih osnovnih storitev ali trpijo zaradi različnih oblik osamljenosti. Na drugi strani pa je problem tudi v **odsotnosti strokovne pomoči** – primanjkuje namreč ustrezno kvalificiranega kadra in sistemsko urejene ter vsakodnevno dostopne oskrbe za to skupino prebivalstva. Predvsem **problematičen je vidik dolgotrajne oskrbe na domu**, saj starostniki pogosto do nje nimajo dostopa so sami, svojci so v službah oziroma nimajo ustreznega znanja), čeprav je ta z več vidikov zaželen.

Kot četrto ranljivo skupino pa prepoznavamo **tujce**. Glede na statistične podatke je na območju LAS 4,92 % tujcev, njihovo število pa se iz leta narašča. V večini primerov gre za delovne migrante in njihove družine. Pri tem zaznavamo **veliko potrebo po programih**, ki bi omogočali njihovo čim bolj učinkovito integracijo na ravni celotnega območja. Posebej ranljive so priseljenke, večinoma gre za ženske z območja nekdanje Jugoslavije, med katerimi se z največ izzivi soočajo albansko govoreče. Ženske imajo z integracijo v novo okolje običajno več težav kot moški. Priselile so se večinoma skupaj z otroki po mehanizmu združitve družine z družino (ne z delovnim dovoljenjem), zaradi šibke socialne mreže in skrbstvene vloge v družini (možje so, zaradi specifične zaposlitve, ki jih opravljajo tuji delavci, veliko odsotni), pa imajo malo priložnosti za učenje jezika in težje najdejo zaposlitev (Delavnice za pripravo SLR, 2023).

4. Analiza razvojnih potreb in potenciala območja LAS, vključno z analizo prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti

V tem poglavju so opredeljene notranje razvojne potrebe in potenciali območja LAS, skupaj z analizo prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti, izvedljivi znotraj okvirjev LEADER/CLLD.

Poudarek je predvsem na **opredelitvi potreb in potencialov območja LAS ter priložnosti**, na katerih lahko temelji nadaljnji razvoj območja. Poseben poudarek je

namenjen tudi opredelitvi ključnih nevarnosti in slabosti, ki jih je pri načrtovanju nadaljnega razvoja območja potrebno upoštevati. Le jasno opredeljena vizija razvoja skupnosti omogoča, da v celoti izkoristijo svoje razvojne potenciale in priložnosti.

Razvojne potrebe in potenciali območja LAS so bili **prepoznani preko uporabe in kombinacije različnih pristopov**, in sicer z vidika splošnih geografskih značilnosti območja, poglobljene analize statističnih in drugih (prostorskih) podatkov o območju LAS, rezultatov opravljenih raziskav strokovnjakov na območju LAS, sodelovanja različnih deležnikov, ki živijo in/ali delajo na območju LAS, na animacijskih delavnicah, izvedbe individualnih sestankov, razprav na sejah organov LAS ter analize rezultatov spletne ankete med prebivalci območja LAS. Pri tem so na različne načine ves čas aktivno sodelovali tudi člani LAS.

Analiza stanja je pokazala, da se **potrebe oziroma razvojni izzivi med urbanim in podeželskim delom območja, ki jih je moč reševati znotraj (finančnih) okvirjev LEADER/CLLD, bistveno ne razlikujejo**, z izjemo v občini Škofja Loka, kjer urbani del občine (predvsem staro mestno jedro in večja stanovanjska naselja) v primerjavi z ostalimi urbanimi deli območja LAS najbolj odstopa.

4.1. SWOT analiza

SWOT analiza

PREDNOSTI	SLABOSTI
- Ugodna lega območja med Ljubljano in pragom Julijskih Alp. - Ugodna prometna dostopnost in relativna bližina večjih urbanih središč. - Območje LAS sovпада z območjem delovanja ključnih razvojnih institucij območja (Razvojna agencija Sora in Turizem Škofja Loka, MIC, OOO). - Gre za homogeno območje, ki številne razvojne izzive rešuje povezano. - Izkušnje dveh programskih obdobj in številni uspešno izvedeni projekti. - Demografsko vitalna subregija Gorenjske z nadpovprečno ugodno starostno strukturo prebivalstva, z visokim deležem mladega prebivalstva in otrok. - Škofjeloško odlikuje krajinsko pester, tradicionalen gorenjski podeželski ambient, s še vedno relativno mirnim in pristnim podeželskim okoljem, ter z lepo, urejeno in ohranjeno kulturno krajino. - Vse močnejše povezovanje različnih gospodarskih panog (turizem, podjetništvo, kmetijstvo, industrija).	- Razpršena poselitev z močno koncentracijo prebivalstva v občinskih središčih. - Prevlada dnevnih turistov in povečan poletni obisk. - Pomanjkanje nastanitvenih kapacitet. - Pomanjkljiva ponudba in majhna dostopnost programov in produktov za ranljive ciljne skupine, predvsem na področju turizma in interpretacije naravne in kulturne dediščine območja. - V vseh občinah je višja od povprečja oviranost pri vsakodnevni skrbi zase, visok je tudi delež zloma kolka. - Pomanjkljiva infrastrukturna opremljenost javnih površin in objektov, namenjenih turistični, gostinski, rekreacijski in kulturni dejavnosti, za ranljive skupine prebivalstva (starejši, gibalno ovirani). - Pomanjkanje »mladih« ponudnikov v blagovni znamki Babica in Dedek. - Delež tujcev med prebivalstvom območja LAS konstantno raste, vendar na ravni območja ni vzpostavljenih in

- Stopnja delovne aktivnosti je nad slovenskim povprečjem. - Na območju se nahajajo podjetja, ki zaposlujejo visokokvalificirano delovno silo, predvsem na področju inovativnih tehnoloških rešitev. - Močna obrtniška in industrijska dediščina območja (čevljarstvo, klobučarstvo, lesarstvo), ki je vse pogostejše interpretirana tudi za turistične in izobraževalne namene. - Prisotnost (socialnih) podjetij, zavodov in drugih organizacij, ki uvajajo alternativne oblike gospodarstva. - V okviru različnih inštitucij se izvajajo razne podporne storitve (svetovanja, izobraževanja, razpisi, ugodni krediti), namenjene razvoju gospodarstva in kmetijstva. - Kakovostni srednješolski in visokošolski programi tehničnih smeri (lesarstvo, strojništvo) ter dolga tradicija izobraževanja odraslih (Ljudska univerza Škofja Loka). - Privlačna kombinacija starih mestnih in vaških jeder, zanimive arhitekture, sakralne dediščine ter narave in podeželja. - Škofja Loka kot najbolj ohranjeno srednjeveško mesto v Sloveniji. - Vas Sorica z značilnim narečnim govorom je aktualna kandidatka za vključitev v omrežje gornjskih vasi. - Močna zastopanost kmetijstva, nadpovprečno število kmetijskih gospodarstev in število glav živine na prebivalca. - Konstantna rast števila kmetij z registriranimi dejavnostmi na kmetiji ter števila registriranih dopolnilnih dejavnosti. - Živilsko-predelovalni obrati na kmetijah pogosto presegajo okvirje dopolnilne dejavnosti na kmetiji in so registrirani kot s. p. ali d. o. o. - Vzpostavljena in dobro uveljavljena blagovna znamka Babica in Dedek.	- razvitih dovolj programov za njihovo integracijo v skupnost. - Kmetije na Škofjeloškem so usmerjene predvsem v živinorejo, tradicionalna je govedoreja, druge dejavnosti (zelenjadarstvo, sadjarstvo, poljedelstvo) so manj razvite. - Starost gospodarjev na kmetijah narašča, zanimanje za kmetijstvo pa pri mladih iz različnih razlogov upada. - Mladi zaradi zagotovljenih in dokaj stabilnih oblik dohodka ne sodelujejo pri delu na kmetijah, zato se določene, tudi večje kmetije, opuščajo. - Podpovprečna zastopanost ekoloških kmetij oziroma kmetij v preusmeritvi v ekološko kmetijstvo. - Pomanjkanje pridelkov in izdelkov za kratke dobavne verige tako v shemi javnega naročanja, kot tudi na ostalih področjih (povezovanje kmetijstva in gostinstva, turizma in kmetijstva). - Slaba časovna in fizična dostopnost do trajnostnih oblik mobilnosti. - Slabo razvita mreža javnega prometa v hribovitih predelih LAS.
---	--

- Škofjeloško kot aktivna, »outdoor« destinacija za aktivne raziskovalce, ki iščejo dobre izhodiščne točke. - Dolga in močna tradicija obrti in rokodelstva. - Rokodelski center DUO Škofja Loka in prostor Kreativnice, ki skrbita za ohranjanje, interpretacijo, promocijo in trženje izdelkov ter programov dediščine DUO. - Bogato in aktivno društveno življenje. - Ugodni kazalniki zdravja. - Vzpostavljen sistem za izposajo koles eKOLOka v Škofji Loki, ki deluje v okviru sistema GORENJSKA.BIKE.	
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
- Geografsko zaokroženo območje s tisočletno skupno zgodovino in identiteto. - Izjemna kulturna dediščina, močen umetniški in literarni opus. - Potreba po infrastrukturi, programski in digitalni nadgradnji pohodniških, kolesarskih in tematskih poti. - Območje nudi kakovostno okolje za pridelavo visokokakovostnih kmetijskih pridelkov in ima velik proizvodni potencial za doseganje samooskrbe. - Neizkoriščen potencial objektov vojaške dediščine (Rapalska meja, Rupnikova linija). - Neizkoriščen potencial arhitekturne dediščine vaških in mestnih jeder. - Čebelarstvo je nadpovprečno pomembna kmetijska dejavnost, ki se vse bolj išče inovativne načine povezovanja s turizmom. - Spodbujanje krožnega in družbeno odgovornega gospodarstva. - Številne kmetije, ki vse pogosteje iščejo inovativne dodatne vire zaslužka in z registracijo dopolnilnih dejavnosti počasi vstopajo na trg. - Že vzpostavljena in dobro prepoznana blagovna znamka za izdelke s podeželja, ki omogoča ponudnikom Škofjeloškega lažji in hitrejši vstop na trg.	- Neustrezni posegi in dejavnosti, ki ne prispevajo k ciljem varstva narave (divja odlagališča, kopičenje odpadkov, pretirana sečnja, posegi v obvodni prostor.). - Občutljivost ekosistemov, predvsem vodnih na podnebne spremembe. - Velika ranljivost kmetijske proizvodnje zaradi podnebnih sprememb (pogoste suše, naravne nesreče, ekstremni vremenski pojavi). - Celotno območje je zaznamovano z zmanjšanjem deleža kmetov oziroma zaposlenih v panogi. - Pomanjkanje interesa lokalnih pridelovalcev in predelovalcev za povezovanje in skupni nastop na lokalnih trgih. - Zaraščanje kmetijskih zemljišč na zahtevnejših in strmejših terenih in posledično zmanjšanje privlačnosti podeželja (kulturne krajine) zaradi opuščanja kmetijske dejavnosti. - Naraščanje škode v kmetijstvu zaradi divjih živali in vse pogostejših napadov zveri. - Velika poplavna ogroženost nekaterih delov območja LAS zaradi hudourniškega značaja Poljanske in Selške Sore. - Zmanjševanje biotske raznovrstnosti zaradi intenzivnega razraščanja invazivnih tujerodnih vrst ali na

- Boljša ozaveščenost potrošnikov o pomenu lokalne hrane, zdravju prijazne hrane in kratkih oskrbovalnih verig. - Poljanska in Selška Sora kot kopalni reki. - Vse večje zavedanje pomena in dodane vrednosti zelenih certifikatov oziroma pomembnosti okolju prijaznega turizma. - Spodbujanje dviga kakovosti turistične ponudbe (dodatna izobraževanja turističnih delavcev, trajnostni certifikati, digitalizacija). - Potenciali formalnega in neformalnega znanja v organizacijah in pri posameznikih. - Izvajajo se programi in delavnice za spodbujanje kakovostne starosti (tečaji računalništva za starejše, tečaji za družinske oskrbovalce ipd.). - Povezovanje tradicionalnih znanj z novimi smernicami. - Velika gozdnatost območja je več stoletij vplivala na identiteto ter na gospodarski in kmetijski razvoj Škofjeloškega, danes pa gozd in lesna biomasa ponujata osnovo za razvoj različnih gospodarskih dejavnosti. - Les kot surovina in kot material za končne produkte z visoko dodano vrednostjo. - Povezovanje lesnopredelovalne panoge s podjetništvom in izobraževalnimi ustanovami z namenom razvoja in ustvarjanja proizvodov z višjo dodano vrednostjo. - Medobčinsko sodelovanje pri izvajanju osnovnih družbenih storitev. - Tvorno sodelovanje državnih institucij, lokalnih oblasti, društev in zasebnega sektorja celotnega območja LAS za zagotavljanje podpornega okolja. - Spodbujanje novih delovnih mest v ustvarjalni dejavnosti ter povezovanje kreativnih industrij z drugimi dejavnostmi in panogami. - Oživljanje nesnovne kulturne dediščine (običaji, navade, lokalna	- nekaterih delih območja, zaradi intenzivne kmetijske proizvodnje. - Staranje prebivalstva in z njim povezana tveganja (dolgotrajna oskrba, demenca, poškodbe, izolacija). - Zaradi staranja prebivalstva se v prihodnosti pričakuje rast števila poškodovanih zaradi nenamernih in namernih poškodb. - Pomanjkljiva zdravstvena pismenost prebivalstva, ki se s starostjo znižuje, nanjo pomembno vpliva tudi višina dosežene izobrazbe. Problematična je tudi pri ranljivih skupinah prebivalstva. - Možnost ekonomskih kriz, ki lahko ogrozijo delovanje podjetij na območju, ki večinsko zaposlujejo lokalne prebivalce, tudi celotne družine. - Družbena trenja in konflikti med novo priseljenimi prebivalci, tujci in povratniki na podeželje in domačini. - Povečevanje socialne izključenosti posameznih ranljivih skupin (mladi, starejši, ljudje z gibalnimi oviranostmi, invalidi, ljudje s težavami v duševnem razvoju, tujci.). - Z rastjo gospodarstva in potrošništva naraščajo tudi količine nastalih odpadkov.
--	--

praznovanja, stara hišna, krajevna in ledinska imena). - Širitev mreže kolesarskih, pohodnih in tematskih poti ter njihova vsebinska ter infrastrukturna nadgradnja. - Oživitev funkcionalno razvrednotenih območij. - Spodbujanje digitalne pismenosti, inovativnih rešitev in pametnega prehoda v vseh sektorjih in panogah. - Spodbujanje razvoja drobnice zaradi naraščanja povpraševanja po prehranskih izdelkih iz mesa in mleka drobnice.	
--	--

SWOT v TOWS

	PREDNOSTI	SLABOSTI
PRILOŽNOSTI	PREDNOSTI – PRILOŽNOSTI <i>Uporabiti prednosti, da se lahko izkoristijo priložnosti.</i> - Na podlagi ugodne lege v bližini pomembnejših turističnih središč in prestolnice se lahko poveča prepoznavnost območja. - Revitalizacija in vključevanje kulturne, naravne, sakralne, vojaške, arhitekturne dediščine ter območja kulturnih krajin in enot nesnovne kulturne dediščine območja v prenovo in razvoj. - Uporaba znanj, izkušenj in tradicije. - Zaradi specifične demografske slike (visok delež mladega prebivalstva in otrok ter visok delež starejših od 65 let), obstaja velik potencial za medgeneracijski prenos znanja. - Nadgradnja obstoječih in uveljavitev novih programov za kakovostno starost (tečaj preprečevanja padcev v starosti ipd.) - Tvrno sodelovanje ključnih razvojnih in odločevalskih	PRILOŽNOSTI – SLABOSTI <i>Preseči slabosti, tako da se izkoristijo priložnosti.</i> - Povezovanje in sodelovanje vseh deležnikov območja, z namenom odpravljanja slabosti in ohranjanja zaokroženosti območja. - Medobčinsko in regijsko sodelovanje pri problematiki integracije tujcev. - Povezovanje in skupni nastop kmetij na trgu, da se zagotovijo zadostne količine za povečanje samooskrbe območja in lokalno pridelane hrane v javnih institucijah. - Promocija za dvig zavedanja o pomenu domačih izdelkov in ekološke ozaveščenosti prebivalcev. - Celovit pristop k povečanju ponudbe lokalnih pridelkov in izdelkov. - Spodbujanje vseh deležnikov lokalnega okolja o možnostih oblikovanja partnerstev, projektnih idej in koriščenja LEADER/CLLD sredstev.

	inštitucij, ki pokrivajo območje LAS, z namenom skladnejšega razvoja območja. - Čisto naravno okolje in avtentičen podeželski ambient predstavljata dobro osnovo za razvoj zelenega butičnega doživljajskega turizma. - Dobro uveljavljena blagovna znamka Babica in Dedek, ki je prešla različne razvojne faze in ima možnost za nadgradnjo in specializacijo ponudbe v smislu izdelkov in storitev z visoko dodano vrednostjo. - Aktivacija endogenih razvojnih potencialov območja LAS z namenom spodbujanja regionalnih gospodarskih krogov območja. - Vas Sorica kot aktualna kandidatka za vključitev v omrežje gorniških vasi, ki združujejo kraje oz. občine v Alpah z usmerjenostjo v trajnostni gorski turizem in predstavljajo velike potencialne v tradiciji, kulturi ter originalnosti.	
	NEVARNOSTI – PREDNOSTI <i>Izkoristiti prednosti, da se izognemo nevarnostim.</i> - Izkoristiti ugodno lego, gospodarsko razvitost in druge potencialne območja, da ohranjamo visoko kakovost bivanja na območju. - Spodbujati aktivnosti, projekte in krepitev znanja z namenom večje odpornosti na različne zunanje vplive (ekonomske krize, ekstremne vremenske dogodke kot so suša, poplave).	NEVARNOSTI – SLABOSTI <i>Zmanjšati slabosti in se izogniti nevarnostim.</i> - Ohranjanje dobrega dostopa do storitev na območjih z razpršeno poselitvijo. - Večja digitalizacija ponudbe in storitev na območju z namenom povečanja dostopnosti za ranljive skupine prebivalstva. - Usmeritve v celoletni turizem, ne samo sezonskega. - Povečati vključenost ranljivih skupin v družbo, izboljšati njihovo infrastrukturo.

	- Promocija in spodbujanje varovanja okolja in ohranjanje dediščine. - S promocijo, spodbujanjem, svetovanjem, strokovno podporo ohraniti kmetijstvo, da se ohranja naravna in kulturna krajina.	- Tvrno sodelovanje občin, podjetij, NVO in javnih institucij pri pripravi, izvedbi in financiranju programov integracije za tujce. - Spodbujanje povezovanja lokalnih ponudnikov pod skupno blagovno znamko in njena promocija. - Usklajevanje kmetijske proizvodnje med ponudbo in povpraševanjem z namenom zagotavljanja stabilnega odkupa za pridelovalce in ponudnike. - Spodbujati programe, ki bodo prispevali k zmanjševanju količin odpadne hrane na kritičnih točkah (šole, vrtci, socialno-varstveni zavodi). - Prilagajanje življenja in dejavnosti na podnebne spremembe (dvig temperature) in z njimi povezane ekstremne vremenske pojave (suša, pozeba, poplave, neurja) z namenom večje prilagodljivosti in odpornosti območja in prebivalstva.
--	---	---

4.2. Potrebe in potencial območja

P1: Zagotavljanje kakovostnih pogojev za življenje, bivanje in delo na podežlju

Zagotavljanje kakovostnih pogojev za življenje, bivanje in delo na podežlju je ključnega pomena za preprečevanje negativnih demografskih trendov in zagotavljanje socialne vključenosti vseh skupin prebivalstva.

Velika razvojna prednost območja izhaja že iz njegove lege, in sicer med pragom Julijskih Alp in prestolnico. Območje je relativno dobro prometno povezano s preostalo Gorenjsko in Osrednjo Slovenijo, glavne prometne povezave potekajo po obeh dolinah in se križajo v Škofji Loki. Kljub naravnogeografskim omejitvam, ki izhajajo iz razgibanosti terena, pa območje v številnih razvojnih vidikih izstopa v zelo pozitivni smeri, ne samo na ravni statistične regije, ampak na ravni Slovenije. Zagotovo ima v tem kontekstu pomembno vlogo tudi dobro podporno okolje, ki ga tvori več različnih (razvojnih) institucij. V demografskem pogledu ima območje ugoden indeks staranja, visok je delež mladega prebivalstva in otrok. Prav tako je zelo ugoden gospodarski položaj območja, brezposelnost je nizka, izobrazbena struktura prebivalstva je ugodna,

enako življenjski standard. Pomembno vlogo imajo kmetijstvo, podjetništvo in industrija.

Z vidika dostopnosti in infrastrukturne opremljenosti in dostopa do osnovnih storitev so problematične predvsem odmaknjene oziroma samotne kmetije v hribovitih delih območja. Za celotno Škofjeloško je značilno prijetno podeželsko okolje, ki se mestoma prepleta z urbanim, zato je območje privlačno za bivanje in delo. Tradicionalni ruralni način življenja, za katerega je značilna visoka stopnja povezanosti, se marsikje na območju počasi izgublja. Priseljeni del populacije (priseljeni in povratniki na podeželje) na podeželje prinaša način življenja, značilen za urbane sredine. Posledično se to odraža v začasni ali trajni izoliranosti od avtohtonega prebivalstva ter v majhni ali ničelni pripravljenosti za sodelovanje v lokalni skupnosti. To pomembno vpliva na zmanjšanje socialnega in kulturnega kapitala. V nekaterih primerih pa ravno priseljenci na podeželje prinašajo nove ideje, drugačne poglede in uspejo na novo povezati avtohtono lokalno prebivalstvo.

Potenciali so sledeči:

- Zagotavljanje kakovostnega okolja (tako naravnega, družbenega kot grajenega) za bivanje, delo, izobraževanje, zaposlovanje, razvoj talentov in inovativnih idej.
- Povezovanje različnih institucij iz javnega in zasebnega sektorja pri realizaciji trajnostnih razvojnih vizij in projektov, namenjenih izboljšanju dostopnosti do (osnovnih) storitev in infrastrukture (revitalizacija vaških in mestnih jeder, ureditev tržnic, skrb za urejene in dostopne rekreacijske površine, ureditev skupnostnih prostorov, ozelenjevanje javnih površin ...), vključno z njihovo vsebinsko in programsko nadgradnjo.
- Krepitev digitalne pismenosti vseh skupin prebivalstva ter spodbujanje inovacij, ki bodo prispevale k pametnemu prehodu podeželja z namenom izboljšanja kakovosti bivanja, dela in dostopnosti do storitev podeželskega prebivalstva.
- Spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja, solidarnosti in novih oblik (so)bivanja.
- Spodbujanje prilagoditve bivanja ter načina proizvodnje in potrošnje s povečanjem neodvisnosti od svetovnih trgov pri oskrbi s ključnimi dobrinami, kot sta hrana in energija.
- Zagotavljanje ustreznih zdravstvenih, negovalnih in oskrbnih storitev ter njihova nadgradnja za različne starostne in ciljne skupine.
- Spodbujati aktivnosti, ki bodo prispevale k prilagajanju življenja, dejavnosti in bivanja na podnebne spremembe in z njimi povezane ekstremne vremenske pojave (suša, pozeba, poplave, neurja).

P2: Razvoj kmetijstva, izboljšanje lokalne samooskrbe in spodbujanje sodelovanja kmetijskega in nekmetijskega sektorja

Področje kmetijstva je na Škofjeloškem precej specifično in pogojeno s številnimi naravnogeografskimi in zgodovinskimi dejavniki. Kljub več pozitivnim trendom in dobrim kazalnikom pa se tudi kmetijstvo srečuje s številnimi izzivi, povezanimi tako s podnebnimi, demografskimi kot družbeno-gospodarskimi spremembami. Na območju se namreč nahaja znaten delež kmetij, ki imajo samo 1-2 člana in so tako z vidika zagotavljanja človeških virov na kmetiji (PDM), pogosto tudi zagotavljanja nasledstva, problematične oziroma imajo manjše možnosti za diverzifikacijo kmetijske proizvodnje.

Pojavlja se tudi opuščanje kmetijskih površin na težje dostopnih terenih, iz česar izhaja resna grožnja po spremembah v kulturni krajini. Prav tako je z razvojnega problematična visoka povprečna starost gospodarjev kmetij, ki na eni strani nakazuje na vse večjo omejenost s človeškimi viri na kmetiji (zaradi starosti gospodarja je težje pričakovati diverzifikacijo ponudbe in povečanje proizvodnje), problem nasledstva (naslednika ni) oziroma visoka povprečna starost na splošno manjše zanimanje mladih za kmetijstvo. Ugodna starostna in izobrazbena struktura gospodarjev sta pomembna dejavnika, ki pripomoreta k učinkovitejšemu vodenju kmetijskega gospodarstva, saj se le dobro izobraženi, inovativni in ozaveščeni kmetje lažje prilagodijo sodobnim gospodarskim, ekološkim, podnebnim in družbenim razmeram. Za mlade kmete velja, da so vitalna jedra kmetijstva, izkazujejo precejšnjo mero podjetnosti in inovativnosti ter na različne načine poskušajo zagotoviti prožnost kmetij. Pri tem se spopadajo s podnebnimi, tržnimi in družbenimi spremembami.

V prihodnosti se nam torej (lahko) obeta opuščanje kmetijske dejavnosti, kar posledično prinaša zmanjšanje kmetijske proizvodnje, opuščanje kmetijskih zemljišč in spremembe v kulturni krajini (zaraščanje zemljišč). Kljub številnim razvojnim oviram, ki pestijo škofovsko kmetijstvo, na območju zaznavamo vedno večji interes po lokalno pridelani hrani oziroma lokalnih visokokakovostnih izdelkih, tako na ravni gospodinjstev kot javnih zavodov in gostinsko-turističnega sektorja. Vse to narekuje potrebo po aktivnostih, ki bodo spodbujale ohranjanje kmetijstva, diverzifikacijo ponudbe, večjo specializacijo in povečanje produktivnosti.

Potenciali so sledeči:

- Spodbujanje trajnostnih oblik kmetovanja (sonaravno, ekološko, biodinamično), ki prispevajo k ohranjanju kakovosti vodnih virov, rodovitnosti tal ter ohranjajo biotsko raznovrstnost.
- Spodbujanje kmetov k diverzifikaciji ponudbe v smeri visokokakovostnih izdelkov z višjo dodano vrednostjo in povezovanja z različnimi sektorji (gostinstvo, turizem, javne ustanove, podjetja), s čimer kmetiji zagotovijo vitalnost in s tem možnost za obstanek in razvoj dejavnosti.
- Dvigniti stopnjo samooskrbe na območju s poudarkom na endogenih potencialih, trajnostnih oblikah kmetovanja in še dodatno spodbujati oblikovanje, krepitev in vzdrževanje kratkih dobavnih verig ter zmanjševanje odpadkov in izgub energije v proizvodnem procesu.
- Spodbujanje različnih oblik mreženja in povezovanja pridelovalcev (npr. zadruga, blagovna znamka, druge alternativne oblike povezovanja) z namenom zagotavljanja večjih količin živil in konstantnosti ponudbe, ki zadostujejo potrebam večjih odjemalcev (npr. sistem javnih naročil, gostinsko-turistični sektor) ali trenutnim zahtevam trga (npr. povpraševanje po sezonskemu sadju in zelenjavi).
- Izboljšanje logistike transporta izdelkov dobaviteljev, razpršenih po obeh dolinah do trgovin v občinskih središčih (dogovorjeni skupinski prevozi med ponudniki, organizirani kombi prevozi ...).
- Promocija lokalnih kakovostnih proizvodov tudi v okoljih, ki so prostorsko blizu Škofjeloškega.
- Ohranitev oziroma povečanje obsega in kakovosti kmetijskih zemljišč ter spodbujanje kmetijstva tudi na težje dostopnih kmetijskih zemljiščih z namenom izboljšanja stopnje prehranske samooskrbe in ohranjanja kulturne krajine.

- Ozaveščanje pridelovalcev in potrošnikov o pomenu kratkih dobavnih verig, uživanja lokalno pridelane hrane in preprečevanju nastajanja odpadne in zavržene hrane.
- Ozaveščanje in izobraževanje prebivalcev o različnih oblikah in načinih samooskrbe z zelenjavo, zelišči in sadjem v gospodinjstvu ter možnostih njihove predelave.
- Spodbujanje inovacij na področju krožnega gospodarstva in rabe obnovljivih virov energije iz kmetijstva in gozdarstva.
- Spodbujanje ohranjanja in sajenja/sejanja avtohtonih vrst in sort (sadno drevje, zelenjava) ter gojenja avtohtonih pasem živine.
- Ohranjanje in širjenje znanja o načinih pridobivanja in hranjenja semen.

P3: Razvoj trajnostnega podjetništva in biogospodarstva ter spodbujanje zaposlovanja na podeželju

Namen gospodarstva je, da zadovoljuje potrebe skupnosti po izdelkih in storitvah ter kakovostnih delovnih mestih. Pomembno prispeva k blaginji lokalne skupnosti, saj zagotavlja materialno blaginjo, družbeno kohezijo, ohranjenost naravnega okolja, odpornost skupnosti na zunanje pretese in podnebne spremembe.

Analiza je pokazala, da je Škofjeloško v dobri gospodarski kondiciji. Takšno stanje je zagotovo deloma rezultat dobro delujočega podpornega okolja, ki preko različnih pristopov že več desetletij spodbuja razvoj podjetnosti, inovativnosti in ustvarjalnosti. Podjetja na Škofjeloškem so močno vpeta v lokalno skupnost. Hkrati pa so, kot ugotavljamo v analizi stanja, predvsem srednja in večja močno vpeta v mednarodne gospodarsko-politične sisteme in s tega vidika tudi zelo ranljiva. Posledično je vprašljiva tudi dolgoročna varnost delovnih mest pri teh zaposlovalcih. S podobno situacijo se je Škofjeloško srečalo v obdobju tranzicije, ko je propadlo več industrijskih obratov, ampak se je nanjo zelo dobro odzvalo (prestrukturiranje podjetij, samozaposlovanje, spodbujanje razvoja dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, prekvalifikacija kadra ...).

Območje LAS je bogato tudi z naravnimi viri, ki temeljijo predvsem na vodnemu in lesnemu bogastvu in predstavljajo (novo) osnovo za gospodarski razvoj območja. Kot premalo izkoriščen potencial prepoznavamo razvoj trajnostnih lesno-predelovalnih verig (povezovanje lastnikov gozdov, izobraževalnega sistema in lesnopredelovalne industrije), ki bi proizvajale inovativne izdelke z višjo dodano vrednostjo oziroma stremele k proizvodni obnovljivih virov energije ter razvoju spremljajočih dejavnosti.

Gospodarski razvoj območja LAS in s tem tudi priložnosti za ustvarjanje delovnih mest oziroma zaposlovanja morajo temeljiti na trajnostnih oblikah gospodarstva, ki bodo upoštevale gospodarsko rast, razpoložljivost notranjih virov, varovanje okolja, učinkovitejšo rabo energije, digitalizacijo in večjo socialno vključenost. Pri tem ima pomembno vlogo interakcija gospodarstva in podpornega okolja, ki spodbuja ustvarjanje inovativnih in kreativnih partnerstev znotraj in med panogami.

Potenciali so sledeči:

- Spodbujanje trajnostnih in alternativnih oblik gospodarstva (zadružništvo, socialno podjetništvo), ki bodo upoštevale gospodarsko rast, razpoložljivost notranjih virov, varovanje okolja, učinkovitejšo rabo energije, digitalizacijo, socialno pravičnost in večjo socialno vključenost.

- Spodbujati povezovanje izobraževalnih ustanov z gospodarstvom z namenom prenosa znanj, zaposlovanja, prilagodljivosti, inovativnosti in kreativnosti.
- Spodbujanje programov in ohranjanje dobrega podpornega okolja za lokalno podjetništvo v smeri večanja konkurenčnosti, razvoja inovativnih produktov in storitev, spodbujanja (samo)zaposlovanja in s tem dviga dodane vrednosti območja.

P4: Ohranjanje dediščine in razvoj zelenega, butičnega in dostopnega turizma

Številne potenciale, predvsem po nadgradnji že obstoječih produktov, prepoznavamo tudi v gostinsko-turističnem sektorju, in sicer v smeri nadaljnjega spodbujanja razvoja trajnostnih oblik turizma in še večjega povezovanja panoge s kmetijstvom. Naravno in kulturno pestro območje, ki se ponaša tudi z gastronomijo, je namreč priljubljena turistična destinacija širšega območja, pri čemer prevladuje predvsem enodnevni, izletniški in rekreativni turizem. Priložnosti se kažejo tudi v promociji, ureditvah, obnovah in nadgradnjah objektov kulturne dediščine in območij naravne dediščine ter turistične in rekreacijske infrastrukture (pohodne, planinske in tematske poti, kopališča ob Sori), pa tudi v izgradnji infrastrukture, prilagojene gostom z avtodomimi. Pri ohranjanju dediščine je pomembno tudi širjenje znanja, povezanega z dediščino in podpora temu sektorju, ki se pogosto prepleta tudi s podjetništvom.

Potenciali so sledeči:

- Krepitev zavesti, da Škofjeloško ni samo prostor proizvodnje, ampak tudi prostor potrošnje in obiska, ki je zaradi številnih notranjih virov zanimiv za obiskovalce.
- Razvoj inovativnih butičnih turističnih produktov in storitev z visoko dodano vrednostjo, ki upoštevajo načela trajnostnega razvoja in kulturne identitete območja.
- Spodbujanje nadgradnje obstoječih gostinsko-turističnih produktov in storitev preko oblikovanja partnerstev iz različnih sektorjev.
- Digitalizacija turističnih zanimivosti območja.
- Investicije v nadgradnjo turistične infrastrukture z namenom dviga prepoznavnosti, dodane vrednosti in konkurenčnosti Škofjeloškega.
- Razvoj dostopnega turizma, ki bo prilagojen osebam s posebnimi potrebami oziroma različnimi oblikami oviranosti.
- Apiturizem.
- Krepitev aktivnejšega sodelovanja deležnikov na področju ohranjanja dediščine.
Krepitev promocije in povezovanja že obstoječih produktov območja na osnovi sistemskega upravljanja z njimi.
- Uspešna vključitev Sorice v omrežje gorniških vasi, ki združujejo kraje oz. občine v Alpah z usmerjenostjo v trajnostni gorski turizem, bo predstavljala pomemben potencial za nadaljnji razvoj, ki bo temeljil na tradiciji, kulturi in izvirnosti.
- Podpora aktivnostim, namenjenih raziskovanju, izobraževanju, ozaveščanju in investicijam v ohranjanje dediščine.

P5: Varstvo okolja, izboljšanje energetske učinkovitosti ter razvoj trajnostnih oblik mobilnosti

Območje LAS vse bolj stremi k odgovorni in trajnostni rabi okoljskih virov, ki poteka ob sočasnem ekonomskem razvoju. Potencial ohranjanja naravne in kulturne dediščine se kaže tudi v povezovanju s turizmom.

Stopnja ohranjenosti naravnega okolja je na območju sicer precej visoka, kar zagotovo izhaja tudi iz močne navezanosti prebivalstva na »zeleno Škofjeloško«. Hkrati pa tudi naravnogeografske razmere, z izjemo ravninskih delov, pravzaprav ne dopuščajo pretirano intenzivnega kmetovanja, širitve industrije, oziroma večjih koncentracij poselitve.

Kot pomemben vidik ohranjanja okolja prepoznavamo tudi večjo energetsko učinkovitost območja, prehod na obnovljive vire energije, dejavnosti za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov, spodbujanje različnih oblik biogospodarstva ter oblikovanje različnih inovativnih partnerstev, ki bodo posredno in neposredno prispevala k zgoraj navedenim ukrepom.

Posebno pozornost je potrebno nameniti nadaljnjemu izobraževanju o pomenu ohranjanja in varovanja okoljskih virov pred različnimi oblikami degradacije. V tem kontekstu na območju LAS kot problematično prepoznavamo intenzivno širjenje invazivnih tujerodnih vrst, ki se, kljub različnim aktivnostim, ki na terenu potekajo, zelo hitro širijo.

Potenciali so sledeči:

- Razvoj inovativnih produktov in storitev, ki bodo upoštevali načela varovanja okolja in biogospodarstva ter omogočali ekonomski razvoj območja.
- Omogočiti podeželskemu prebivalstvu večjo dostopnost (tako fizično kot ekonomsko) do trajnostnih oblik mobilnosti.
- Spodbujati partnerstva, programe, produkte in storitve, ki prispevajo k dvigu digitalne pismenosti območja, večji energetske učinkovitosti, prilagajanju na podnebne spremembe, prehodu na obnovljive vire energije in zmanjšanju emisij toplogrednih plinov.
- Spodbujati partnerstva, programe, produkte in storitve, ki bodo prispevali k varovanju in ohranjanju narave, zmanjševanju odpadkov vključno s spodbujanjem ponovne uporabe in reciklažo, ohranjanju habitatov in biodiverzitete.
- Dvig ozaveščenosti o nujnosti in pomenu varovanja okolja in ohranjanja narave med lokalnimi prebivalci.
- Zasajevanje javnih površin s sadnimi drevesi, jagodičevjem, aromatičnimi in medovitimi rastlinami.

P6: Spodbujanje aktivnega življenjskega sloga in večja socialna vključenost vseh skupin prebivalstva

Analiza stanja je pokazala, da Škofjeloško na več področjih izkazuje spodbudne rezultate in trende (visoka stopnja zaposlenosti, nizek odstotek brezposelnih, ugodna demografska slika, dobra izobrazbena struktura, kakovostno bivalno okolje). Kljub temu, pa se na nekaterih področjih vseeno nakazujejo razvojne potrebe in izzivi, ki jih je potrebno ustrezno nasloviti. Eno izmed njih je spodbujanje večje socialne

vključenosti ranljivih skupin prebivalstva. Na območju LAS smo kot ranljive skupine prepoznali otroke in mladostnike, invalide, starejše od 65 let in tujce.

Poleg tega območje LAS potrebuje nadaljnjo usklajeno delovanje na področju prostorskega razvoja dejavnosti, ki spodbujajo zdrav in aktiven življenjski slog, udejstvovanje v skupnosti in omogočajo socialno vključevanje in opolnomočenje ranljivih skupin. Potrebno je krepiti dostopnost grajenega in družbenega okolja. Kot zlasti pomanjkljivo smo zaznali dostopnost do elementov naravne in kulturne dediščine območja oziroma njene interpretacije za ranljive skupine prebivalstva (klančine, prilagoditev programov in razstav, dvig digitalne pismenosti, dostop do javnih površin, ustanov).

Kot pomembno zaznavamo tudi dostopnost do različnih programov in infrastrukture, ki spodbujajo zdrav in aktiven življenjski slog oziroma aktivno preživljanje prostega časa. Preživljanje prostega časa v svojem kraju ima za vse skupine prebivalstva pozitivne učinke, zlasti pomembno pa je za mladostnike, saj pripomore k izoblikovanju lokalne identitete, pripadnosti in povezanosti z domačim okoljem. Prispeva tudi k duševnemu in telesnemu zdravju posameznikov in na splošno h krepitvi socialnega kapitala skupnosti.

Kot posebej pereč problem pa zaznavamo staranje prebivalstva in z njim povezane izzive po vključevanju starostnikov v družbo, preventivnih programih, učinkovitemu sistemu pomoči na domu, zagotavljanju (osnovnih) storitev in dolgotrajne oskrbe ter podpore neformalnim oskrbovalcem. Predvsem problematičen je vidik dolgotrajne oskrbe na domu, saj starostniki pogosto do nje nimajo dostopa (so sami, svojci so v službah oziroma nimajo ustreznega znanja), čeprav je ta z več vidikov zaželena. Kot problematično z vidika manj mobilnih prebivalcev, predvsem starostnikov in mlajših, zaznavamo tudi dostopnost nekaterih (osnovnih) storitev na podeželju, saj so le-te, zaradi poselitvenega vzorca, zelo neenakomerno razporejene oziroma marsikje povsem nedostopne. Iz trenda staranja prebivalstva izhaja tudi potreba po spodbujanju medgeneracijskega sodelovanja, solidarnosti, sožitja med generacijami in novih oblik (so)bivanja. Medgeneracijsko sodelovanje razumemo kot izmenjavo oziroma prenos znanj, izkušenj, kulturnega izročila ter kot druženje, rekreacijo in medsebojno pomoč. Ključnega pomena pri tem je, da medgeneracijsko sodelovanje prinaša multiplikativne učinke, pri čemer gre pravzaprav za vseživljenjsko učenje in krepitev socialnega, kulturnega in človeškega kapitala skupnosti. Za učinkovit pristop k problemu staranja družbe je potrebno torej drugačno vrednotenje izjemno velikega potenciala starejšega prebivalstva ter njihove ustrezne vključitve življenje in dela na podeželju, pri čemer je za doseganje zelenih učinkov nujno povečanje odgovornosti in solidarnosti.

Na področju medgeneracijskega sodelovanja vidimo velik potencial pri spodbujanju interakcij med mladimi (med otroki in mladostniki) in starejšimi.

Pri delu z mladimi bo tako potrebno veliko pozornosti nameniti različnim preventivnim programom, namenjenim izboljšanju duševnega zdravja (izobraževanja, različna počitniška varstva, delavnice, kolonije, tabori) pa tudi investicijam v ustrezno infrastrukturo in podporno okolje (ureditev igrišč, skupnostnih prostorov, usposabljanje kadra, vzpostavitev učinkovitega sistema pomoči). Ob tem se kaže tudi velika potreba po programih, znotraj katerih bodo imeli otroci in mladostniki možnost, da povsem neobremenjeno razvijajo in izražajo svoje talente in kreativnost.

Območje LAS se zaradi potreb po delovni sili sooča tudi z vedno večjim deležem tujcev v populaciji. Večinoma gre za priseljence iz držav nekdanje Jugoslavije. Predvsem na tem področju se srečujemo z izzivi vključevanja priseljencev in priseljenk v lokalno okolje ter s potencialnimi posledicami njihove šibke socialne vključenosti.

Potenciali so sledeči:

- Spodbujanje socialnega vključevanja ranljivih skupin prebivalstva.
- Vzpostavitev ustreznega okolja in preventivnih programov za zmanjševanje duševnih stisk otrok in mladih ter starejših.
- Razvoj programov, znotraj katerih bodo imeli otroci in mladostniki možnost, da povsem neobremenjeno razvijajo in izražajo svoje talente in kreativnost.
- Spodbujanje oblikovanja partnerstev, ki prispevajo k večjemu vključevanju starostnikov v družbo, oblikovanju preventivnih programov aktivnega staranja, k izboljšanju obstoječega sistema pomoči na domu, izboljšanju stanja na področju dolgotrajne oskrbe na domu (usposabljanje strokovnega kadra, izobraževanje in osveščanje svojcev) in večji podpori in izobraževanju neformalnih oskrbovalcev.
- Spodbujati izboljšanje dostopnosti do grajenega in družbenega okolja in osnovnih storitev na podeželju za lokalno prebivalstvo.
- Spodbujanje aktivnega in zdravega življenjskega sloga pri vseh skupinah prebivalstva, s poudarkom na medgeneracijskem sodelovanju.
- Spodbujanje grajenja oz. prilagajanja osnovne infrastrukture in storitev v okolju ranljivim skupinam.
- Vzpostavitev programov vključevanja, ki spodbujajo vsakdanji stik priseljenk s skupnostjo, učenje jezika preko aktivnosti v skupnosti, skozi spoznavanje praktičnih vsebin in pridobivanje veščin (zaposlovanje, komunikacija v zdravstvu, šoli ...) ter preko spoznavanja narave in kulture okolja.

5. Opis SLR, njenih ciljev in ukrepov, vključno z določitvijo mejnikov in ciljnih vrednosti kazalnikov

5.1. Opis ciljev in ukrepov SLR, vključno z določitvijo mejnikov in ciljnih vrednosti kazalnikov

Osnovni namen SLR je prepoznati in nasloviti razvojne potrebe v lokalnem okolju in zapisati smernice za nadaljnji razvoj območja.

Cilja SLR sta enaka pri vseh slovenskih LAS, vsakemu skladi pripada en Specifični cilj.

Skladu ESRR pripada Specifični cilj 9.2: Spodbujanje celotnega in vključujočega socialnega, gospodarskega in okoljskega lokalnega razvoja, kulture, naravne dediščine, trajnostnega turizma in varnosti na območjih, ki niso mestna območja. Vsebinsko SLR naslavlja vsebine, ki prispevajo k boljši kakovosti življenja lokalnega prebivalstva, izboljšanju dostopnosti do storitev na podeželju in v urbanih središčih ter izboljšujejo področje dolgotrajne oskrbe, preventive in varovanja zdravja vseh skupin prebivalstva, torej k dvigu dodane vrednosti območja LAS. Posebno pozornost znotraj teh področij SLR namenja tudi ranljivim skupinam prebivalstva. SLR naslavlja tudi inovativno uporabo lokalnih virov, ohranjanje naravne in kulturne dediščine ter razvoj turizma. V povezavi s temi področji predvideva tudi revitalizacijo javnih površin za skupno rabo, v kar pa ne spada infrastruktura, ki sodi med osnovne naloge občin.

Skladu EKSRRP pripada Specifični cilj 8: Spodbujanje zaposlovanja, rasti, enakosti spolov, vključno s participacijo žensk v kmetovanju, socialne vključenosti in lokalnega razvoja na podeželju, vključno s krožnim biogospodarstvom in trajnostnim gozdarstvom. SLR preko izbire ukrepov in kazalnikov naslavlja področja, zajeta znotraj cilja, s poudarkom na večji socialni vključenosti vseh prebivalcev, razvoju podjetništva, zaposlovanja, dvigu kakovosti življenja in storitev. V kontekstu pametnih vasi SLR znotraj razpoložljivega finančnega okvirja z ukrepi dviga digitalne pismenosti in povečanja dostopnosti storitev za vse skupine prebivalstva, prispeva tudi k razvoju tega koncepta.

Ena izmed ključnih značilnosti in osnovnih načel izvajanja pristopa LEADER so **inovacije**. Inovacija je lahko gibalno razvoja v lokalnem okolju, lahko je rezultat, lahko pa je inovativnost kompleksen in dolgotrajen proces.

V kontekstu izvajanja SLR LAS loškega pogorja gre za različne vidike inovativnosti, v grobem pa **uvajanje inovacij oziroma inovativnost na območju LAS razumemo kot** razvoj in uvajanje novih proizvodov, storitev, pristopov, partnerstev, tehnologij oziroma nove načine obravnavanja vprašanj v lokalnem kontekstu, nove načine aktiviranja in uporabe že obstoječih virov in sredstev v lokalnem okolju. Inovativnost tako dojemamo kot zelo kompleksno in jo bo potrebno skozi proces izvajanja SLR neprestano vrednotiti, in sicer glede na čas, prostor, družbeno-politično in gospodarsko stanje v lokalnem okolju, pričakovane učinke in rezultate. Pri tem je potrebno ponovno poudariti, da glede na analizo stanja, območje LAS izkazuje številne ugodne razvojne trende na področju lokalnega razvoja in razvoja, ki ga vodi skupnost, ki so rezultat dveh uspešnih programskih obdobj. Tudi zato bo potrebno inovativnost neprestano spremljati, kritično vrednotiti ter jo vedno znova opredeljevati.

Hkrati pa bo potrebno tudi v kontekstu medteritorialnega sodelovanja in mreženja vse vidike inovativnosti in uvajanja inovacij v lokalno okolje (prenos z drugih območij) še posebno kritično vrednotiti. Predvsem bo vrednotenje in opredeljevanje »kaj je inovativno oz. kaj je inovacija za LAS loškega pogorja« ključnega pomena v fazi razpisov javnega poziva oziroma oblikovanju projektov, ki bodo kandidirali na poziv, projektov sodelovanja LAS in projektov LAS.

SLR preko izbranih ciljev, oblikovanih ukrepov in določenih kazalnikov skozi celoten proces izvajanja **SLR spodbuja inovativnost**, saj stremi k uporabi obstoječih notranjih virov in potencialov na območju na nov način in k uvajanju novih oziroma drugačnih pristopov povezovanja in mreženja na lokalnem nivoju.

Dodano vrednost pristopa LEADER/CLLD za območje LAS prepoznamo na več področjih:

- S pomočjo tega pristopa se uresničujejo številne operacije na območju, ki prispevajo k spodbujanju razvoja podeželja, socialni vključenosti in enakosti, varovanju okolja, ohranjanju naravne in kulturne dediščine, spodbujanju podjetništva, boljši kakovosti življenja, bivanja in dela na podeželju.
- Spodbuja inovativnost, kreativnost in uvajanje inovacij v lokalno okolje.
- Operacije se uresničujejo na podlagi pristopa »od spodaj navzgor«, kar pomeni, da pri oblikovanju podeželskega okolja neposredno aktivno sodelujejo akterji in deležniki iz lokalnega okolja – lokalni prebivalci.
- Pristop omogoča bolj individualizirane in lokalizirane rešitve.
- Aktivira in nadgrajuje razvojne potenciale oz. notranje vire podeželja.

- Predstavlja vir finančnih sredstev, ki omogočajo izvedbo operacij, ki imajo pomembne multiplikativne učinke v lokalnem okolju.
- Operacije, sofinancirane skozi pristop, dosežejo deležnike/akterje, ki bi bili drugače izključeni iz razvojnih pobud.
- Spodbuja angažiranost na lokalni ravni.
- Pristop prispeva k celotnemu razvoju območja LAS in tudi širše, k razvoju regije. S pomočjo pristopa so podeželske skupnosti oz. območja opolnomočeni z (lokalnimi) veščinami, znanjem, kompetencami in samozavestjo.
- Temelj izvajanja SLR so partnerstva in sodelovanja ter povezovanje med deležniki in sektorji, ki oblikujejo operacije, skladane s SLR.
- Pristop omogoča možnost realizacije manjših projektov, katerih vsebine posegajo na več različnih področij in sektorjev – od kmetijskih prek turističnih do kulturnih in okoljskih. Taki projekti so vsebinsko zelo bogati, njihovi rezultati pa imajo velik doprinos v lokalno okolje.
- Sektorski pristop – povezovanje in enakopravno sodelovanje vseh treh (gospodarskega, zasebnega in javnega) sektorjev.
- Del pristopa so tudi projekti sodelovanja, ki povežejo LAS med seboj, pri čemer prihaja do prenosa dobrih praks ter izmenjave izkušenj z drugimi območji.
- Na podeželje prinaša nova znanja, omogoča pridobivanje izkušenj ter vzpostavlja stabilna delovna mesta.
- Prispeva h krepitvi socialnega, kulturnega in človeškega kapitala skupnosti.
- Podpira partnerstva, programe, proizvode in investicije, ki prinašajo multiplikativne učinke na razvoj podeželja na območju LAS.
- Podpira operacije, ki vključujejo kombinacijo investicij in mehkih vsebin in prinašajo dolgoročne razvojne koristi širšemu območju LAS.
- Podpira enakopravno vključevanje vseh skupin prebivalstva in vseh treh sektorjev (javnega, gospodarskega, ekonomskega) in s tem prispeva k večji socialni vključenosti in enakopravnosti prebivalcev.

Vsa zgoraj naštetá področja SLR naslavlja preko prepoznanih potreb in potencialov območja LAS ter oblikovanih ukrepov in pripadajočih kazalnikov, kar območju LAS daje pomembno dodano vrednost. Ključno vodilo je inovativnost, stremi se k oblikovanju integriranih projektov.

Prispevek SLR k celovitemu razvoju območja in usklajenost z razvojnimi programi

SLR LAS loškega pogorja prispeva k celovitemu razvoju območja ter je usklajena z nacionalnimi programi, regionalnim razvojnim programom in z lokalnimi strategijami. Predstavlja rezultat animacije in vključenosti lokalne skupnosti, ki ju omogoča pristop LEADER/CLLD. Usklajenost z drugimi razvojnimi dokumenti, ki pokrivajo območje LAS in lokalnimi razvojnimi pobudami in potrebami omogoča oblikovanje ustreznih ukrepov in izbor kazalnikov, ki bodo omogočali realizacijo SLR.

Usklajenost s Strategijo razvoja Slovenije 2030

SLR LAS je usklajena tako s cilji kot s strateškimi usmeritvami Strategije razvoja Slovenije 2030. Njen osrednji cilj je zagotoviti kakovostno življenje za vse, ki ga je mogoče uresničiti z uravnoteženim gospodarskim, družbenim in okoljskim razvojem, ki upošteva omejitve in zmožnosti planeta ter ustvarja pogoje in priložnosti za sedanje in prihodnje rodove. Na ravni posameznika se kakovostno življenje odraža v dobrih priložnostih za delo, izobraževanje in ustvarjanje, v dostojnem, varnem in aktivnem življenju, zdravem in čistem okolju ter vključevanju v demokratično odločanje in

soupravljanje družbe. SLR LAS je usklajena tudi s strateškimi usmeritvami države za doseganje kakovostnega življenja, ki se nanašajo k vključujoči, zdravi, varni in odgovorni družbi, učenju za in skozi vse življenje, k visoko produktivnemu gospodarstvu, ki ustvarja dodano vrednost za vse, k ohranjanju zdravega naravnega okolja ter k visoki stopnji sodelovanja, usposobljenosti in učinkovitosti upravljanja.

Usklajenost s strateškim načrtom skupne kmetijske politike 2023–2027 za Slovenijo

SLR LAS je usklajena s Strateškim načrtom skupne kmetijske politike 2023–2027 za Slovenijo (SN 2023–2027), ki podaja nabor ukrepov oz. intervencij za uresničevanje 9 specifičnih ciljev evropske SKP in horizontalnega cilja za razširjanje znanja, inovacij in digitalizacije. SN 2023–2027 sledi vsem 3 krovnim ciljem SKP, in sicer konkurenčnosti in odpornosti kmetijskega sektorja, varstvu okolja in podnebja ter skladnemu razvoju podeželja. SLR LAS prispeva k uresničevanju ciljev SN 2023–2027 ter sledi vsem usmeritvam SN 2023–2027 na področju pristopa LEADER/CLLD, ki je usmerjen predvsem v spodbujanje zaposlovanja na podeželju, večji socialni vključenosti prebivalcev, ohranjanju dediščine na podeželju, trajnostnih oblik turizma, spodbujanju medgeneracijskega sodelovanja in različnih socialnih ter »pametnih« storitev po konceptu Pametnih vasi. Pri slednjem se zaradi finančne omejenosti SLR osredotočamo predvsem na povečanju dostopnosti do storitev in dvig digitalne pismenosti.

Usklajenost s Strategijo »od vil do vilic«

SLR je usklajena s Strategijo »od vil do vilic«, saj sledi njenim ciljem po zagotavljanju stabilnosti preskrbe z varno in kakovostno hrano, razvoja lokalnih dobavnih verig, zdrave prehrane in trajnostne porabe hrane s čim manjšimi količinami zavržene hrane. Poseben poudarek je namenjen pridelavi hrane z višjo dodano vrednostjo, zlasti ekološki pridelavi in predelavi ter drugih proizvodov iz shem kakovosti. Eden izmed namenov je tudi okrepiti odpornost družbe na prihodnje pandemije in grožnje, kot so vplivi podnebnih sprememb, gozdni požari, neustrezna prehranska varnost ali izbruhi bolezní.

Usklajenost s Strategijo EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030

SLR je usklajena s Strategijo EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030, saj sledi njenim ciljem ohranjanja biotske raznovrstnosti, preprečevanje širjenja tujerodnih invazivnih vrst, zmanjševanja onesnaženosti, ozelenjevanja mestnih površin, spodbujanja ekološkega kmetijstva in varovanja ekosistemov.

Usklajenost z Listino EU o temeljnih človekovih pravicah

SLR je usklajena z Listino EU o temeljnih človekovih pravicah, saj prav tako zasleduje načela enakopravnosti, prepoved diskriminacije, enakost moških in žensk na vseh področjih, strmenje k vključenosti ranljivih skupin (zlasti otroci in starejši), varovanje zdravja in visoke ravni kakovosti življenjskega okolja.

Usklajenost z Dolgoročno vizijo za podeželska območja do 2040

SLR je usklajena z Dolgoročno vizijo za podeželska območja do 2040, saj zasleduje cilje močnejšega, odpornejšega, bolj povezanega in uspešnega podeželja. V SLR bomo ciljem Dolgoročne vizije za podeželska območja do 2040 sledili preko različnih aktivnosti, ki bodo prispevale k opolnomočenju skupnosti, povečanju dostopnosti do storitev, dvigu digitalne pismenosti, povečanju odpornosti na podnebne, gospodarske in socialne izzive, spodbujali trajnostne oblike mobilnosti in trajnostno proizvodnjo

hrane. Prav tako SLR spodbuja različne socialne inovacije in diverzifikacijo gospodarskih dejavnosti.

Usklajenost z Regionalnim razvojnim programom Gorenjske 2021–2027

SLR je usklajena z RRP Gorenjske, saj je skladna z vizijo razvoja regije in razvojno specializacijo ter ima skupne strateške razvojne cilje in prioritete. Enako kot RRP Gorenjske namreč sledi viziji Škofjeloškega kot območja z visoko kakovostjo bivanja za vse generacije v povezani, energetske varni in čisti alpski regiji. SLR ima enako usmerjene cilje, ki so usmerjeni k spodbujanju celostnega in vključujočega socialnega, gospodarskega in okoljskega razvoja, s poudarkom na povezovanju in načelih trajnostnega razvoja.

Usklajenost s Strategijo trajnostnega razvoja turizma za Škofjeloško območje 2022–2028

SLR je usklajena s Strategijo trajnostnega razvoja turizma za Škofjeloško območje 2022–2028, katere vizija je, da je zeleni butični turizem povezane destinacije Škofjeloško generator vrednosti in trajnostnih sprememb. Prav tako je usklajena z njenim strateškim ciljem, da se skozi krepitev obsega, kakovosti, trajnosti in digitalizacije poveča dodano vrednost in odpornost zelenega butičnega turizma ter okrepi stacionarni profil Škofjeloškega.

Usklajenost s Strategijo razvoja občine Železniki za obdobje 2022–2028

SLR je usklajena s Strategijo razvoja občine Železniki za obdobje 2022–2028, saj v celoti sledi njeni viziji. Stremi namreč k enakomernem razvoju celotne občine, ki bo vsem občanom omogočala enako kakovost bivanja. Razvoj gradi na zelenem in urejenem okolju, ki je utemeljeno na trajnostnih načelih, da se okolje ohranja za prihodnje generacije. Razvoj pa naj izhaja iz bogate dediščine lokalnega okolja.

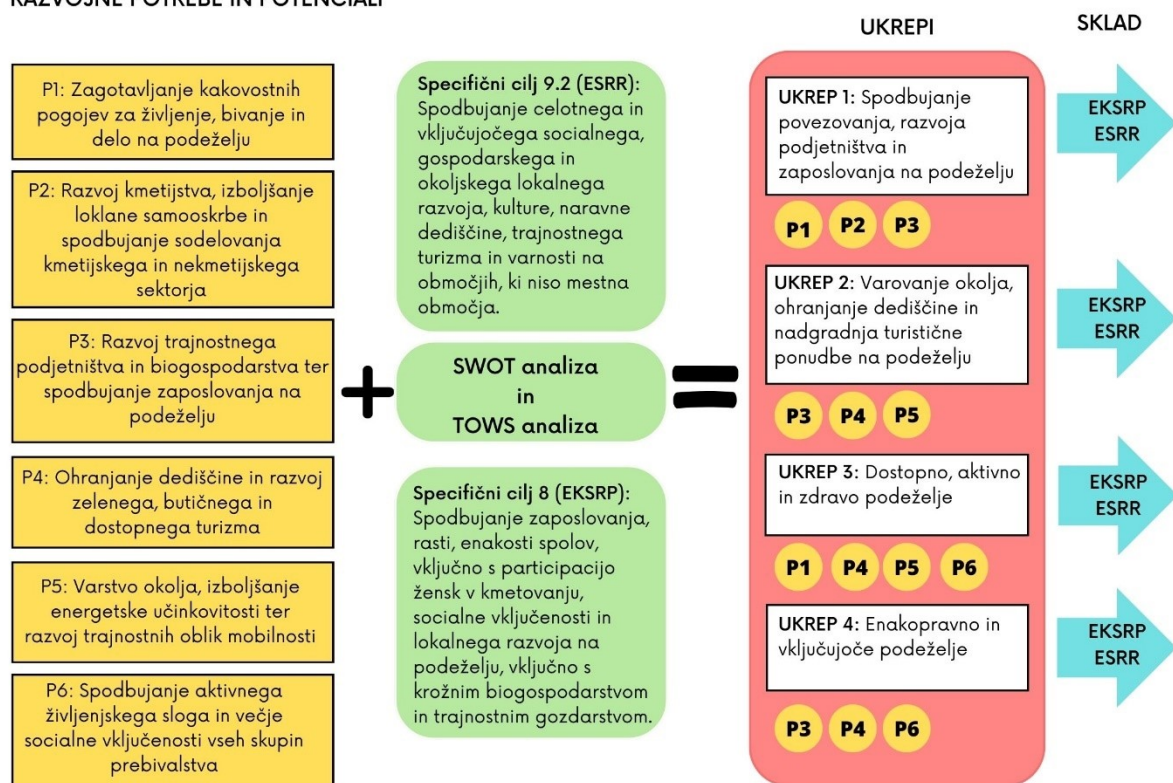
Usklajenost s Strategijo razvoja občine Škofja Loka 2025+

SLR je usklajena s Strategijo razvoja občine Škofja Loka 2025+, ki spodbuja trajnostni razvoj s poudarkom na trajnostni mobilnosti, spodbuja območje k inovativnosti na področju turizma, da postane slednje še bolj poznana turistična destinacija. Občanom želi nuditi zdravo in varno okolje s kakovostno in pestro ponudbi storitev za občane vseh starosti.

Ukrepi SLR in izbira kazalnikov

SLR LAS loškega pogorja je sestavljena iz dveh ciljev, štirih ukrepov in kazalnikov, ki pripadajo posameznemu cilju in ukrepu. Opredelitev vseh naštetih je ključnega pomena pri pripravi strateškega dokumenta (SLR), saj samo dobro opredeljeni ukrepi in kazalniki omogočajo pripravo operacij, ki prispevajo k boljšemu in skladnejšemu razvoju podeželja.

RAZVOJNE POTREBE IN POTENCIALI

Slika 8: Shematski prikaz oblikovanja ukrepov SLR.

V nadaljevanju oblikovanja SLR smo določili **štiri ukrepe**, ki spadajo pod oba navedena cilja:

- **UKREP 1:** Spodbujanje povezovanja, razvoja podjetništva in zaposlovanja na podeželju.
- **UKREP 2:** Varovanje okolja, ohranjanje dediščine in nadgradnja turistične ponudbe na podeželju.
- **UKREP 3:** Dostopno, aktivno in zdravo podeželje.
- **UKREP 4:** Enakopravno in vključujoče podeželje.

Posameznemu ukrepu pripada kazalnik, bodisi EKSRP ali ESRR sklada. Pri oblikovanju slednjih in določanju njihovih vrednosti je potrebno upoštevati realnost njihove izvedljivosti, saj ima SLR omejeno financiranje.

Ukrepi SLR in izbira kazalnikov

Ukrep	Kazalnik	Sklad	Dosežena vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2025 za EKSRP/31. 12. 2024 za ESRR	Ciljna vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2029
UKREP 1: Spodbujanje povezovanja, razvoja podjetništva in zaposlovanja na podeželju	Število podprtih oziroma vzpostavljenih zaposlitev/mrež/dogodkov/produktov, ki so namenjeni spodbujanju lokalnega podjetništva (razen nosilcev dejavnosti na kmetiji).	ESRR	0	4
	R.10: Boljša organizacija dobavne verige: (število kmetij, ki sodelujejo v skupinah proizvajalcev, organizacijah proizvajalcev, na lokalnih trgih, v kratkih dobavnih verigah in shemah kakovosti, ki jih podpira SKP).	EKSRP	5	15
	R.39 Razvoj podeželskega gospodarstva: število podeželskih podjetij, vključno s podjetji na področju biogospodarstva, razvitih s podporo v okviru SKP.	EKSRP	1	5
UKREP 2: Varovanje okolja, ohranjanje dediščine in nadgradnja turistične ponudbe na podeželju	Število podprtih dejavnosti, dogodkov, produktov, objektov, ki so namenjeni varovanju naravne in kulturne dediščine.	ESRR	0	7
	Število podprtih lokalnih turističnih prireditev /produktov/ storitev/ programov/ modelov/ publikacij.	ESRR	0	10
	R.27 Okoljska in podnebna uspešnost zaradi naložb na podeželju: število operacij, ki prispevajo k ciljem na področju okoljske trajnosti ter doseganje blaženja podnebnih sprememb in prilagajanja nanje na podeželju.	EKSRP	1	3
UKREP 3: Dostopno, aktivno in zdravo podeželje	Število inovativnih partnerstev/programov/mrež za spodbujanje in oblikovanje zdravega in aktivnega življenjskega sloga.	ESRR	1	10
	R.41: Povezovanje evropskega podeželja: delež podeželskega prebivalstva, ki ima koristi od boljšega dostopa do storitev in infrastrukture zaradi podpore SKP.	EKSRP	50	500
UKREP 4: Enakopravno in vključujoče podeželje	Število izvedenih programov/delavnic/prireditev/dogodkov/usposabljanj/izobraževanj, namenjenih za socialno vključenost starejših, mladih in drugih ranljivih skupin.	ESRR	2	10
	R.42: Spodbujanje socialne vključenosti: število oseb, zajetih v projekte socialnega vključevanja, ki prejemajo podporo.	EKSRP	0	100

UKREP: SPODBUJANJE POVEZOVANJA, RAZVOJA PODJETNIŠTVA IN ZAPOSLOVANJA NA PODEŽELJU

1

Število podprtih oziroma vzpostavljenih zaposlitev/mrež/dogodkov/produktov, ki so namenjeni spodbujanju lokalnega podjetništva (razen nosilcev dejavnosti na kmetiji).

R.10: Boljša organizacija dobavne verige (število kmetij, ki sodelujejo v skupinah proizvajalcev, organizacijah proizvajalcev, na lokalnih trgih, v kratkih dobavnih verigah in shemah kakovosti, ki jih podpira SKP).

R.39 Razvoj podeželskega gospodarstva: število podeželskih podjetij, vključno s podjetji na področju biogospodarstva, razvitih s podporo v okviru SKP.

UKREP: VAROVANJE OKOLJA, OHRANJANJE DEDIŠČINE IN NADGRADNJA TURISTIČNE PONUDBE NA PODEŽELJU

2

Število podprtih dejavnosti/dogodkov/produktov/objektov, ki so namenjeni varovanju naravne in kulturne dediščine.

Število podprtih lokalnih turističnih prireditev/produktov/ storitev/ programov/ modelov/ publikacij.

R.27 Okoljska in podnebna uspešnost zaradi naložb na podeželju: število operacij, ki prispevajo k ciljem na področju okoljske trajnosti ter doseganje blaženja podnebnih sprememb in prilagajanja nanje na podeželju.

UKREP: DOSTOPNO, AKTIVNO IN ZDRAVO PODEŽELJE

3

Število inovativnih partnerstev/programov/mrež za spodbujanje in oblikovanje zdravega in aktivnega življenjskega sloga.

R.41: Povezovanje evropskega podeželja: delež podeželskega prebivalstva, ki ima koristi od boljšega dostopa do storitev in infrastrukture zaradi podpore SKP.

UKREP: ENAKOPRAVNO IN VKLJUČUJOČE PODEŽELJE

4

Število izvedenih programov /delavnic /prireditev / dogodkov /usposabljanj /izobraževanj, namenjenih za socialno vključenost starejših, mladih in drugih ranljivih skupin.

R.42: Spodbujanje socialne vključenosti: število oseb, zajetih v projekte socialnega vključevanja, ki prejemajo podporo.

Slika 9: Shematski prikaz ukrepov in pripadajočih kazalnikov.

Opis ukrepov

UKREP 1: Spodbujanje povezovanja, razvoja podjetništva in zaposlovanja na podežlju

Ukrep se nanaša na aktivnosti, namenjene spodbujanju povezovanja, razvoja podjetništva in zaposlovanja na podežlju, tako v kmetijski kot nekmetijski dejavnosti. Podjetništvo prepoznavamo kot pomemben gradnik razvoja podeželja, saj zagotavlja razvoj produktov, storitev, inovativnih (alternativnih) modelov poslovanja, razvoj kreativnosti, tehnoloških rešitev in ohranjanje ter odpiranje in ohranjanje delovnih mest na podežlju. Poleg tega omogoča povezovanje različnih sektorjev in vključevanje ranljivih ciljnih skupin.

Financiranje ukrepa je predvideno iz ESRR in EKSRP in ima 3 kazalnike.

Območje izvajanja je celotno območje LAS (urbani in podeželski del), pri čemer bomo mehke vsebine v okviru EKSRP sklada glede na potrebe izvajali tudi znotraj naselja Škofja Loka.

Ciljne skupine na katere se nanaša ukrep so: člani kmetijskih gospodarstev, potencialni in obstoječi podjetniki na podežlju tako s področja kmetijske kot nekmetijske dejavnosti, ranljive ciljne skupine, lokalni prebivalci (gospodinjstva).

Za območje LAS sta kmetijstvo in podjetništvo na kmetijah izjemnega pomena, saj poleg gospodarskih prinašata tudi okoljske učinke in pomenita ohranjanje kmetijskih zemljišč in kulturne krajine podeželja. V odmaknjenih predelih območja pa marsikdaj ravno podjetništvo kmetije ohranja vitalne. S tem ukrepom bomo na področju kmetijstva zasledovali **kazalnika** R.10: Boljša organizacija dobavne verige in R.39: Razvoj podeželskega gospodarstva.

V tem kontekstu bomo spodbujali predvsem mehke vsebine, kot so izobraževanja in prenos kmetijskih znanj s področja pridelave in predelave pridelkov in izdelkov ter njihove prodaje.

Za zadovoljevanje potreb kupcev po lokalni kakovostni hrani je namreč pomembna vzpostavitev oziroma nadgradnja in krepitev neposrednih tržnih in dobavnih poti (kazalnik R.10). Nove možnosti razvoja in širitve se kažejo tako na področju preskrbe z osnovnimi prehranskimi pridelki in izdelki kot tudi pridelavi in predelavi sadja, zelenjave, zelišč in čebelnih pridelkov, narašča pa tudi povpraševanje po storitvah.

Prav tako bomo spodbujali razvoj inovativnih produktov in storitev, ki bodo upoštevali načela varovanja okolja in biogospodarstva ter omogočali ekonomski razvoj območja. Na področju podjetništva na kmetijah bomo pozornost namenjali spodbujanju raznovrstne pridelave in predelave, kreptvi potrošnje (znotraj in zunaj območja), predvsem pa inovativnemu razvoju reciklaže na kmetijah. Slednjo prepoznavamo kot osnovo za vzpostavitev novih inovativnih gospodarskih krogov. Kot pomemben lokalni vir prepoznavamo tudi les. Pozornost bomo usmerili tudi v krepitev povezovanja znotraj lesno-predelovalne verige.

Kot je pokazala analiza stanja in z njo povezane razvojne potrebe in potencial območja LAS v okviru SLR, imajo kmetijstvo in z njim povezane dejavnosti izjemen pomen za območje LAS hkrati pa v vseh treh sektorjih obstaja velik interes za krepitev tega področja in sodelovanje. Rezultati projektov preteklih programskih obdobj namreč kažejo, da aktivnosti prinašajo visoko dodano vrednost lokalnemu območju, zlasti mehke vsebine pa prispevajo h kreptvi socialnega, kulturnega in človeškega kapitala

ter imajo vpliv na celotno območje LAS. Zaradi zgoraj navedenega in opredeljenega je zato nujno izvajanje projektov v okviru intervencije LEADER. V okviru ukrepa bomo omogočili tudi manjše investicije, ki niso podprte iz drugih intervencij SN 2023-2027 in prinašajo pomemben vpliv na razvoj območja LAS.

Podjetništvo bo na območju LAS tudi v prihodnosti temeljilo na prepoznavi, aktiviranju in trajnostni rabi notranjih virov podeželja ter na sodelovanju in povezovanju lokalnih deležnikov iz različnih sektorjev in strok (ponudniki kmetijskih, rekreacijskih, turističnih, gostinskih, varstvenih in zdravstvenih storitev, izobraževalne ustanove, industrija). Področju podjetništva sta namenjena **kazalnika** R.39: Razvoj podeželskega gospodarstva in Število podprtih oziroma vzpostavljenih zaposlitev/mrež/dogodkov/produktov, ki so namenjeni spodbujanju lokalnega podjetništva (razen nosilcev dejavnosti na kmetiji). Zelo pomemben vidik razvoja podjetništva na podeželju bosta tudi promocija podjetniške miselnosti, kulture in kreativnosti ter izobraževanje. To je zlasti pomembno z vidika mladih, ki so končali šolanje, so vir znanja, inovativnosti in si želijo ostati na podeželju. V tem kontekstu bomo stremeli k zagotavljanju ustreznega podpornega okolja, torej podjetniško svetovanje, specifična in aktualna podjetniška izobraževanja (marketing, upravljanje družbenih omrežij, prodaja), izmenjava dobrih praks, vzpostavitev »coworking« prostorov ipd. Pomemben vidik podjetništva je tudi odpornost in sposobnost prilagajanja na zunanje vplive (spremenjene gospodarske in (geo)politične razmere, pandemije, podnebne spremembe). V tem oziru je lahko podjetniška aktivnost tudi odgovor na spremenjene razmere, torej te razmere predstavljajo osnovo za nov gospodarski krog. Naloga podpornega okolja pa je, da te razmere v največji možni meri predvidi in je dovolj inovativno in kompetentno, da v dani situaciji lokalnemu okolju predstavi možnosti in nudi podporo pri prilagajanju nanje.

V okviru Ukrepa 1 so predvidene tudi operacije sodelovanja.

UKREP 2: Varovanje okolja, ohranjanje dediščine in nadgradnja turistične ponudbe na podeželju

Pomembni gradniki podeželja na Škofjeloškem so ohranjeno naravno okolje, bogata naravna in kulturna dediščina in s tem povezan turistični razvoj območja. Na čistemu, ohranjenemu okolju in bogati dediščini temelji razvoj številnih gospodarskih dejavnosti, predvsem pa razvoj turizma. Okolje pa od nekdaj predstavlja tudi vir navdiha za umetniško ustvarjanje.

Financiranje ukrepa je predvideno iz ESRR in EKSRP in ima 3 kazalnike.

Območje izvajanja je celotno območje LAS (urbani in podeželski del), pri čemer bomo mehke vsebine v okviru EKSRP sklada glede na potrebe izvajali tudi znotraj naselja Škofja Loka.

Ciljne skupine na katere se nanaša ukrep so: člani kmetijskih gospodarstev, potencialni in obstoječi podjetniki na podeželju s področja turizma, turistični delavci, ranljive ciljne skupine, lokalni prebivalci (gospodinjstva), javni zavodi.

Tudi v prihodnosti bomo spodbujali aktivnosti, namenjene varovanju, ohranjanju, revitalizaciji in različnim oblikam trajnostne nadgradnje naravne in kulturne dediščine območja ter smiselnemu vključevanju v turistični razvoj območja. V tem kontekstu je pomemben tudi dvig kompetenc turističnih ponudnikov. Več pozornosti bomo usmerjali tudi v krepitev povezovanja kmetijstva in turizma ter oblikovanju produktov in storitev

z visoko dodano vrednostjo. Živahna kmetijska pokrajina je namreč prostor potrošnje tako domačih kot tujih obiskovalcev, kmetije pa so vir kakovostnih proizvodov, storitev in tradicionalnih znanj, ki so zanimivi za obiskovalce.

Razvoj, ohranjanje in spodbujanje nadaljnjega razvoja kulture in ustvarjalnosti je izjemnega pomena za območje LAS, saj na tem temeljita prepoznavnost in identiteta območja. Visoka stopnja ohranjenega okolja in dediščine pa predstavlja pomemben kapital in konkurenčno prednost območja. S tem ukrepom bomo na področju turizma in dediščine zasledovali **kazalnika** Število podprtih dejavnosti, dogodkov, produktov, objektov, ki so namenjeni varovanju naravne in kulturne dediščine in Število podprtih lokalnih turističnih prireditev /produktov/ storitev/ programov/ modelov/ publikacij.

Z vidika varovanja bodo tudi v prihodnosti pomembna zavarovana območja narave, saj imajo zaradi visoke biotske pestrosti velik razvojni potencial.

Spodbujali bomo tudi partnerstva, programe, produkte in storitve, ki bodo prispevali k večji energetske učinkovitosti območja, prilagajanju na podnebne spremembe, prehodu na obnovljive vire energije, zmanjšanju emisij toplogrednih plinov, prehodu na trajnostne oblike mobilnosti, zmanjševanju odpadkov vključno s spodbujanjem ponovne uporabe in reciklažo, ohranjanju habitatov in biodiverzitete. Kljub temu, da je na območju LAS stopnja ozaveščenosti o nujnosti in pomenu varovanja okolja, ohranjanju narave ter trajnostnega gospodarjenja z naravnimi viri, tako pri odločevalcih in načrtovalcih razvoja kot tudi pri lokalnemu prebivalstvu, precej visoka (na tem področju je bilo izvedenih že veliko aktivnosti ozaveščanja), bomo z ozaveščanjem nadaljevali in se tudi ciljno usmerili. Kot pomembno ciljno skupino na področju ozaveščanja prepoznavamo otroke kot bodoče aktivne uporabnike in načrtovalce prostora.

Spodbujanje prilagajanja na podnebne spremembe in ekstremne vremenske pojave bo nujno potrebno tudi v kmetijski dejavnosti, ki je z vidika produktivnosti nanje najbolj občutljiva in se je tudi precej počasneje sposobna učinkovito prilagoditi oz. ustrezno prestrukturirati. V okviru intervencije LEADER bomo to spodbujali predvsem preko mehkih vsebin (izobraževanja, delavnice, ogledi dobrih praks, ozaveščanje), saj so investicije za prilagajanje na podnebne spremembe omogočene preko drugih intervencij SN 2023-2027.

V kontekstu varovanja okolja in zmanjševanju ogljičnega odtisa bomo še naprej spodbujali k povečanju prehranske samooskrbe območja LAS in oblikovanju kratkih oskrbovalnih verig s svežo, zdravo in sezonsko hrano in k zmanjševanju deleža zavržene hrane. Zavzemali se bomo tudi za večji delež ekološko pridelane hrane ter za ozaveščanje o pomenu uživanja zdravju prijazne hrane. Preko tega ukrepa bomo na področju okolja zasledovali **kazalnik** R.27: Okoljska in podnebna uspešnost zaradi naložb na podeželju.

V okviru Ukrepa 2 so predvidene tudi operacije sodelovanja.

UKREP 3: Dostopno, aktivno in zdravo podeželje

Ukrep je namenjen spodbujanju zdravega in aktivnega življenjskega sloga ter izboljšanju dostopnosti do storitev in infrastrukture na podeželju.

Financiranje ukrepa je predvideno iz ESRR in EKSRP in ima 2 kazalnika.

Območje izvajanja je celotno območje LAS (urbani in podeželski del), pri čemer bomo mehke vsebine v okviru EKSRP sklada glede na potrebe izvajali tudi znotraj naselja Škofja Loka.

Ciljne skupine na katere se nanaša ukrep so: lokalni prebivalci (gospodinjstva), ranljive ciljne skupine, javni zavodi, NVO.

V okviru tega ukrepa bomo tudi v bodoče spodbujali dostopnost vseživljenjskega učenja in medgeneracijskega prenosa znanja za vse prebivalce Škofjeloškega z namenom krepitev njihovih kompetenc, spodbujanja socialne vključenosti, ohranjanja tradicije in dviga kakovosti življenja. Poleg tega bomo v okviru tega ukrepa spodbujali krepitev različnih programov in infrastrukture za krepitev zdravja in zdravega ter aktivnega življenjskega sloga. Zdrav življenjski slog, ki vključuje primerno prehrano (uživanje zdravju prijazne hrane, torej ekološko ali sonaravno pridelane, z visokim deležem rastlinskega izvora) in telesno aktivnost, je ključni dejavnik varovanja in krepitev zdravja prebivalstva in znižanja z zdravjem povezanih tveganj. Preko teh aktivnosti bomo zasledovali **kazalnik**: Število inovativnih partnerstev/programov/mrež za spodbujanje in oblikovanje zdravega in aktivnega življenjskega sloga.

Za realizacijo tega ukrepa sta potrebna tudi ustrezno načrtovanje in postavitve, obnova ali nadgradnja infrastrukture za šport in rekreacijo in zagotavljanje njene dostopnosti vsem skupinam prebivalstva. Zaradi izjemnega pomena in številnih pozitivnih učinkov (dvig socialnega kapitala, medgeneracijsko povezovanje, večja socialna vključenost, dostopnost najširši javnosti, učinki na zdravje) je investicija v tovrstno infrastrukturo upravičena skozi intervencijo LEADER in se razlikuje od drugih mehanizmov (pristojnosti nalog občin). Pri zagotavljanju dostopnosti bomo veliko pozornosti namenili ranljivim skupinam prebivalstva. Na območju LAS je zaradi specifičnega vzorca poselitve in zlasti pri starejšem prebivalstvu pomanjkljive digitalne pismenosti problematična tudi dostopnost do osnovnih storitev na podeželju. Zato bomo pozornost usmerjali tudi v programe in investicije, ki bodo prispevale k dvigu digitalne pismenosti in na splošno k digitalizaciji podeželja in njegove ponudbe. Preko teh aktivnosti bomo zasledovali **kazalnik** R.41: Povezovanje evropskega podeželja.

UKREP 4: Enakopravno in vključujoče podeželje

Ukrep se nanaša na aktivnosti, ki bodo specifično namenjene socialni vključenosti starejših, mladih in drugih ranljivih skupin, saj je ena izmed prioritet območja LAS tudi vključujoča in enakopravna družba.

Financiranje ukrepa je predvideno iz ESRR in EKSRP in ima 2 kazalnika.

Območje izvajanja je celotno območje LAS (urbani in podeželski del), pri čemer bomo mehke vsebine v okviru EKSRP sklada glede na potrebe izvajali tudi znotraj naselja Škofja Loka.

Ciljne skupine na katere se nanaša ukrep so: ranljive ciljne skupine, javni zavodi, NVO, (socialna) podjetja, socialno-varstveni zavodi, prebivalci LAS (gospodinjstva).

Dostojno in kakovostno življenje je potrebno zagotoviti vsem prebivalcem. To bomo preko različnih programov socialnega vključevanja zasledovali preko kazalnika **R.42: Spodbujanje socialne vključenosti**: število oseb, zajetih v projekte socialnega vključevanja, ki prejemajo podporo.

Na območju smo kot ranljive skupine prepoznali starostnike, mladostnike, priseljence in osebe z različnimi oblikami invalidnosti. Staranje populacije in podaljševanje življenjske dobe na območju LAS nam narekujeta potrebo po razvoju in krepitvi pestrih oblik kakovostnega življenja starejših in njihovega vključevanja v organizirane aktivnosti in družbo nasploh. To bomo dosegli preko razvijanja starostnikom prilagojenih storitev in infrastrukture v skupnosti, omogočanja dolgotrajnega bivanja starostnikov na domu, razvoja skupnostnih storitev in prilagajanja družbenih storitev demografskim spremembam. V ta kontekst sodijo tudi različne alternativne oblike in modeli (dnevni centri za starejše, večgeneracijska središča, socialna oskrba na domu, dnevna pomoč na domu, organizirane storitve – frizerji, pedikerji). Zlasti pri »drugih modelih« prepoznavamo potrebo po njihovi promociji med lokalnim prebivalstvom.

Starostnike in mladostnike bomo povezovali z medgeneracijskim sodelovanjem in sicer z mentorstvi starejših mladim in tudi mladih starejšim (zlasti digitalna pismenost) ter s prenosi znanj in kompetenc na mlajše generacije.

S pomočjo ukrepa bomo priseljencem in priseljenkam omogočiti lažje in uspešnejše vključevanje v novo okolje, in sicer s programi, ki preko konkretnih praktičnih vsebin in pridobivanja veščin spodbujajo učenje jezika, spoznavanje novega okolja in aktivno vključevanje v skupnost.

Osebam z različnimi oblikami oviranosti in invalidnost bomo izboljšali dostopnost do grajenega in družbenega okolja in preko tega zagotoviti večjo enakopravnost v družbi. To bomo dosegli preko različnih manjših investicij v infrastrukturo v kombinaciji z mehкими vsebinami. Zaradi izjemne potrebe, ki je izkazana na celotnem območju LAS in prinaša multiplikativne učinke, je izvedba smiselna v okviru intervencije LEADER. Preko aktivnosti znotraj Ukrepa 4 bomo zasledovali **kazalnik** Število izvedenih programov/delavnic/prireditev/dogodkov/usposabljanj/izobraževanj, namenjenih za socialno vključenost starejših, mladih in drugih ranljivih skupin.

5.2 Opis izvajanja operacij

Izvajanje operacij se nanaša na 31.2 (b) Uredbe 2021/1060/EU.

LAS v okviru Strategije lokalnega razvoja izvaja:

- Operacije, ki se izberejo preko javnega poziva LAS

Izbor operacij, ki bodo za svojo izvedbo pridobile sredstva iz finančnega okvirja za uresničevanje potrjene Strategije lokalnega razvoja LAS loškega pogorja, se opravi na podlagi javnega poziva LAS. Vodilni partner pripravi osnutek javnega poziva. Osnutek Upravni odbor LAS obravnava in potrdi čistopis javnega poziva ter določi način in datum objave. Vodilni partner, v imenu LAS, na spletni strani LAS objavi javni poziv za izbor operacij. Javni poziv mora biti odprt najmanj en mesec. Izvede se praviloma enkrat letno. Vodilni partner pregleda administrativno ustreznost vlog. Ocenjevalna komisija pa pregleda in oceni predloge operacij oddane na javni poziv LAS in o njih pripravi poročilo. Upravni odbor LAS na podlagi poročila Ocenjevalne komisije odloči, ali se bo operacija financirala in o tem poroča Skupščini LAS.

Pri izboru operacij mora biti zagotovljena transparentnost postopka. To pomeni pregleden, neodvisen in odprt način izbire predlogov projektov za financiranje. V postopkih izbora se mora preprečevati navzkrižje interesov. Navzkrižje interesov predstavljajo okoliščine, v katerih interes posameznika, vključenega v postopek, vpliva ali ustvarja videz, da vpliva na nepristransko in objektivno opravljanje njegovih nalog. V takih primerih tak posameznik ne sme sodelovati pri odločitvah in se mora izločiti iz postopka ocenjevanja in potrjevanja operacij.

Podrobnejši postopek izbora operacij na javnih pozivih LAS je opredeljen v Pravilniku o merilih in postopku za izbor operacij LAS loškega pogorja. Merilnik je pripravljen s strani Upravnega odbora LAS in potrjen s strani Skupščine LAS. Pri oblikovanju merilnika sodelujejo vsi člani Upravnega odbora. Pri merilih se mora upoštevati določena načela. Tako merilnik vključuje, da operacije morajo slediti ciljem SLR, ki sta hkrati tudi cilja programa LEADER/CLLD. Morajo prispevati k okoljski trajnosti in socialni vzdržnosti. Partnerji na operaciji morajo biti enakopravno vključeni. Operacija mora izkazovati določeno mero inovativnosti, kar na kratko pomeni, da v lokalno okolje prispeva določeno mero novosti. Operacije morajo imeti širši vpliv oziroma dodano vrednost za območje LAS, kar pomeni, da morajo v svojem izvajanju vključiti čim več območja LAS. Tiste operacije, ki bodo kandidirale na sklad ESRR, pa morajo prispevati k družbeni spremembi oziroma dvigu družbene ozaveščenosti.

Merilnik je javno objavljen in dostopen na spletni strani LAS. V njem so natančno opisana vsa zgornja načela, katerim morajo operacije zadostiti.

- Operacije katerih upravičenec je LAS

Operacije, katerih izvajalec je LAS, se izberejo neposredno, brez izvedbe javnega poziva. Predlog operacije, ki jo izvaja LAS, pripravi vodilni partner na pobudo Upravnega odbora LAS in sicer na osnovi potreb in priložnosti na območju. Taka operacija mora biti v interesu celotnega območja LAS in mora uresničevati cilje, ukrepe in kazalnike, opredeljene v SLR. V operacijo mora biti vključeno celotno območje LAS. Pri pripravi predloga operacije se upoštevajo merila za izbor operacij. Vodilni partner predlog operacije posreduje Upravnemu odboru LAS v odločanje o izboru za sofinanciranje. Če Upravni odbor LAS predlog operacije izbere za sofinanciranje, jo vodilni partner pošlje v potrditev Skupščini LAS, ki v tem primeru izjemoma odloča o potrditvi operacij.

- Operacije sodelovanja LAS

LAS načrtuje tudi projekte sodelovanja LAS iz EKSRP sklada (LEADER). Vsebinsko projekta sodelovanja spiše vodilni partner LAS in jo na predlog UO potrdi Skupščina LAS. V tem programskem obdobju se bodo na LAS loškega pogorja izvajali projekti sodelovanja, kriti iz sklada EKSRP. V času priprave SLR se je vodilni partner udeležil srečanj oz. sestankov s slovenskimi LAS na temo projektov sodelovanja, z namenom oblikovanja potencialnih vsebin za projekte sodelovanja. LAS izvede vsaj 1 projekt sodelovanja. Za to ima na voljo največ 15 % finančnega okvira SLR, namenjenega za podporo Izvajanje projektov, vključno z dejavnostmi sodelovanja in njihovo pripravo, izbranih v okviru SLR.

LAS loškega pogorja bo izvedla **projekte sodelovanja med LAS** znotraj Republike Slovenije, in sicer na temo dviga ponudbe in kakovosti lokalnih produktov in storitev.

6. Opis postopka vključitve skupnosti v pripravo SLR

Priprava SLR LAS je temeljila na izkušnjah preteklih programskih obdobj in določb Uredbe o delovanju lokalnih akcijskih skupin in potrditvi strategij lokalnega razvoja za programsko obdobje do leta 2027 ter Navodil za pripravo strategij lokalnega razvoja za programsko obdobje do leta 2027, pripravljena v okviru Medsektorske delovne skupine CLLD. **Predstavlja rezultat poglobljenega sodelovanja članov LAS iz vseh treh sektorjev (javnega, gospodarskega in zasebnega) ter drugih deležnikov s celotnega območja LAS, ki prav tako zastopajo različne sektorje**, in sicer: občinskih uprav, Razvojne agencija Sora, d. o. o., strokovnih inštitucij, podjetnikov in zainteresirane širše javnosti vseh štirih občin, vključenih v LAS. Številni izmed sodelujočih so tudi člani LAS. Slednji so bili aktivno vključeni v celotni proces priprave SLR (analiza stanja, priprava SWOT in TOWS analize, določitev tematskih področij ukrepanja, oblikovanje ukrepov, izbira kazalnikov in določitev ciljnih vrednosti, razporeditev finančnih sredstev).

Sodelovanje in vključenost lokalne skupnosti v pripravo SLR je izjemnega pomena, saj se ob tem krepi usposobljenost in pripravljenost za soustvarjanje in udeležanje skupne razvojne vizije in ukrepov ter povečuje soodgovornost za njihovo izvajanje in uresničitev. Sodelovanje različnih akterjev in sektorjev ter soočenje njihovih interesov prispeva k uravnoteženim razvojnim usmeritvam, upoštevanju več različnih pogledov, mnenj, izkušenj in znanj.

Skladno s prejetimi navodili na nacionalnem nivoju se je na območju LAS loškega pogorja v začetku leta 2023 začel postopek vključitve lokalne skupnosti v pripravo SLR. Še pred tem se je na lokalnem nivoju sprejela odločitev, da je potrebno izvajanje lokalnega razvoja še naprej nadaljevati na območju, na katerem se je ta izvajal že v preteklih programskih obdobjih. Gre za zaokroženo območje štirih občin s skupnimi potrebami in izzivi in skupnim ciljem uresničevanja lokalnih razvojnih potreb in doseganja zastavljenih ciljev. Na podlagi sprejete odločitve so člani na seji Skupščine z več kot dvotretjinsko večino odločili, da se LAS, ki je bil ustanovljen za programsko obdobje 2014–2020, v taki obliki in obsegu nadaljuje tudi v novem programskem obdobju do leta 2027. Za potrebe nadaljevanja pa se sprejme Pogodbo o ustanovitvi lokalnega partnerstva, ki nadomesti staro pogodbo in hkrati vključuje vsebino, ki se navezuje tako na staro kot na novo programsko obdobje. To omogoča enostavno in lažje nadaljevanje izvajanja programa LEADER/CLLD na območju.

Ker je partnerstvo v LAS odprto in vključujoče, smo v mesecu januarju na spletnih straneh LAS objavili **vabilo/poziv k sodelovanju v LAS v novem programskem obdobju**. Povabljeni so bili tako obstoječi (da nadaljujejo sodelovanje v LAS) kot tudi novi. Glavni namen LAS je odprto partnerstvo, ki skozi celotno obdobje omogoča vključitev novih članov. Vabilo je bilo objavljeno tudi na družbenih omrežjih vodilnega partnerja, v lokalnih časopisih, na vseh štirih občinskih spletnih straneh in na lokalnem radiu. Večina obstoječih članov se je odločila članstvo nadaljevati, kar nekaj pa jih je pristopilo na novo. V času pisanja SLR je LAS imel 49 članov, ki predstavljajo vse tri sektorje. Noben izmed sektorjev ne prevladuje.

Na 1. seji Skupščine LAS, ki je potekala 23. 2. 2023, so obstoječi in novi člani podpisali Pogodbo o ustanovitvi lokalnega partnerstva LAS loškega pogorja. Na seji so si člani LAS zadali nalogo, da bodo v skladu z navodili na nacionalnem nivoju izvajali vse potrebne aktivnosti za pripravo SLR. Slednje so večinoma obsegale delavnice in sestanke, katerih namen je bil je vključiti čim več posameznikov, posameznic in

organizacij, ki živijo in/ali delajo na območju LAS. Vse aktivnosti so potekale v organizaciji vodilnega partnerja LAS, Razvojne agencije Sora, d. o. o.

Pod geslom »**Sooblikuj podeželje!**« je bil v lokalnem okolju organiziran **sklop štirih animacijskih delavnic odprtega tipa**. Njihov namen je bil preveriti pripravljenost in zmožnost lokalnega okolja za sodelovanje v partnerstvu LAS, podrobno predstaviti delovanje programa LEADER/CLLD in razvojnega pristopa »od spodaj navzgor«, predstaviti primere dobrih praks LAS iz preteklega programskega obdobja, opredeliti razvojne potrebe in možnosti območja (SWOT in TOWS analiza) ter pridobiti predloge operacij, ki bodo prispevali k uresničevanju razvojnih potreb in ciljev območja.

Namen delavnic je bilo tudi aktivno mreženje članov in potencialnih članov LAS **iz vseh treh sektorjev**, prijaviteljev operacij in ostale zainteresirane javnosti. Delavnice so bile organizirane v:

- Železnikih (15. 3. 2023),
- Žireh (16. 3. 2023),
- Škofji Loki (22. 3. 2023) in
- Poljanah nad Škofjo Loko (23. 3. 2023).

V vsaki občini je bila torej organizirana ena delavnica, na vseh delavnicah so bili prisotni **predstavniki vseh 3 sektorjev**. Vabila in programi vseh delavnic, so bili objavljeni na spletnih straneh vseh štirih občin, spletni strani OOO Škofja Loka, kot oglas na družbenih omrežjih vodilnega partnerja, spletni strani LAS, spletni strani vodilnega partnerja, poslani vsem že obstoječim članom LAS in kot oglas predvajani na lokalnem radiu.

Dodatno in s specifičnimi poudarki so bile organizirane še **tri tematske delavnice**, in sicer:

- za občinske uprave vseh štirih občin (zaposleni na občinah), ki pokrivajo LAS (Brode, 13. 4. 2023),
- za kmetije, nosilce dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, mlade prevzemnike, ponudnike lokalne blagovne znamke Babica in Dedek (Škofja Loka, 19. 4. 2023),
- za ranljive skupine (organizacije, iz različnih sektorjev, ki je ukvarjajo z ranljivimi skupinami), (Škofja Loka, 30. 5. 2023).

Udeleženci delavnic so torej aktivno sodelovali pri identifikaciji prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti območja LAS ter tako prispevali k izdelavi SWOT analize in TOWS matrike. Posebna dodatna delavnica je bila organizirana tudi znotraj kolektiva vodilnega partnerja Razvojne agencije Sora, ki na območju pokriva tematike podeželja, regionalnega razvoja, turizma, okolja, trajnostne mobilnosti in podjetništva (Škofja Loka, 14. 3. 2023).

Širši krog lokalnih prebivalcev oziroma **splošno javnost** smo poskušali zaobjeti in nagovoriti preko **anonimne spletne ankete** v orodju 1KA, ki je bila objavljena na spletni strani LAS, spletni strani vodilnega partnerja, spletnih straneh vseh štirih občin in nekaterih članov LAS, na družbenih omrežjih, v lokalnih glasilih ter v elektronskem mesečnem novičniku vodilnega partnerja. Skupno je bilo rešenih 154 anket, ki so podale odlične informacije o potrebah območja.

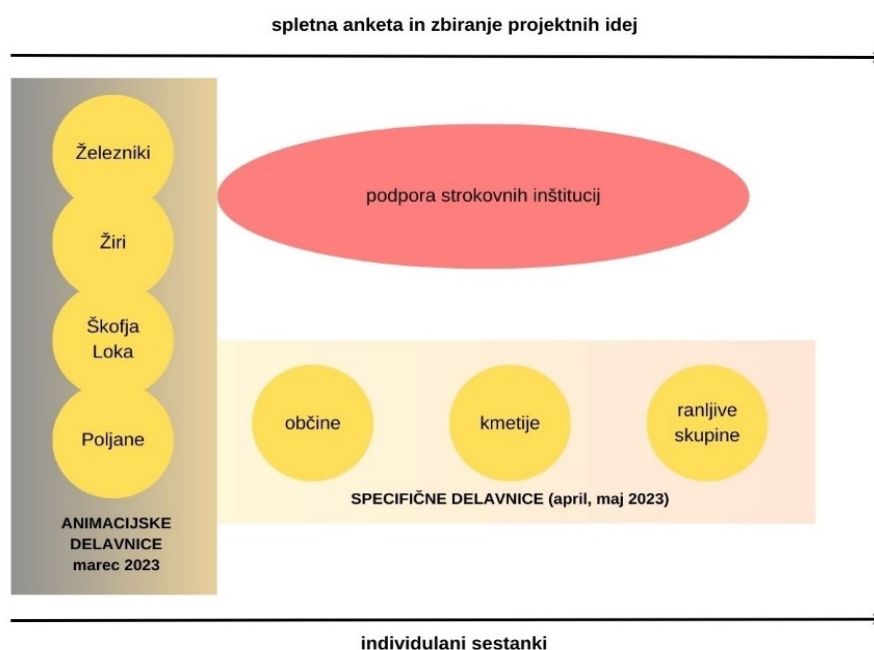
Vsi prebivalci oziroma deležniki območja LAS so bili pozvani tudi k **predložitvi projektnih idej oz. predlogov**. Obrazec za je bil sestavni del spletne ankete in

objavljen na spletni strani LAS skozi celoten proces priprave SLR. Prejetih je bilo več kot 20 projektnih predlogov.

Poleg delavnic in anket pa so bili izvedeni tudi **individualni sestanki**, ki so potekali v prvi polovici leta 2023:

- sestanek z nosilcem dopolnilne dejavnosti na kmetiji, Kmetija Zamuda, Škofja Loka, 19. 4. 2023;
- sestanek z Društvom Resje, področje kmetijstva, okolja in turizma, Škofja Loka, 20. 4. 2023;
- sestanek z Ljudsko univerzo Škofja Loka, področje izobraževanja, vseživljenjskega učenja in medgeneracijskega sodelovanja, Škofja Loka, 10. 5. 2023;
- sestanek s predstavnikom Ribiške družine Škofja Loka, predstavnikom prosvetnega društva Sotočje, področje okolja, turizma in ohranjanja dediščine, Škofja Loka, 10. 5. 2023;
- sestanek s članico LAS, področje okolja in kmetijstva, Škofja Loka, 19. 5. 2023;
- sestanek z mladim podjetnikom Blažem Miklavčičem, 3D technologies, področje podjetništva, okolja in digitalizacije, Škofja Loka, 24. 5. 2023.

Potrebno je tudi poudariti, da je bila **splošna javnost** preko različnih kanalov obveščanja vseskozi seznanjena z aktivnostmi, povezanimi s pripravo SLR LAS, velik poudarek je bil tudi na redni animaciji lokalne skupnosti in članov LAS.

Slika 10: Shematski prikaz vključitve javnosti v pripravo SLR.

K sodelovanju pri pisanju SLR so bile **pozvane tudi strokovne in razvojne inštitucije**, ki delujejo na območju LAS in so zagotavljale strokovno podporo pri pisanju SLR. Sodelovale so:

- Občine Gorenja vas – Poljane, Škofja Loka, Železniki in Žiri,
- Razvojna agencija Sora, d. o. o.,
- Zavod za kulturo in turizem Poljanska dolina,
- Javni zavod Ratitovec,

- Ljudska univerza Škofja Loka,
- Kmetijsko gozdarska zbornica, Območna enota Kranj,
- Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje,
- Območno – obrtna podjetniška zbornica Škofja Loka,
- Šolski center Škofja Loka,
- Center slepih in slabovidnih Škofja Loka,
- Loški muzej Škofja Loka,
- Komunala Škofja Loka.

Ves čas priprave strategije se je LAS loškega pogorja aktivno vključevala tudi v aktivnosti in pogovore **z drugimi slovenskimi LAS** na temo projektov sodelovanja.

Pri pripravi strategije je s prispevanjem vsebin, informacij, statističnih podatkov in specializiranih znanj z različnih področij ves čas sodelovala zainteresirana lokalna javnost. Vsa srečanja, ankete in prejeti projektni predlogi so prispevali širok nabor podatkov in informacij, ki so predstavljali osnovo za oblikovanje SLR, in sicer analitičnega dela, oblikovanja ukrepov, izbor kazalnikov in pripravo SWOT ter TOWS analize.

Člani LAS so bili ves čas priprave SLR enakovredno vključeni (vsi 3 sektorji) v pripravo dokumenta, sodelovali so pri vseh ključnih fazah oblikovanja SLR: oblikovanju razvojnih potreb in možnosti območja, pripravi SWOT analize, izbiri ukrepov in kazalnikov ter določitvi vrednosti kazalnikov, razporeditvi finančnih sredstev in določanju razvojnih prioritet.

Prvi osnutek besedila ter nabor ukrepov in kazalnikov je bil članom LAS predstavljen in posredovan na seji Skupščine LAS, ki je potekala 24. 5. 2023. Na seji in naknadno do določenega roka je bila članom dana možnost posredovanja pripomb. Prvi osnutek celotne SLR je bil članom LAS v pregled in javno obravnavo posredovan 28. 6. 2023. Pripombe in predlogi so se zbirali do ponedeljka, 10. 7. 2023. Vsi predlogi so bili v največji možni meri upoštevani in vključeni v dopolnitev strategije. Ustrezno popravljen in dopolnjen predlog SLR LAS je bil kot gradivo za korespondenčno sejo Skupščine, na kateri je potekala potrditev SLR, posredovan vsem članom LAS. Korespondenčna seja je potekala od četrтка, 13. 7. 2023, do torka, 24. 7. 2023. S tem, da je bila seja odprta dlje časa, smo se prilagodili poletnemu času in dopustom ter tako omogočili, da so o potrditvi SLR lahko odločali vsi člani LAS.

Pri pisanju SLR je bilo tako vključno celotno območje LAS, upoštevala se je zastopanost vseh treh sektorjev. Vključene so bile različne strokovne inštitucije, nevladne organizacije, mladi in ženske. Večino članstva v LAS iz kvote zasebnega sektorja predstavljajo ravno nevladne organizacije, teh je trenutno kar 15. Poleg tega so v različnih aktivnostih, namenjenih pripravi SLR (na animacijskih delavnicah, pri izpolnjevanju anket, pri posredovanju projektnih predlogov in na individualnih sestankih), sodelovale tudi nevladne organizacije, ki niso članice LAS, vendar s svojimi aktivnostmi, pobudami in pristojnostmi pokrivajo območje LAS. Večina predstavnic v organih LAS je ženskega spola in prevladujejo nad moškimi, tudi večina udeležencev dogodkov, namenjenih pripravi SLR, je bilo predstavnic ženskega spola. Prisotni pa so tudi **mladi do 29 let** (npr. mladi prevzemniki kmetij, Društvo podeželske mladine Škofja Loka, Društvo za razvoj podeželja Resje), in sicer tako v organih LAS kot tudi pri pripravi SLR. Na drugi strani so bile v postopek pisanja SLR močno vključene tudi organizacije iz lokalnega okolja, ki se ukvarjajo z mladimi (npr. osnovne šole, vrtci, srednje šole, Društvo prijateljev mladine Škofja Loka, Smučarski klub Alpetour, Zavod Kres itd.). Večina navedenih je tudi v članstvu LAS.

7. Opis sistema upravljanja LAS, vključno z upravljanjem, spremljanjem in vrednotenjem, ki dokazujejo zmogljivost LAS za izvajanje SLR

7.1. Opis postopka določitve vodilnega partnerja LAS in navedba kadrovskih zmogljivosti, virov financiranja, izkušenj in znanj

Člani znotraj partnerstva LAS izberejo vodilnega partnerja.

Postopek izbora je potekal v okviru 8. točke dnevnega reda 1. seje Skupščine LAS loškega pogorja, ki je potekala 23. 2. 2023. Izbran je bil po odprtem postopku, upoštevajoč njegove kadrovske, finančne in upravne sposobnosti voditi LAS in njegovo zmožnost zagotoviti operativno delovanje LAS. Izbor vodilnega partnerja je soglasno potrdila Skupščina LAS.

Pri izboru je bilo upoštevano, da so se člani LAS odločili za nadaljevanje LAS iz programskega obdobja 2014–2020. Na podlagi tega je bila na seji za vodilnega partnerja LAS predlagana Razvojna agencija Sora, ki je bila vodilni partner LAS že pretekli programski obdobji. Kljub temu je bila na seji članom omogočena možnost, da podajo svoje predloge vodilnega partnerja. Ker dodatnih predlogov za vodilnega partnerja ni bilo, so prisotni člani seje Skupščine z glasovanjem (28 ZA, 0 PROTI) potrdili Razvojno agencijo Sora za vodilnega partnerja LAS tudi v programskem obdobju do leta 2027.

Razvojna agencija Sora je razvojna institucija, ki je bila ustanovljena leta 1999 s strani občin Škofja Loka, Železniki, Gorenja vas – Poljane, Žiri ter Območno obrtno-podjetniške zbornice Škofja Loka in Gospodarske zbornice Slovenije. Vodi in izvaja različne programe in projekte s področja razvoja podjetništva, turizma, podeželja, rokodelstva in okolja ter povezuje različne deležnike na območju Škofjeloškega. Je ključna razvojna in povezovalna institucija na Škofjeloškem, ki pri svojem delu izhaja iz razvojnih potreb območja. Povezuje se z drugimi razvojnimi, lokalnimi in nacionalnimi institucijami, v zadnjem času pa se usmerja tudi v mednarodna partnerstva.

Razvojna agencija Sora deluje na treh lokacijah. Sedež LAS ter večine zaposlenih je na Poljanski cesti 2 v Škofji Loki, ki ga ima agencija v najemu. Poslovni prostori so urejeni in poleg pisarn obsegajo še skupne sanitarije, kuhinjo in hodnik, opremljenimi so z vso potrebno opremo. Pisarna, namenjena LAS, je ločeno opremljena z ustrezno pisarniško opremo, in sicer pisarniškim pohištvom, pripadajočo računalniško in tehnično opremo (prenosnika, ekrana, projektor, fotoaparati, tiskalnika, zvočniki, mobitela itd.) in z internetnim omrežjem. LAS ima lastno spletno stran in elektronski naslov.

Razvojna agencija Sora razpolaga z ustreznim kadrom. Na agenciji je trenutno zaposlenih 15 oseb. Poleg direktorja, nazivi delovnih mest obsegajo še svetovalke za regionalni razvoj in razvoj podeželja, svetovalke za regionalni razvoj in razvoj turizma, svetovalko za regionalni razvoj in razvoj malega gospodarstva ter vodje projektov.

Finančna sredstva za svoje delovanje Razvojna agencija Sora pridobiva s strani lokalnih, nacionalnih in Evropskih sredstev za izvajanje projektov in razvojnih programov. Posluje pozitivno, kar dokazujejo vsakoletna letna poročila, posredovana na AJ PES in ustanoviteljem.

Razvojna agencija Sora ima zunanje računovodstvo, ki opravlja računovodske in finančne storitve za potrebe agencije. Že v preteklih programskih obdobjih, ko je Razvojna agencija Sora že opravljala vlogo upravljavca LAS, je računovodstvo v ta namen ustrezno vodilo ločen transakcijski račun. Takšen način dela, ki je zagotavljal preglednost delovanja in sledljivost, nadzor nad zakonito porabo javnih sredstev, se predvideva tudi v prihodnje.

Razvojna agencija Sora bo dolžna spoštovati odločitve organov LAS in njihove interne in splošne akte ter zagotavljati vpogled v poslovanje LAS, s čimer se bo zagotovil nadzor nad zakonito porabo javnih sredstev ter preprečeval konflikt interesov.

Iz zgoraj navedenega izhaja, da je Razvojna agencija Sora kadrovsko, finančno in upravno sposobna voditi LAS tudi v obdobju do leta 2027, saj ima izkušnje z upravljanjem razvojnih programov in javnih sredstev in izpolnjuje vse druge zahtevane pogoje.

Naloge vodilnega partnerja, ki jih bo opravljal za LAS izhajajo iz Uredbe 1060/2021/EU in bodo podrobneje določene v izvedbeni uredbi o izvajanju lokalnega razvoja do leta 2027, ki ga vodi skupnost, v obdobju 2023-2027. **Vodilni partner je pristojen za upravljanje LAS.**

Naloge vodilnega partnerja so:

- organizira delovanje LAS in skrbi za dokumentacijo LAS ter jo hrani v skladu s predpisi LAS;
- zagotavlja LAS aktivno pisarno;
- nudi organom LAS logistično, administrativno in tehnično podporo, ki jo ti potrebujejo za svoje delovanje;
- izvaja pregled administrativne popolnosti projektov, ki prispejo na javne pozive oziroma razpise LAS;
- podpisuje dokumente LAS, ki se nanašajo na upravljanje LAS;
- informira člane LAS o svojem delu;
- sodeluje pri pripravi SLR in jo promovira;
- izvaja informiranje, animacijo in motivacijo prebivalcev ter drugih subjektov in jih spodbuja k sodelovanju na javnih pozivih LAS;
- skrbi za krepitev lokalnih akterjev za razvoj in izvajanje operacij, vključno z izvajanjem strokovnega svetovanja in nudenja druge podpore pri pripravi, upravljanju in vodenju projektov;
- skrbi za tekoče izvajanje postopkov izbora projektov, kar zajema tudi preverjanje upravičenosti stroškov, skladnosti s SLR in operativnimi programi;
- predloži izbrane projekte v potrditev ustreznemu skladu;
- informira izvajalce projektov o njihovih pravicah in obveznostih;
- upoštevajoč splošne akte LAS pripravi javni poziv LAS in ga objavi na spletni strani LAS;
- posreduje vloge in zahteve za izplačila, pri čemer pred tem preveri, da so upoštevana vsa pravila glede označevanja;
- zagotavlja vse potrebne informacije za omogočanje spremljanja in vrednotenja SLR;
- opravlja nadzor nad izvedbo projektov in financiranjem;
- nadzoruje izvajanje SLR;
- pripravi letno poročilo o delu in finančno poročilo LAS in ju da v sprejem Upravnemu odboru;

- zagotavlja ločen transakcijski račun za vse transakcije LAS posameznega programskega obdobja po tej pogodbi in ga upravlja;
- zagotavlja sprejem pošte za LAS in zagotavlja varen elektronski predal za prejem elektronske pošte za LAS in kvalificirano elektronsko potrdilo za oddajo vlog in zahtevkov;
- uredi dostop do ustreznega informacijskega sistema posameznega sklada pred vlaganjem vlog in zahtevkov za izplačilo v informacijski istem,
- zagotavlja in upravlja spletno stran LAS, na kateri se objavljajo tudi javni pozivi LAS;
- zagotavlja ločen računovodski sistem ali ustrezne računovodske kode za vse transakcije, opravljene v okviru transakcijskega računa za LAS;
- zagotavlja preglednost svojega delovanja za LAS ter sledljivost in nadzor nad zakonito porabo javnih sredstev;
- zagotavlja javnost delovanja LAS in za LAS izvaja dejavnosti stikov z javnostjo;
- opravlja druge naloge, določene v pogodbi, drugih splošnih aktih LAS ali v predpisih in naloge, ki se še dodatno določijo v pogodbi med LAS in vodilnim partnerjem.

Zgoraj našteje naloge se bodo pri vodilnem partnerju opravljale v višini 2 polnovrednih delovnih moči.

Osnovi podatki vodilnega partnerja:

- Institucija: Razvojna agencija Sora, d. o. o.
- Naslov: Poljanska cesta 2, 4220 Škofja Loka
- Zakoniti zastopnik: Gašper Kleč
- Matična številka: 1490460000
- Davčna številka: SI 74303759
- Telefon: 04 50 60 220
- Elektronski naslov: info@ra-sora.si
- Spletna stran: www.ra-sora.si

7.2. Opis sistema spremljanja in vrednotenja SLR

Na podlagi člena 33 2 (e) in (f) Uredbe 2021/1060/EU sta nalogi LAS tudi:

- spremljanje napredka pri doseganju ciljev strategije,
- vrednotenje izvajanja strategije.

Spremljanje pomeni neprekinjen proces preverjanja programa LEADER/CLLD na območju LAS. Namen spremljanja je, da se pravočasno ugotovijo odstopanja in se posledično program prilagodi tem odstopanjem. S spremljanjem bo LAS vsakoletno preverjal vsebino SLR in cilje, ki jih mora izvajanje strategije dosegati na nivoju strateških programov obeh skladov, in sicer za sklad EKSRP Cilj 8 in za sklad ESRR OP KP Cilj 5. Vrednotenje pa je podrobnejša sistematična in objektivna ocena programa LEADER/CLLD na območju LAS, in sicer na ravni izvajanja in doseženih rezultatov. S spremljanjem in vrednotenjem preverjamo napredek, iščemo možnosti in potrebe za izboljšanje izvajanja. Spremljanje in vrednotenje za sklad ESRR bo izvedeno v skladu s pravili za evropsko kohezijsko politiko v Republiki Sloveniji (Program evropske kohezijske politike v obdobju 2021-2027 v Sloveniji) oz. z Navodili organa upravljanja ESRR.

Spremljanje bo redno izvajal vodilni partner LAS. Vrednotenje na ravni LAS se bo izvajalo kot samoocenjevanje. To pomeni, da bodo vrednotenje izvajali organi LAS, in sicer organ upravljanja LAS, tj. Upravni odbor LAS, ki pa lahko za opravljanje te naloge pooblasti vodilnega partnerja LAS. Člani so že od samega začetka vključeni v pisanje SLR in hkrati tudi odgovorni za načrtovanje in izvajanje SLR. Podlaga za vrednotenje so podatki o spremljanju napredka ciljev SLR, ki jih bo vodilni partner redno posredoval organu upravljanja.

Za spremljanje in vrednotenje SLR je odgovoren LAS, ki lahko te naloge izvaja v sodelovanju z zunanjimi izvajalci, v kolikor se izkažejo potrebe po bolj strokovnem/detajlnem vrednotenju. Za učinkovito spremljanje SLR je izdelan načrt vrednotenja, ki omogoča učinkovito spremljanje skozi celotno programsko obdobje.

Uporaba rezultatov vrednotenja bo lahko podlaga za spremembe SLR, ki bodo izhajale iz spremenjenih okoliščin na območju LAS in bi lahko vplivale na doseganje ciljev LAS, zastavljenih v SLR.

Načrt spremljanja in vrednotenja

LAS ima ovrednotene kazalnike, ki so merljivi in preverljivi. Z njimi LAS pridobi pomembne informacije o uspešnosti izvajanja SLR. Podatke za vrednotenje se lahko pridobi na več načinov, in sicer z elevacijskimi metodami (vprašalniki, ankete ipd.), preko baz podatkov, prijavnic operacij, oddane dokumentacije zahtevkov operacij in podatkov, ki jih prispevajo vodilni partnerji na operacijah. Glavni namen vrednotenja je doseganje zastavljene vsebine SLR.

Poleg obveznih kazalnikov, predpisanih na ravni programa LEADER/CLLD in specifičnih kazalnikov na ravni LAS, ki jih bo LAS spremljal in vrednotili skozi celotno programsko obdobje, bo LAS po potrebi spremljal tudi specifične teme vrednotenja kot so npr.:

- število podprtih partnerstev, število deležnikov na lokalni ravni, vključenih v izvajanje operacij;
- kdo so upravičenci, ki so se prijavili na javni poziv;
- kdo so udeleženci aktivnosti, izvedenih v okviru operacij, na katerem tematskem področju (ukrepu) ni prijav in morebitne vzroke;
- pregled tematik, prijavljenih na javni poziv;
- inovativnost prispelih operacij, vsebine se ne smejo ponavljati;
- teritorialna pokritost operacij;
- vrednotenje dodane vrednosti programa LEADER/CLLD za območje LAS;
- zagotavljanje trajnosti operacij, tudi po obdobju, ko preneha sofinanciranje.

Ti podatki, skupaj s podatki spremljanja, bodo še bolj detajlno prispevali h kakovosti vrednotenja SLR.

Vrednotenje bo potekalo po naslednjih korakih:

Aktivnost	Namen	Terminski načrt
Spremljanje in analiza izvedenih operacij	Pri vsaki operaciji se preveri doseganje zastavljenih ciljev in kazalnikov posameznih operacij. Podatke se pridobi iz poročil upravičencev na operacijah in vprašalnikov za vodilne partnerje na operacijah.	Letno, v zadnjem četrtletju.
Spremljanje in analiza ciljev, ukrepov in kazalnikov SLR	Preveri se doseganje ciljev, ukrepov in kazalnikov SLR.	Letno, v zadnjem četrtletju.
Preveritev relevantnosti SLR (vmesno vrednotenje)	Oceni se rezultate in vplive operacij in programa LEADER/CLLD, ugotovi se v kolikšni meri je bila izvedena SLR. Vrednotilo se bo obvezne kazalnike na ravni SLR, obvezne kazalnike posameznega sklada. Glavni namen vmesnega vrednotenja je preverjati relevantnost ukrepov, vključenost prebivalstva in delovanje partnerstev.	2025, 2027
Končni rezultati SLR (končno vrednotenje)	Ugotoviti, ali je SLR dosegla zastavljene cilje, ukrepe in kazalnike.	Vrednotenje se bo izvedlo ob koncu obdobja, ko bodo zaključene vse operacije in aktivnosti, predvidoma po koncu leta 2029.

Terminski načrt spremljanja in vrednotenja se časovno prilagodi obveznostim poročanja organu upravljanja sklada EKSRP in organu upravljanja sklada ESRR, ki sta določena z Uredbo. Poročanje bo vključevalo standardno poročanje o spremljanju in razširjeno poročanje z vsebinami vrednotenja v letih 2025, 2027 in 2029 (vmesno in končno vrednotenje). Poročila o spremljanju doseganja kazalnikov in s tem uresničevanja ciljev SLR se bodo vsakoletno obravnavala tudi na vseh organih LAS.

Obveščanje javnosti o rezultatih spremljanja in vrednotenja:

Namen vrednotenja je tudi ozaveščanje o dodani vrednosti programa LEADER/CLLD, zato je ključnega pomena tudi obveščanje javnosti. S tem se hkrati poveča tako prepoznavnost programa kot tudi LAS. Z rezultati spremljanja in vrednotenja bodo tako redno seznanjeni vsi člani LAS in tudi širša zainteresirana javnost na sledeče načine:

- Pripravljena pisna gradiva o rezultatih spremljanja in vrednotenja, ki bodo javno dostopna članom LAS.
- Gradiva bodo v elektronski obliki dostavljena vsem članom in bodo obravnavana tudi na sejah Skupščine LAS.
- Preko spletne strani LAS, kjer bodo redno objavljene vse aktivnosti in informacije o dogajanju v LAS.
- Na strokovnih dogodkih in srečanjih in ob javnih predstavitev.
- Preko objav v medijih kot so objave člankov v lokalnih časopisih, preko oddaj in oglaševanja na lokalnem radiu, preko družbenih omrežjih, zlasti FB strani vodilnega partnerja.
- Pripravljena promocijska gradiva, ki bodo predstavljala rezultate dosežene z izvajanjem SLR.

7.3. Opis nalog, odgovornosti in postopkov sprejemanja odločitev organov LAS

Skladno s Pogodbo o ustanovitvi lokalnega partnerstva LAS loškega pogorja ima LAS sledeče organe: Skupščino, Upravni odbor, Predsednico oziroma Predsednika, Podpredsednico oziroma Podpredsednika, Nadzorni odbor in Ocenjevalno komisijo.

Naloge, odgovornosti in postopki sprejemanja odločitev organov LAS so v skladu z Uredbo 1060/2021/EU in bodo podrobneje določene v izvedbeni uredbi o izvajanju lokalnega razvoja do leta 2027, ki ga vodi skupnost, v obdobju 2023-2027.

Skupščina LAS

Skupščina je najvišji organ LAS in jo sestavljajo vsi člani LAS. Skupščina je sestavljena iz javnega, zasebnega in gospodarskega sektorja. Skupščino skliče Upravni odbor glede na potrebe LAS, najmanj enkrat letno. Skupščino vodi Predsednik. Če Skupščina ne more odločati, ker ni prisotna vsaj polovica članov, se seja odloži za 15 minut, po poteku katerih Skupščina lahko odloča ne glede na število prisotnih članov.

Skupščina ima naslednje naloge in pristojnosti: na predlog Upravnega odbora potrdi letno poročilo o delu in finančno poročilo LAS, na predlog Upravnega odbora potrdi letni načrt aktivnosti ³in finančni načrt LAS, na predlog odbora odloča o spremembi pogodbe o ustanovitvi LAS, sprejema splošne akte LAS in njihove spremembe, sodeluje pri pripravi strategije in jo potrdi na predlog Upravnega odbora, na predlog Upravnega odbora potrdi spremembe strategije, izmed članov LAS izvoli predsednika, podpredsednika ter člane Upravnega in Nadzornega odbora, našteje člane lahko razreši, če delujejo v nasprotju s Pogodbo o ustanovitvi, splošnimi akti LAS, sklepi organov LAS ali v nasprotju z nameni in interesi LAS, lahko razreši člana Upravnega odbora, če se ta v obdobju dveh let ne udeleži več kot polovice sej Upravnega odbora, dokončno odloča o izključitvi člana iz LAS, na predlog Upravnega odbora potrdi

³ Aktivnost potrditev letnega načrta aktivnosti izhaja iz Pogodbe o ustanovitvi lokalnega partnerstva Lokalne akcijske skupine loškega pogorja.

operacije, katerih upravičenec je LAS, na predlog upravnega odbora potrdi operacije sodelovanja LAS iz dodeljenega finančnega okvira, potrdi merila za izbor operacij, na predlog Upravnega odbora potrdi vodilnega partnerja, daje Upravnemu odboru in Predsedniku navodila za delo, na 2. stopnji oziroma **dokončno odloča o pritožbah zoper sklepe⁴ drugih organov LAS**, dokončno odloča o obstoju nasprotja interesov, odloča o drugih zadevah, določenih s to pogodbo, drugimi splošnimi akti LAS ali predpisi in o najpomembnejših zadevah za LAS.

Upravni odbor

Upravni odbor je organ odločanja in upravljanja ter najvišji izvršilni organ LAS. Ima tripartitno sestavo. Sestavljajo ga trije predstavniki javnega sektorja, trije predstavniki gospodarskega sektorja in trije predstavniki zasebnega sektorja, pri čemer nobena od interesnih skupin ne nadzoruje odločanja. Od skupaj 9 članov je ob pisanju SLR v organu 6 predstavnic ženskega spola in 3 predstavniki moškega spola. Ena oseba je tudi mlajša od 30 let. Člani so v organ odločanja izvoljeni za 4 leta.

Upravni odbor ima naslednje naloge in pristojnosti: skrbi za učinkovito delovanje LAS, njeno plačilno sposobnost in usklajenost postopkov LAS z veljavno zakonodajo, kar zajema tudi ugotavljanje in preprečevanje tveganj, ki ogrožajo delovanje LAS, daje Predsedniku navodila za delovanje, skrbi za izvajanje sklepov Skupščine, se glede svojih odločitev lahko posvetuje z drugimi člani LAS, se seznani z izstopom člana, odloča o izključitvi člana in vstopu novega člana v LAS, sprejme predlog strategije ter njene spremembe ter jih da v potrditev Skupščini, sprejme letno vsebinsko poročilo o delu in finančno poročilo LAS in ju da v potrditev Skupščini, sprejme letni vsebinski in finančni načrt aktivnosti in ju da v potrditev Skupščini, sprejme odločitve, potrebne za izvajanje Strategije lokalnega razvoja, kar zajema tudi vzpostavitev sistema njenega spremljanja in vrednotenja, pripravi splošni akt LAS, v katerem opredeli postopek izvedbe javnih pozivov LAS, na pregleden, neodvisen in odprt način izbire predlogov projektov za financiranje in nepristranska merila za izbor projektov in ga da v potrditev Skupščini, potrdi vsebino javnega poziva, imenuje člane in nadomestne člane Ocenjevalne komisije, se seznani s poročilom Ocenjevalne komisije in preveri pravilnost postopka ocenjevanja, na podlagi poročila Ocenjevalne komisije za vsako operacijo odloči, ali se bo financirala in posledično izda sklep o financiranju posamezne operacije, torej **odloča o potrditvi operacije, prijavljenih na javni poziv in v izdanem sklepu z odločitvijo seznani Skupščino**. Če upravni odbor ugotovi, da je poročilo Ocenjevalne komisije pomanjkljivo ali nepravilno, mora Ocenjevalno komisijo pozvati, da poročilo dopolni oziroma ponovno izvede ocenjevanje, izvaja evalvacijo rezultatov izbranih projektov za financiranje. Prav tako odloča o pritožbi na 1. stopnji glede izbire oziroma neizbire operacije. Med člani LAS izbere vodilnega partnerja in da izbor v potrditev Skupščini, določi besedilo pogodbe z vodilnim partnerjem ter opravlja druge naloge, določene s to pogodbo, drugimi splošnimi akti LAS ali predpisi, in naloge, ki mu jih naloži Skupščina.

Nadzorni odbor

Nadzorni odbor je nadzorni organ LAS, ki ga sestavljajo en predstavnik javnega sektorja, en predstavnik gospodarskega sektorja in en predstavnik zasebnega sektorja. Nadzorni odbor ima sledeče naloge in pristojnosti: nadzira finančno in materialno poslovanje LAS, nadzira delo Predsednika, Podpredsednika in Upravnega

⁴ Postopek glede pritožb in odločanja o pritožbi o izbiri oziroma neizbiri operacije je podrobneje opredeljen v Pravilniku o merilih in postopku za izbor operacij LAS loškega pogorja.

odbora, nadzira delo vodilnega partnerja, nadzira gospodarnost in zakonitost poslovanja LAS ter izvajanje SLR, na zahtevo Predsednika ali Upravnega odbora poda oceno o pravilnosti ali gospodarnosti posameznega posla LAS ali delovanja vodilnega partnerja, najmanj enkrat letno o svojem delu poroča Skupščini, pred sprejemom letnega poročila o delu in finančnega poročila LAS, Skupščini poda Skupščini svoje mnenje o obeh poročilih, Upravnemu odboru daje soglasje k letnemu načrtu aktivnosti LAS, opravlja druge naloge, določene s to pogodbo, drugimi splošnimi akti LAS ali predpisi.

Predsednik LAS

Predsednik je zastopnik LAS in po svoji funkciji tudi predsednik upravnega odbora. Predsednik ima sledeče naloge: predstavlja in zastopa LAS, podpisuje dokumente in listine LAS, ki niso del upravnih in finančnih zadev LAS, sklicuje in vodi seje Upravnega odbora LAS, skrbi za izvajanje sklepov Upravnega odbora, sklicuje in vodi seje Skupščine LAS in opravlja druge naloge, določene s Pogodbo o ustanovitvi LAS, drugimi splošnimi akti LAS ali predpisi in naloge, ki mu jih naloži Upravni odbor ali Skupščina. Svoje delo opravlja v skladu z navodili Skupščine in Upravnega odbora in jima je za svoje delo odgovoren.

Podpredsednik LAS

Opravlja naloge Predsednika in ima vse njegove pristojnosti v primeru, če je Predsednik odsoten, nedosegljiv, nezmožen za delo, če Predsedniku predčasno preneha mandat ali če ga Predsednik pooblasti za opravljanje svojih pristojnosti ali nalog. Za svoje delo je Podpredsednik odgovoren Skupščini, Upravnemu odboru in Predsedniku.

Ocenjevalna komisija

Ocenjevalna komisija pregleduje vsebinsko ustreznost prijav na javne pozive LAS, jih ocenjuje ter preverja zmogljivosti predlagateljev projekta za njihovo izvedbo. Ocenjevalna komisija pripravi poročilo o pregledu prijav, v katerem določi oceno posameznega projekta. Poročilo je za upravni odbor zavezujoče in na podlagi njega Upravni odbor za vsako operacijo odloči, ali se bo financirala in posledično izda sklep o financiranju posamezne operacije. Ocenjevalna komisija ima pet članov in dva nadomestna člana, ki jih imenuje Upravni odbor izmed neodvisnih strokovnjakov s področja razvoja podeželja, regionalnega razvoja, strateškega in projektnega načrtovanja in podobno. Imenovanje članov se lahko opravi brez izvedbe javnega razpisa. Član Ocenjevalne komisije ne more biti član LAS. Upravni odbor lahko razreši člana Ocenjevalne komisije, če ta krši to pogodbo, druge splošne akte LAS, predpise ali sklepe organov LAS, če deluje nestrokovno, če ne deluje neodvisno ali če deluje v nasprotju z nameni in interesi LAS. Član ocenjevalne komisije se takoj izloči iz pregledovanja in ocenjevanja prijav na javni razpis in ga nadomesti nadomestni član, kadar je zasebno ali poslovno povezan s prijaviteljem na javni razpis ali njegovim partnerjem v projektu ali kadar bi iz drugih razlogov nastalo nasprotje interesov. Zanj ne velja možnost nadaljevanja z delom. Seje Ocenjevalne komisije sklicuje vodilni partner, vodi pa jih predsednik Ocenjevalne komisije, ki ga člani ocenjevalne komisije izvolijo izmed sebe na vsaki seji posebej. Za svoje delo je Ocenjevalna komisija odgovorna Upravnemu odboru.

V skladu s členom 31.2 (b) Uredbe 2021/1060/EU je potrebno tako pri oblikovanju LAS kot tudi pri oblikovanju njegovih organov upoštevati, **da nobena posamezna interesna skupina ne nadzoruje odločanja**. Pri oblikovanju LAS kot tudi pri oblikovanju njegovih organov se upošteva pravilo, da nobena posamezna interesna skupina ne nadzoruje odločanja iz člena 31.2 (b) člen Uredbe 2021/1060/EU. Določba predstavlja nadaljevanje določb iz programskega obdobja 2014-2020, in sicer člena 32. 2(b) Uredbe 1303/2013/EU, ki je določala, da LAS, sestavljene iz predstavnikov javnih in zasebnih lokalnih socialno-ekonomskih interesov, v katerih na ravni odločanja niti javni organi, niti katera koli posamezna interesna skupina nima več kot 49 % glasovalnih pravic. Na ravni odločanja o projektih pa je veljala določba člena 34, 3 (b), da LAS zagotavljajo, da pri odločitvi o izbiri najmanj 50 % glasov prispevajo partnerji, ki niso javni organi. Ta določba se bo izvajala v okviru SLR, njeno izvajanje pa je podrobneje določeno v Poslovniki o delu organov LAS loškega pogorja.

Prav tako mora biti pri delovanju LAS in njegovih organov zagotovljeno preprečevanje navzkrižja interesov, ki je opredeljeno v Zakonu o integriteti in preprečevanju korupcije. Slednji opredeljuje tudi nezdružljivost opravljanja funkcije ter transparentnost. Vsak član LAS se je dolžan izogibati dejanskemu ali možnemu nasprotju interesov in mora storiti vse, da se mu izogne. Podrobneje so sankcije in ukrepi preprečevanja nasprotja interesov opredeljeni v Pogodbi o ustanovitvi in internih dokumentih LAS, ki so objavljeni na spletni strani LAS. Zagotavljanje preprečevanja navzkrižja interesov je podrobneje določeno v Poslovniki o delu organov LAS loškega pogorja.

8. Priloge SLR

- Priloga: Osnovni podatki o LAS in finančni načrt, vključno s finančno razdelitvijo po skladih